

Ingar Brattbakk, Ivar Brevik, Jon Guttu,
Per-Øystein Lund, Marit Ekne Ruud
og Lene Schmidt

TILTAK I TIDE

Muligheter og utfordringer
for Groruddalen

Utarbeidet i samarbeid mellom forskere på Byggforsk og NIBR,
og med Plankontoret for Groruddalen

NOTAT
2006:126

Tittel: **Tiltak i tide**
Muligheter og utfordringer for Groruddalen

Forfattere: Ingar Brattbakk, Ivar Brevik, Jon Guttu, Per-Øystein Lund,
Marit Ekne Ruud og Lene Schmidt

NIBR-notat: 2006:126

ISSN: 0809-6929
ISBN: 82-7071-629-4

Prosjektnummer: O-2370
Prosjektnavn: Tiltak i tide. Kunnskapsstatus og utfordringer for Groruddalen

Oppdragsgiver: Husbanken, Barne- og familiedepartementet, Miljøverndepartementet,
Kommunal- og regionaldepartementet, Oslo kommune.

Prosjektleder: Marit Ekne Ruud

Referat: Notatet gir en oversikt over ulike behov og utfordringer i Groruddalen i forhold til demografi, sosiale forhold, boligforhold og nærmiljø. Hvilke muligheter og utfordringer ser bydelene i forhold til sin befolkning? Av utfordringer kan fremheves behov for møteplasser for alle grupper, større fokus på oppvekstmiljø, inkludering av ulike befolkningsgrupper samt utvikling av sentre og nærmiljø. Funnene er i hovedsak basert på opplysninger fra representanter for de fire bydelsadministrasjonene og grupper av befolkningen gjennom kafédialog, samt enkelte aktører som representerer skolen og næringslivet.

Sammendrag: Norsk

Dato: August 2006

Antall sider: 88

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Sinsenvn. 47 B, Postboks 44 Blindern
0313 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 22 37 02
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA

© NIBR 2006

Forord

Dette notatet er resultat av forprosjektet ”Tiltak i Tide – kunnskapsstatus og utfordringer for Groruddalen”, som sammen med en annotert bibliografi gir innspill til satsinger i Groruddalen i de kommende årene.

Forprosjektet har vært finansiert av Husbanken, Barne- og familiedepartementet, Miljøverndepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Oslo kommune. Den økonomiske rammen har vært på til sammen 575 000 kr.

Forprosjektet er utført av Byggforsk og NIBR, i samarbeid med Plankontoret for Groruddalen, Byrådsavdeling for byutvikling i Oslo kommune. Prosjektet er gjennomført i perioden oktober 2005 til mars 2006. Fra 1. april -06 ble en del av virksomheten ved Byggforsk overført til NIBR, og forskerne i dette forprosjektet er fra denne dato tilknyttet NIBR. Prosjektgruppen har bestått av Marit Ekne Ruud (prosjektleder), Ingar Brattbakk, Lene Schmidt, Jon Guttu og Ivar Brevik, samt Per-Øystein Lund fra Plankontoret for Groruddalen.

En referansegruppe har vært knyttet til prosjektet, og som har bestått av Ivar Alnæs og Ane Seip Flaatten, Kommunal- og regionaldepartementet, Kjell Spigseth, Miljøverndepartementet, Bente Holthe, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Ulla Hahn, Husbanken, Eva Herud, Barne- og familiedepartementet, Petter Daae Slipher, Plankontoret for Groruddalen, Morten Bildeng og Hallvard, Lunde Oslo kommune.

Oslo, august 2006

Berit Nordahl
forskningssjef

Innhold

Forord	1
Figuroversikt.....	4
Tabelloversikt	4
Sammendrag	5
1 Innledning	8
1.1 Bakgrunn	8
1.2 Mål, problemstillinger og metode	9
1.3 Om begrepet 'bydel' og bydelenes tjenester	10
2 Planoversikt.....	16
2.1 By- og stedsutvikling	16
3 Befolkningsprofil i Groruddalen	20
3.1 Befolkningsprofil i Groruddalen	20
4 Bydel Alna	27
4.1 Om bydelen	27
4.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Alna	29
4.3 utfordringer.....	32
5 Bydel Bjerke	34
5.1 Om bydelen	34
5.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Bjerke	35
5.3 utfordringer.....	37
6 Bydel Grorud.....	40
6.1 Om bydelen	40
6.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Grorud	42
6.3 utfordringer.....	44
7 Bydel Stovner.....	48
7.1 Om bydelen	48
7.2 Satsinger og prioriteringer i Bydel Stovner.....	49
7.3 utfordringer i bydelen.....	52
8 Andre aktører	56
8.1 Senterledelse	56
8.2 Skolene	58
8.3 Politiet	61
8.4 Folkemøte – idékafé	61
9 Erfaringer fra Sverige.....	66
9.1 Målsetninger.....	66
9.2 Organisering	68
9.3 Forskning/evaluering.....	68

9.4	Tiltak/satsingsområder	69
9.5	Forskjeller Norge/Sverige	70
10	Oppsummering: utfordringer og muligheter	72
10.1	Utfordringer og muligheter	73
10.2	Hvordan møte utfordringene?	79
11	Kunnskapsbehov knyttet til Groruddalen.....	81
Vedlegg 1	Historisk om etnisk segregasjon i Oslo i 1980- og 1990-åra (Brevik 1999 – upublisert på norsk).....	86

Figuroversikt

Figur 1.1	Bydelskart for Oslo kommune som viser de 15 bydelene. De fire bydelene i Groruddalen er merket med en mørkere farge	12
Figur 3.1	Utdanningsnivå i utvalgte bydeler og i Oslo totalt. Andel av alle 30-66 år med lav utdanning (grunnskole) og med høy utdanning (universitet/høgskole 5år+). Prosent	21
Figur 3.2	Andel ikke-vestlige innvandrere 0-100 år i utvalgte bydeler og i Oslo Totalt 2005. Prosent.....	23
Figur 3.3	Levekår i utvalgte bydeler og Oslo totalt 2005, målt etter skår på 10 sosioøkonomiske levekårsindikatorer.	23
Figur 4.1	Kart, bydel Alna	27
Figur 5.1	Kart, bydel Bjerke	34
Figur 6.1	Kart, bydel Grorud	41
Figur 7.1	Kart, bydel Stovner	49
Figur 8.1	Senterutvidelse på Årvoll. Reguleringsplan forventes vedtatt innen 2006. Byggestart 2007/08. Kontaktperson Asle Strøm.....	58

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Oversikt over de 4 aktivitets eller funksjonsområdene som forvaltes og drives av bydelene med overførte midler fra Oslo kommune i 1996	13
Tabell 1.2	Andel av overførte midler til bydelene for de 4 funksjonsområdene i prosent, samlede overføringer i mill kroner i 2006 samt overført pr innbygger.....	14
Tabell 3.1	Andel av befolkningen som er uføretrygdet 30-66 år og gjennomsnittlig toppskattegrunnlag i tusen krlblant menn 30-49 år i 2003. Kilde: Oslo Kommune 2005	22
Tabell 3.2	Levekårsindeks 1998 og 2003 gammel bydelsinndeling og etter ny inndeling i 2003.....	25

Sammendrag

*Ingar Brattbakk, Ivar Brevik, Jon Guttu, Per-Øystein Lund, Marit Ekne Ruud
og Lene Schmidt*

Tiltak i tide

Muligheter og utfordringer for Groruddalen

NIBR-notat: 2006:126

Dette notatet er resultat av forprosjektet ”Tiltak i Tide – kunnskapsstatus og utfordringer for Groruddalen”, som sammen med en annotert bibliografi gir innspill til satsinger i Groruddalen i de kommende årene. I arbeidet med å videreutvikle Groruddalen er det både ved tiltak, utredning og forskning viktig å rette oppmerksomheten mot det potensial som er til stede ved det som allerede er utviklet i dalen. Det gjelder bl.a den gode fysiske beliggenheten, friområdene, nærheten til Oslo sentrum, de etablerte kommunikasjonslinjene, samt en relativt godt vedlikeholdt boligmasse og de godt fungerende borettslagene som til sammen representerer et stort potensial for framtida. En del trekk ved utviklingen i Groruddalen viser imidlertid at vi står overfor store utfordringer i årene som kommer, både i forhold til fysisk opprustning av uteområder og bygninger, og i forhold til befolkningssammensetningen og det sosiale miljøet. Det mest markante utviklingstrekket er knyttet til en sterk økning i andel ikke-vestlige innvandrere. En utvikling som på samme tid gir mangfold og muligheter, men også noen utfordringer. Befolkningen i Groruddalen har dessuten en svakere utvikling når det gjelder inntekt og utdanningsnivå enn befolkningen i resten av byen.

I dette notat konsentrerer vi oss om Groruddalens utfordringer og problematiske forhold, men fremhever samtidig mulighetene og potensialet som ligger i en videreutvikling av de gode kvalitetene. Notatet retter fokus mot Groruddalens befolkning og sosiale forhold, samt de fysiske forholdene knyttet til boligområdene og senterområdene. Den behandler ikke de store fysiske grepene knyttet til samferdsel, næringsområdene i dalbunnen eller andre større byutviklingsgrep. Notatets ambisjon er å gi en oversikt over hvilke behov og utfordringer Groruddalen står overfor når det gjelder demografi, sosiale forhold, boligforhold og nærmiljø. Hvilke utfordringer ser bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner i forhold til sin befolkning? Hva har vært prioritert de senere årene og hva ønskes det av videre satsinger? Hva ser andre aktører som sentralt for sitt område?

Notatet bygger i første rekke på de fire bydelsadministrasjonenes situasjonsforståelse. Disse er fanget opp gjennom gruppeintervjuer med representanter fra bydelsadministrasjonene og skriftlige presentasjoner av bydelene på nett og i brosjyrer, samt en rekke interne dokumenter. Bydelsadministrasjonenes fremtredende rolle i notatet skyldes dels at vi ser disse som særlig viktige for de temaene vi fokuserer på og dels handler det om en nødvendig avgrensning ut fra ressurs hensyn og prosjektets ambisjon om å gi en første oversikt. I tillegg til intervjuene med bydelsadministrasjonene er beboere fra forskjellige lag og organisasjoner representert gjennom et folkemøte arrangert på Stovner, der det

deltok rundt 30 personer. I prosjektet er det også gitt rom for intervjuer og samtaler med et utvalg andre aktører. Dette dreier seg om et par senterledelser, en representant fra frivillighetsarbeidet, en informant i Stovnerpolitiet og en lærer på Haugenstua skole.

I tillegg til et nærsynt blick på Groruddalen, tar også notatet opp de viktigste erfaringene fra den nylig avsluttede storbysatsingen i Sverige, med henblikk på hva som kan læres fra nabolandet i en eventuell satsing på det boligsosiale feltet i Groruddalen.

På bakgrunn av samtaler og intervjuer med ulike aktører i bydelene, oppsummeres følgende utfordringer for Groruddalen for de nærmeste årene:

- *Møteplasser for alle grupper.* Behovet for flere møteplasser hvor alle grupper kan møtes fremheves som et helt sentralt punkt fra alle aktører. Man er opptatt av å skape flere steder for gode møter på tvers av alder, kjønn, etnisk bakgrunn, religion, sosial status og særinteresser. Groruddalen har det siste tiåret fått en stadig mer mangfoldig befolkning og behovet for gode samlingssteder som kan romme dette mangfoldet og bidra til samhandling og felles identitet oppleves som stor.
- *Kompetanseheving* - internt blant ansatte i bydelen, og i lokale organisasjoner. Bydelenes kompetanse må utvikles særlig på flerkultur, på samarbeidsformer og dialogformer. Ett tiltak som kan gi rask effekt i forhold til inkludering for innvandrerbefolkningen er å ansette flere innvandrere i bydelsadministrasjonen, og å ha fokus på bydelsadministrasjon som inkluderingsarena. Et annet er å utvikle lokale ledere. Groruddalen har et svært bredt og variert foreningsliv for de aller fleste grupper, men noen grupper mangler et tilbud
- *Styrket kontakt og samarbeid mellom bydeler og andre aktører som kommunale og statlige aktører, næringslivet og frivillig sektor – organisasjoner og lag*
- *Språkopplæring.* Dette er grunnleggende for kommunikasjon, deltakelse og inkludering og sentralt for deltakelse på arenaer som: arbeid, bomiljø, organisasjoner osv. Alle bydelene mener det er viktig å prioritere språkopplæring som en grunnleggende forutsetning for å oppnå en rekke mål.
- *Barnevern og familieveiledning.* Dette innebærer å styrke barnevernet, få flere arenaer for familieveiledning og bedre koordinering mot skolene. Barnevern og familieveiledning blir prioritert høyt av samtlige bydeler og gjelder innvandrere så vel som etnisk norske.
- *Oppvekst – barne- og ungdomsarbeid..* Fritidsklubber er kontinuerlig nedbyggingstruet, og det er viktig å hindre nedlegging. Satsing på barn og unge innebærer en styrking av dag- og nattravning / kriminalitetsforebygging. Styrke arenaer som inkluderer alle – øke samhandling og forståelse. Egne arenaer for grupper som faller utenfor
- *Fattigdomsbekjempelse.* Særlig er det viktig for å bidra til økt deltakelse for vanskeligstilte barnefamilier
- *Helse.* Sterkere fokus på fysisk aktivitet og folkehelse
- *Arbeid og kvalifisering.* Sikre arbeidsledige innpass på arbeidsmarkedet. Særlig fokus på: ungdom, innvandrere, langtidsledige og funksjonshemmede. Bydelene har et ansvar for de gruppene som i liten grad klarer å nyttegjøre seg av Aetats tilbud, og som har behov for ekstra bistand og tilrettelagte løsninger for å kunne fungere i en jobbsituasjon.
- *Inkludering – fokus både på minoritet og majoritet.* Det innebærer å tilpasse tjenestetilbudet til brukere med minoritetsbakgrunn, bygge broer mellom minoritet og majoritet – møtesteder, utvikle foreningslivet til arenaer for alle befolknings-

grupper, utvikle samarbeidsorgan for religiøse og etniske organisasjoner, og å øke foreldredeltakelsen blant foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn.

Minoritetsgruppene uttrykker behov for støtte til organisering og lokaler.

- *Skolen.* Her er det viktig å få styrket kompetanse knyttet til flerkultur, styrket språkopplæring, og å beholde de etniske norske barna. Flere aktører understreker det gode arbeidet som legges ned i skolene i Groruddalen. Samtidig etterspørres det fra flere hold en styrking av kompetanse på flerkultur i skolene.
- *Fysiske uteområder.* Særlig vises forfall i offentlig eiendom (bl.a. T-banestasjoner). Videre er det behov for oppgradering av uteområder – belysning og benker, behov for økt innsats og koordinering i enkelte senterområder og få bort trafikkfarlig parkering – særlig i eldre drabantbyområder
- *Kjøpesentre og senterområder.* Her behøves tettere samarbeid mellom offentlige myndigheter og næringsliv. Flere av de mindre sentrene har store utfordringer, bl.a. med høye husleier og det er stor konkurranse med større sentre. Det understrekes at samlokalisering av de ulike tilbudstypene har stor betydning for sentrenes attraktivitet og overlevelsessevne. Sentrene kan fungere som møtesteder med flere tilbud av kulturell karakter. Det er behov for estetisk opprustning av sentrene. Trygghetsskapende tiltak som dag- og natteravnere nevnes som vellykket der dette er prøvd ut. Dette kan organiseres av både i og utenfor sentrene ved T-banene som ledd i kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende tiltak.
- *Bolig og bomiljø.* Det er store forskjeller i typer leiligheter mellom ulike områder. Flere av bydelene etterspør supplerende leilighetstyper i områder hvor én type er dominerende. Det er også viktig å styrke booppfølgingen av enkelte beboergrupper, samt å styrke representasjonen av etniske minoriteter i borettslagsstyrene.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Bildet av Groruddalen er sammensatt, og flertydig, og i så måte i tråd med hvordan storbyen og dens ulike områder historisk har blitt oppfattet. I sin undersøkelse av arbeiderklassens kår i Christiania i 1858 uttrykte Eilert Sundt en slik velkjent tvetydighet i forhold til storbylivet når han beskrev storbyen både som "lastenes hule" og "sivilisasjonens arnested". Selv om vi i dag bruker andre begreper, forstår vi uten videre hva han mente. Dagens avisoverskrifter og våre egne erfaringer er ofte preget av slike motsetningsfylte bilder av livet i storbyen.

Groruddalen er svært sammensatt og har et vell av gode kvaliteter – fysisk og sosialt. Noen områder oppgraderes og blir mer attraktive. Andre henger etter og er allerede blant regionens minst attraktive steder. De aller fleste beboere trives svært godt og har sterk tilknytning til og engasjement for sitt boområde. Groruddalen utgjør en viktig ressurs med sitt tilbud av gode boliger i gode omgivelser til en overkommelig pris i storbyens hardt pressede boligmarked.

I arbeidet med å videreutvikle Groruddalen er det både ved tiltak, utredning og forskning viktig å rette oppmerksomheten mot det potensial som er til stede ved det som allerede er utviklet i dalen. Det gjelder bl.a den gode fysiske beliggenheten, friområdene, nærheten til Oslo sentrum, de etablerte kommunikasjonslinjene, samt en relativt godt vedlikeholdt boligmasse. I tillegg er det viktig å trekke frem de godt fungerende borettsalgene som til sammen representerer et stort potensial for framtida. Utgangspunktet for å utvikle Groruddalen til et bedre sted å bo og virke i er på mange måter det aller beste. Derfor er det viktig framfor alt å ha potensialet for øye og ikke bare problemene.

Groruddalen og drabantbyene lider allment, vil mange si, av et unyansert og lavt renommé. Og en del trekk ved utviklingen i Groruddalen viser at vi står overfor store utfordringer i årene som kommer, både i forhold til fysisk opprustning av uteområder og bygninger og i forhold til befolkningssammensetningen og det sosiale miljøet. Det mest markante utviklingstrekket er knyttet til en sterk økning i andel ikke-vestlige innvandrere. En utvikling som på samme tid gir mangfold og muligheter, men også noen utfordringer. Befolkningen i Groruddalen har dessuten en svakere utvikling når det gjelder inntekt og utdanningsnivå enn befolkningen i resten av byen.

Notatet er først og fremst tenkt som et innspill til offentlige diskusjoner om videre satsinger i Groruddalen, basert på bydelenes innspill og behov. Mer spesifikt kan notatet fungere som bidrag til de feltene og målområdene som hittil ikke har blitt prioritert innenfor den offentlige Groruddalssatsingen, og som det nå ønskes sterkere søkelys på. Det er definert fire programgrupper, der de to første områdene hittil har vært prioritert. Den første omfattes av transport, vei og miljø (ansvarlig samferdselsetaten), den andre programgruppen av grønnstrukturene og kulturmiljøene i dalen (ansvarlig friluftsetaten).

Programgruppe 3 setter fokus på bolig-, by- og stedsutvikling (ansvarlig Plan- og bygningssetaten). Det etableres for tiden en programgruppe 4 som skal ta for seg sosiale forhold, inkludering og kulturaktiviteter. Innenfor de to sistnevnte programgruppene kan dette notatet gi en viktig bidrag, I tillegg kan notatet bidra med innspill til arbeidet med Hovedstadsmeldingen utarbeides av Kommunal- og regionaldepartementet .

1.2 Mål, problemstillinger og metode

I dette notatet konsentrerer vi oss om Groruddalens utfordringer og problematiske forhold, men fremhever samtidig mulighetene og potensialet som ligger i en videreutvikling av de gode kvalitetene. Notatet retter fokus mot Groruddalens befolkning og sosiale forhold, samt de fysiske forholdene knyttet til boligområdene og senterområdene. Den behandler ikke de store fysiske grepene knyttet til samferdsel, næringsområdene i dalbunnen eller andre større byutviklingsgrep. Notatets ambisjon er å gi en første oversikt over hvilke behov og utfordringer Groruddalen står overfor når det gjelder demografi, sosiale forhold, boligforhold og nærmiljø. Hvilke utfordringer ser bydelene i forhold til sin befolkning? Hva har vært prioritert de senere årene og hva ønskes det av videre satsinger? Hva ser andre aktører som sentralt for sitt område?

Det er en rekke sentrale aktører i dalen som selv har utpekt hvilke utfordringer og tiltak de ser behov for. Aktørene omfatter representanter fra de fire Bydelene Alna, Stovner, Grorud og Bjerke, samt et utvalg beboere, lag og foreninger, politiet, skolene og flere etater i Oslo kommune. Notatet bygger i første rekke på de fire bydelsadministrasjonenes situasjonsforståelse. Disse er fanget opp gjennom gruppeintervjuer med representanter fra bydelsadministrasjonene og skriftlige presentasjoner av bydelene på nett og i brosjyrer, samt en rekke interne dokumenter. Bydelsadministrasjonenes fremtredende rolle i notatet skyldes dels at vi ser disse som særlig viktige for de temaene vi fokuserer på og dels handler det om en nødvendig avgrensning ut fra ressurs hensyn og prosjektets ambisjon om å gi en første oversikt. Et mål i prosjektet var også å få erfaringene fra borettslagene spesielt. Dette har det dessverre ikke vært mulig å gjennomføre innenfor rammene. Representanter fra styrene i borettslagene er imidlertid representert gjennom et utvalg beboere og foreninger.

Sammen med bibliografien ("Annotert bibliografi: Tiltak i tide – utvikling av drabantbyer") er dette notatet et resultat av prosjektet "TILTAK I TIDE. Kunnskapsstatus og utfordringer for Groruddalen." Dette notatet fokuserer på hvilke utfordringer, og behov for tiltak og kunnskap Groruddalen står overfor. Bibliografien søker å gi en oversikt over den eksisterende litteraturen om Groruddalen spesielt og lignende områder nasjonalt og internasjonalt generelt. Bibliografien søker dermed å identifisere hvilke kunnskap som eksisterer på dette feltet, samt peke på kunnskapshull og behov for videre forskning. I det avsluttende kapitlet i dette notatet har vi sammenfattet kunnskapsbehovet med basis i bibliografiens kunnskapsstatus og de utfordringer og behov som foreløpig er meldt inn fra sentrale aktører i Groruddalen.

Stoffet under hver bydel er basert på et gruppeintervju med representanter for Bydelsadministrasjonen og skriftlige presentasjoner av bydelen på nett og i brosjyrer. Avsnittet om utfordringer representerer hovedsakelig bydelsadministrasjonens syn.

1.3 Om begrepet 'bydel' og bydelenes tjenester¹

Når en i Oslo i dag snakker om og skriver "bydel", har det etter vår vurdering funnet sted en glidning i begrepsforståelse over tid. Gradvis er det blitt mer og mer underforstått at det er 'bydel'² i betydningen desentralisert forvaltning og drift av sosial-, omsorg- og helsetjenester og tiltak for barn og ungdom en sikter til. Dette som Oslo kommune har delegert til bydelene å drive innen bydelsreformen, men som er finansiert over det sentrale kommunebudsjettet og dernest ført over til bydelene etter visse kriterier for 4 funksjonsområder: helse, sosial og nærmiljø (1), oppvekst (2), pleie- og omsorg (3) og økonomisk sosialhjelp (4). Som vi skal komme tilbake til, er dette ikke en urimelig glidning sett på bakgrunn av 20 år (inkludert forsøksperioden 1984-86) med desentralisert forvaltning og drift av viktige tjenester og virksomheter for befolkningen, ofte med stort offentlig fokus.

Disse aktivitetene, som ofte er svært viktige i levekårssammenheng, utgjør riktignok en vesentlig, men dog begrenset del av det som faktisk konstituerer en bydel i sin helhet – geografisk, virksomhetsmessig og økonomisk. De er på vei til å annektere og til å bli gjort identisk med hva som forstås med 'bydel'. Når for eksempel Aftenposten Aften eller ansatte i bydel Stovner, uttaler 'bydelen', så er det den desentraliserte kommunale tjenstedrift det underliggende siktes til.

Men utviklingen av en slik forståelse av hva bydelene i Oslo er - med legitim bakgrunn i nye og interessante funksjoner - kan også være uheldig, siden det som utgjør bydelene, faktisk er noe langt mer. Derfor finner vi grunn til også her å presisere at bydelene i Groruddalen langt fra er ensbetydende med desentralisert drift av ett sett kommunale tjenester.

Hele det fysiske Groruddalen er bydelene "uvedkommende". 'Bydelene' eier for eksempel nesten intet, verken arealer eller bygninger. De bygninger og tilhørende utearealer som nyttes til drift av lokalt forvaltede tjenester (for eksempel skolebygg, sykehjem, omsorgsboliger, utleieboliger) er nesten alltid Oslo kommunes eiendom og leies ut fra kommunen til bydelene gjennom ulike foretak³.

Om vi fortsatt har Groruddalen for øye, er for eksempel utmarks- og friområder, plasser, plener og parker, veier og transportlinjer, telekommunikasjonsanlegg, eid av andre enn 'bydelen'. Det kan være Oslo kommune, borettslag, boligsameier, Jernbaneverket, Oslo Sporveier, Staten, organisasjoner og en rekke private eiere. Til det kommer lokaler og utearealer knyttet til næringsvirksomhet i industri, handel og kontor, og i en rekke privat og offentlig tjenesteytende virksomheter.

Sykehusstellet, det private legevesen, grunnskolen, videregående skole og private barnehager ligger også utenfor 'bydelenes' domene. Det samme gjelder de ca 56.000 private boligene i Groruddalens 4 bydeler⁴.

¹ I de videre kapitlene vil 'bydel' anvendes i betydningen generelle trekk ved bydelene, og 'Bydel' anvendes i betydningen bydelsadministrasjonen (der dette ikke er spesifisert i teksten)

² Vi minner her om at begrepet 'bydel' ble brukt første gang i 1954 ved slutføringen av inndelingen av Oslo i 10 hovedsoner, 60 bydeler tre hundre roder (Alsvik 2002).

³ Undervisningsbygg Oslo KF, Boligbygg Oslo KF og Omsorgsbygg Oslo KF. Dette gjelder 170 skolebygg, 11.500 kommunale boliger samt kommunenes sykehjem, bo- og rehabiliteringssentre, barnehager og barenparker og institusjonsbygg knyttet til rusmiddelomsorg, psykiatri, barnevern samt kultur. Eiendoms- og byfornyelsesetaten forvalter en del av kommunenes grunn

⁴ I følge Folke- og bolig telling 2001 var det ved tellingen 55.500 boliger i disse 4 nye bydelen som vi benevnes som Groruddalen. Av disse var 73 pst i bygningstypene 'blokk/leiegård/annet

Sjøl om den desentraliserte forvaltning og drift av et mangfold av kommunale tiltak både er viktig og vitale for Groruddalsbefolkningens levekår og velferd, er det den samlede helheten 'Groruddalen' som også ligger til grunn for en forskningsmessig tilnærming der sosiale og stedsspesifikke forhold er i fokus. Og det er mangfoldet av offentlige og private eiere og drivere av arealer, bygninger, tjenester og næringsvirksomhet og samspillet mellom dem som utgjør den samlede forvaltning og utviklingspotensial for Groruddalen mot framtida. Dette er forøvrig Norges tettest befolkede dalføre og byområde og bare tre byer (Bergen, Trondheim og Stavanger) i Norge er større.

Med disse presiseringer og forbehold vil vi kort gjøre rede for hovedvirksomhetene og deres omfang i den desentraliserte forvaltningen som konstituerer 'bydelene' i betydningen drift av kommunale tjenester.

Historikk – utvikling av bydeler i Oslo i nyere tid⁵

Bydelsordningen i Oslo er kjennetegnet ved 3 etapper:

Før 1988

Den første begynnelse på bydelsordningen i Oslo ble etablert i 1973⁶ som en videreføring av en ordning med desentralisert helse- og sosialforvaltning som hadde vært under utvikling siden 1966. Det ble samtidig foretatt en inndeling av byen i 40 bydeler. Disse ble redusert til 25 i 1981. Den nye bydelsordningen som trådte i kraft i 1988 omfattet de samme 25 bydelene..

1988-2005

Den bydelsordning som gjaldt fram til 01.1. 2005, ble etablert 1.6. 1988 etter en forsøksperiode⁷. De positive erfaringene herfra gjorde at bystyret vedtok (21.1.-87) å gjøre ordningen gjeldende for hele byen fra 1.6. 1988, og med 25 bydeler mot 20 som foreslått av byrådet. I 1991 ble det innført kriteriebasert system for budsjettfordeling.

2005 -

Fra 1.1 ble det innført en revisjon av bydelsordningen (Bydelsreform 2004) som bl.a førte til at antall bydeler ble redusert fra 25 til 15 samt forsøk med delegasjon av nye oppgaver til bydelene.

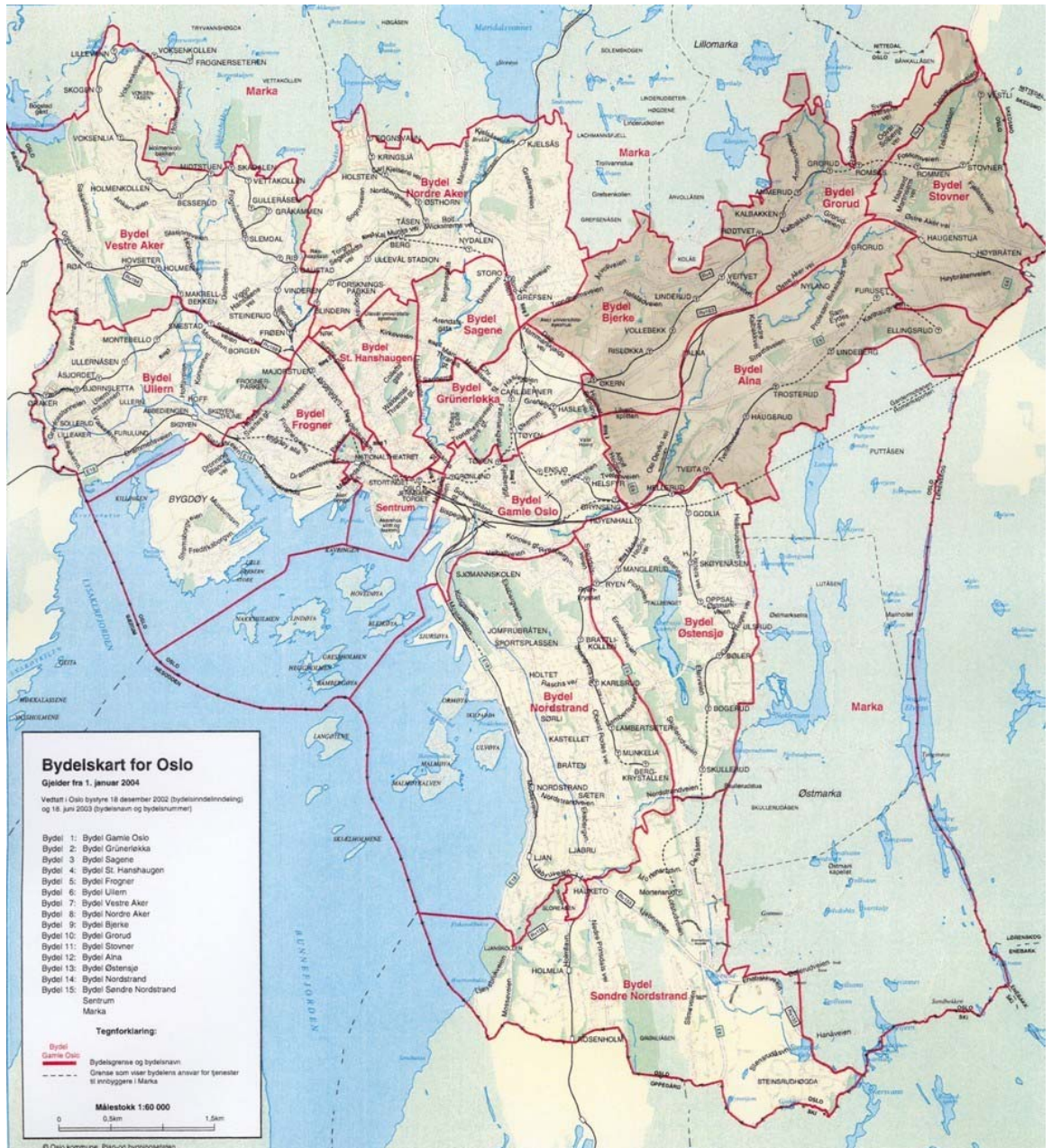
boligbygg med 3 etg+'. Og 29 pst av dem var 1- og 2-rommere. Kilde: Oslo kommune, Oslo-statistikk 2005.

⁵ Framstillingen her bygger stort sett på Jan Erling Klausens (NIBR) doktoravhandling av 12.12. 2003 om forsøk ved direkte valg til 4 bydelsutvalg i Oslo.

⁶ Oslo bystyre fattet vedtak om dette den 7. desember 1972 med utgangspunkt i innstillingen fra Programkomiteen for ressursdisponering

⁷ Bystyret vedtok den 20.6. 1984 å opprette en prøveordning med 4 bydeler (Stovner, Søndre Nordstrand, Sentrum Øst og Røa) hvor disse bydelsutvalgene skulle overta funksjonen til distriktsutvalgene for helse- og sosialsektoren og ha betydelig instruksjonsmyndighet over de desentraliserte sosial og helsetjenestene samt barnehagedrift.

Figur 1.1 *Bydelskart for Oslo kommune som viser de 15 bydelene. De fire bydelene i Groruddalen er merket med en mørkere farge*

Utviklingen av bydelsordningen i Oslo var langt på vei et barn av desentralisert drift av ulike helse- og sosialtjenester⁸, (jfr Eikangerkomiteens innstilling fra 1978, behandlet i bystyret 21.5.-81). Og det er helse- omsorgs- og sosialtjenester som også i dag utgjør tyngden i bydelenes virksomhet.

⁸ I november 1966 ble det vedtatt etablert 10 distriktskontor for sosialadministrasjonen, utvidet til 13 i 1973 og 20 i 1977. I 1976 ble dette systemet supplert med saker innen barnevern og allmennlegetjeneste.

Bydelsdirektøren er den administrativt overordnede i bydelen og har mange av de samme funksjoner som rådmannen i en vanlig kommune. Sentralt i kommunene er det således Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester som dekker det meste av bydelenes ansvarsområde.

Siden 1995 har det som prøveordning vært avholdt direkte valg til bydelsutvalgene i bydelene Stovner, Bøler, Sagene-Torshov og Røa med sikte på å styrke lokaldemokratiet. Ved kommunevalget i 2007 er det vedtatt direkte politiske valg til alle bydeler i Oslo.

Om bydelsforvaltede kommunale tjenester

Vi har så langt understreket at 'bydelene' er noe langt mer enn drift av helse-, omsorgs- og sosialtjenester samt oppveksttiltak. Likevel er det slik at disse tjenestene er viktige for levekårene og en befolknings hverdag. Og oppgavene er pålagt gjennom sentrale lover som: lov om barnehager, lov om barneverstjenester, lov om helsetjenesten i kommunen, lov om sosiale tjenester, lov om vern mot smittsomme sykdommer osv. Slik sett står de sentralt i bydelenes virke og aktivitet. Nedenfor gir vi en oversikt over hovedaktivitetene innen de 4 funksjonsområdene som utgjør de kommunale bydelenes virksomhet pr i dag.

Tabell 1.1 *Oversikt over de 4 aktivitets eller funksjonsområdene som forvaltes og drives av bydelene med overførte midler fra Oslo kommune i 1996*

Hovedområder	FO1 Helse, sosial og nærmiljø. Hele befolkningen	FO2 Oppvekst	FO3 Pleie- og omsorg.	FO4 Økonomisk sosialhjelp
Deltjenester	Forebyggende helsearbeid, behandling og rehabilitering Rådgivning, veiledning, sosialt forebyggende arbeid og tilbud til personer med rusproblemer Nærmiljø og kultur Administrasjon	Førskoletilbud Skolefritidstilbud Aktivitetstilbud – barn og unge Førskole- og skolelokaler og skyss Skole- og helsestasjonstjeneste Barnevernstjeneste og barnevernstiltak	Aktiveringstiltak for eldre og funksjonshemmede Pleie og omsorg i institusjon Pleie og omsorg til hjemmeboende Institusjonslokaler og transport	

FO1 Helse, sosial og nærmiljø

For bydelene i Oslo utgjør dette området i den delen av budsjettet (2006) som er *kriteriefordelt* til bydelene omlag 11 pst av totalen eller omlag 1 milliard, jfr. tabell 1.2. Fordelingen av samlet bruk innen FO1 i 2005 var slik at 36.5 pst eller 537 millioner gikk til administrasjon. Resten gikk til ulike helse- og sosialtjenester generelt rettet mot

befolkningen.⁹ Bare 4 pst, eller 58 millioner, gikk til tjenester og tiltak inne nærmiljø og kultur, hvorav ulike kulturaktiviteter, idrett, rekreasjonstiltak og bibliotek tjenester var de mest sentrale.

Tabell 1.2 *Andel av overførte midler til bydelene for de 4 funksjonsområdene i prosent, samlede overføringer i mill kroner i 2006 samt overført pr innbygger*

	Helse/ sosial/ nær- miljø (FO1)	Opp- vekst (FO2)	Pleie- og omsorg (FO3)	Økonomi sk sosial- hjelp (FO4)	Sær- skilte til- delinge r/komp en- sasje ne	Total (mill kr)	Ande l i hver bydel (%)	Overført pr innb Tusen kr*)
9 Bjerke	11	22	49	9	9	502	20	20.500
10 Grorud	11	25	48	10	6	548	21	22.200
11 Stovner	12	27	43	9	9	546	21	19.200
12 Alna	11	25	45	7	6	926	38	21.000
Groruddalen	11	25	46	9	9	2.523	100	20.700
Byen	11	20	50	9	10	9.501	100	17.900
Groruddalens andel av overførte midler							26.6	
Groruddalens andel av befolkningen (%)							23.0	

Kilde: Budsjett 2006, Oslo kommune, Grønt hefte. Sum absolutte tall og prosentvise fordelinger for funksjonsområdene.

*) Her nyttes oppgaver over folkemengden i bydelene pr 1.1. 2005. Statistisk årbok for Oslo 2005

FO2 Oppvekst

Denne sektoren mottar hver 5. krone som overføres til bydelene (1.9 milliarder) etter kriteriesystemet, jfr. tabell 2. Disse går i hovedsak til barnehager, barnevern, skolebygg og helse- og forebyggende arbeid samt fritidstiltak for barn og ungdom. Grunnskolen er ikke underlagt bydelene, men kommunen sentralt

FO3 Pleie- og omsorg

Dette er i alle bydeler den største sektoren og hit går halvparten av midlene fra Rådhuset til bydelene, eller 4.7 milliarder kroner. Særlig drift av institusjoner for eldre er her en stor post dels sammen med drift av hjemmetjenester til eldre og funksjonshemmede i egne og kommunale boliger.

FO3 Økonomisk sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp står for 9 pst av overføringene til bydelene (i alt 880 mill kr) og Groruddalen innplasserer seg på gjennomsnittet.

⁹ Av totalen faller 16 pst på forebyggende helsearbeid, behandling og rehabilitering (230 mill) og 28 pst til rådgivning, veiledning, sosialt forebyggende arbeid og tilbud til personer med rusproblemer (415 mill) og 16 pst på andre sosiale og helsetjenester (233 mill).

De 4 bydelene i Groruddalen får i henhold til budsjettet for 2006 overført ca 2.5 milliarder kroner fra kommunen sentralt til drift av de tjenester som forvaltes lokalt av bydelene. I alt får Groruddalen overført 27 pst av midlene til drift av den desentraliserte kommunale tjenesteytingen i Oslo, mens her bor 121.800 personer (pr 1.1. 2005) eller 23 pst av byens befolkning.

Sett i forhold til gjennomsnittet for hele Oslo, får bydelen i Groruddalen noe mer av sine overførte midler tildelt ut fra antatt større utgifter inn sektoren oppvekst og noe mindre innen sektoren pleie- og omsorg.

I gjennomsnitt får Groruddalen 20.700 kroner pr capita. Denne andelen varierer noe mellom bydelene med kr 22.500 i bydel Grorud, mot kr 19.200 i bydel Stovner, eller ca 12 pst mer pr innbygger. Forskjellene mellom bydelen i dalen er relativt små. Til sammenlikning utgjorde overføringene for eksempel 21.500 i bydel Gamle Oslo mot f.eks 14.100 i bydel Ullern, dvs. at det ble overført 52 pst mer pr innbygger her enn til Ullern.

2 Planoversikt

Dette kapitlet gir en oversikt over de viktigste fysiske planene for by- og stedsutviklingen i Groruddalen, og omfatter både foreliggende planer og pågående planarbeid. Hovedvekten er lagt på Helhetlig utviklingsplan for Groruddalen som, når den foreligger, vil legge viktige føringer for utviklingen i årene fremover. Kapitlet er ment som et bakteppe for notatet.

Opprinnelig var ambisjonen å også presentere det kommunale boligsosiale arbeidet – booppfølging og bomiljøarbeid – knyttet til Groruddalen. Oslo kommune jobber aktivt på flere felt og i utvalgte områder med disse temaene. Det har imidlertid viset seg at det i liten grad så langt er et spesielt fokus eller en særskilt satsing på Groruddalen i denne sammenhengen, og vi valgte derfor å ikke gi en generell presentasjon av det generelle kommunale boligsosiale arbeidet.

2.1 By- og stedsutvikling

Miljøsonearbeidet

Med utgangspunkt i St. melding nr 23, *Bedre miljø i byer og tettsteder*, er Groruddalen definert som Oslos ”Miljøsonen”. I rapporten *Bedre miljø i Groruddalen* beskrives 8 hovedstrategier for å bedre miljøet i dalen. Disse er knyttet til transport, blågrønn struktur, rydding av nærings- og terminalområdene, kulturminner og nærmiljøtiltak. Innenfor miljøsonen er definert 5 geografiske innsatsområder. Av betydning for programgruppe 3 og 4 er innsatsområdene:

- ”Utvikling av Grorud senter og T-banestasjon”
- ”Rehabilitering og utvikling av Haugenstua senterområde”.

Helhetlig utviklingsplan for Groruddalen – Strategier for et bedre miljø mot 2030

Helhetlig utviklingsplan for Groruddalen er utarbeidet med utgangspunkt i Kommunedelplan 2000 og 2004, og er det sentrale programdokumentet som angir strategier for en videre miljøopprustning i Groruddalen. Planen skal opp til behandling i Oslo bystyre i løpet av våren 2006. Kravene til hva dette innebærer, er definert i forhold til areal- og transportutvikling, miljønormer, bolig- og arbeidsforhold, grønnstruktur, næringsliv, estetikk samt identitet og kultur.

Som byutviklingsstrategier er definert:

- Styrking av blågrønn struktur
- Ombygging av veisystemet og styrking av kollektivtilbudet
- Effektivisering av arealbruk gjennom foredling, fortetting og transformasjon

- Styrking av kulturminnevernet og kulturaktivitetstilbudet

I tillegg definerer planen mål for de prosessene realiseringen av planen forutsetter i samarbeid mellom de sentrale aktørene.

Hovedpunkter i planen som berører "våre" tema vil dels være de overordnede tiltakene som får betydning for boforhold, steder hvor folk ferdes og for kulturtilbudene i dalen, dels de mange lokale tiltakene som foreslås. Blant en rekke strategier og eksempler på tiltak på kort sikt (2005 – 2010) nevnes her noen som har direkte relevans for programgruppe 3 og 4:

- Opprusting av T-banestasjoner med forbedring av tilgjengelighet
- Nye bussruter på tvers av dalen
- Utvikling av Grorud sentrum og rehabilitering av Haugenstua senter
- Ferdigstilling av hovedvegnett for gang- og sykkeltrafikk
- Utvikling av boligområde på Bredtvet
- Opprusting av møteplasser og byrom i bydelene
- Vern, forvaltning og drift av Tveten, Nordtvet, Årvoll og Nedre Fossum gård
- Tilrettelegge Akergårdene for kulturaktiviteter
- Utrede lokalisering og finansiering av stadion for fotball og eventuell annen bruk

Den helhetlige utviklingsplanen ligger til behandling i Oslo bystyre. Den forventes ferdigbehandlet i løpet av første halvår 2006.

Fordypningsprosjektene

Dette er utredninger innenfor bestemte tema som danner grunnlag for Helhetlig utviklingsplan. De betraktes som sektorplaner med miljøprofil:

Regionale scenarier beskriver hvordan ulike drivkrefter påvirker regionen og Groruddalen gjennom fire scenarier med 25 – 30 års horisont. Den foreløpige anbefalingen fra byråden til valg av utviklingsretning, innebærer at Groruddalens funksjon som logistikk-senter (Alnabru-terminalen etc.) opprettholdes på kort og mellomlang sikt, men med forsterkning av grønnstruktur og åpning av elveleier. På lang sikt anbefales transformasjon til en tettere flerfunksjonell bystruktur i dalbunnen med hovedvekt på boliger, nye næringer, kultur og rekreative funksjoner.

Samferdselsplan for Groruddalen har som målsetting å øke kollektivtransportandelen med 5 prosentpoeng frem til 2015. Virkemidlene er en rekke tiltak for å bedre banenettet, gi bedre tilgjengelighet til T-banen og gi prioritet for buss framfor bil. I planen foreslås dessuten å etablere veiforbindelser som avlaster de mest trafikkbelastede boligområdene.

Strategisk grønnstrukturplan og Alnavisjonen – "en vandring med vann". I planen foreslås nye og utvidete friområder i tilknytning til Alnavassdraget og grønne forbindelser på tvers av dalen. Alnavisjonen illustrerer hvordan elva kan gjenåpnes og integreres i de foreslåtte grønnstrukturene. Eksisterende gårdsanlegg tenkes knyttet til turveisystemet. Byråden anbefaler ellers å utrede lokk over deler av E6 fra Karihaugen til Alnasenteret.

Områdeprogrammene skal fastsette rammer og retningslinjer for fysisk utvikling innenfor definerte delområder med særskilte utfordringer. Det er ikke snakk om juridisk forankrede planer, men om politisk vedtatte styringsdokumenter. Det dreier seg om fire programmer: Områdeprogram for Alnabru, for Alfasetmorenen – Nyland, for Grorud

stasjonsområde og for Bredtvet. De to siste innebærer satsing på kultur og vil, dersom de gjennomføres, ha betydning for kulturlivet i hele Groruddalen.

Kulturminner. Fordypningsprosjektet viser hvilke kulturminner som bør bevares og hvordan de kan utnyttes. Kulturminnene er fordelt innenfor seks tema. 30 anbefales som spesielt viktige og premissgivende for planarbeidet.

Kulturaktiviteter. Dette fordypningsprosjektet går ut på å utvikle en strategi for overordnede kulturaktiviteter som skal "bidra til å styrke Groruddalens identitet". En møteserie og en spørreundersøkelse som har kartlagt organisasjons- og foreningslivet, har vært del av prosjektet. Det foreslås etablering av et stadionanlegg og planlegging/ utredning av et større multifunksjonelt kulturhus.

Avklaring av alternativ finansiering av miljø- og samferdselstiltak. Det prosjektet er ingen strategisk plan, men en rapport som lister opp mulige tiltak, alternative organisasjons- og samarbeidsformer og forutsetninger for offentlig- privat felles-finansiering. Byrådet for byutvikling ser blant annet offentlig-privat samarbeid og bruk av utbyggingsavtaler som et egnet virkemiddel.

I det som er kalt en **helhetlig politisk konklusjon** fra byrådets side fastslås det at terminalområdet bør fungere også i tiden framover og gis utviklingsmuligheter, dog under forutsetning av miljømessig opprustning og en bevisst arealeffektivisering. Det blågrønne strukturen bør styrkes. Arealbruken bør være stabil og påregnelig med tanke på investeringer i næringslivet. Boligprosjekter i dalbunnen bør først komme på tale etter at miljøet er forbedret og etter at dagens næringsvirksomhet har endret karakter.

Kommunedelplaner for deler av Groruddalen

Kommunedelplan for sentrale deler av Groruddalen ble vedtatt av bystyret i 1997 og definerer arealbruken i det man kan kalle *dalbunnen* fra Alnabru til Haugenstua.

Kommunedelplan for lokalisering av varehandel og andre servicefunksjoner ble vedtatt i 2002 og gir rammer for lokalisering av kjøpesentre hvor det samlede bruksarealet er over 4.000 m².

Kommunedelplan for Rommen – Bånkallområdet og riksvei 4, Trondheimsveien ble satt i gang etter vedtak av byrådet i 1996. Målsettingen med kommunedelplanen er å fastlegge ny trase for riksvei 4 mellom Grorud og bygrensen mot Nittedal og legge til rette for byutvikling. Arealutvikling av planområdet er rettet mot to prinsipielle mål: byutvikling og - kulturutvikling. Planen er lagt i bero inntil veisystemet i området er fastlagt.

Kommunedelplan for Økernområdet berører deler av Bydel Bjerke og omhandler blant annet opprusting av næringsområder og bygging av Ring 3 i tunnel mellom Ulven og Sinsen. Arbeidet med Ring 3 er under utførelse.

Kommunedelplaner for utvalgte tema for byen som helhet

Grøntplan for Oslo definerer og sikrer overordnede parker, turveier, naturområder/ vassdrag, og andre "grønne" områder i byggesonen. Den ble vedtatt av bystyret 1993. Planens tre hovedelementer er:

- Sikring av et overordnet parksystem
- Sikring av et overordnet turveisystem
- Bevaring av naturområder og vassdrag

Kommunedelplan for Oslos del av Marka utgjør kommunens rettsgrunnlag for vern av Marka. Erstatte midlertidige plankrav og tidligere vedtatt generalplanvedtak. Planen ble vedtatt i 1991, og endret i 1992.

Kommunedelplan for gravplassarealer gir prinsipper for hvordan fremtidig gravplassbehov skal løses. Planen ble vedtatt av bystyret i 1994.

Kommunedelplan for torg og møtesteder er under utvikling per i dag (2006) og vil kunne få betydning for senterutvikling i Groruddalen.

Reguleringsplan for småhusområder i Ytre by

Planen omfatter småhusområder i det tidligere Aker, deriblant flere områder i Groruddalen. Planen ble vedtatt i 1997 og revidert i 2002.

Private reguleringsforslag

Det alt vesentlige av reguleringsforslag som utarbeides, kommer fra private forslagsstillere. Det dreier seg om et stort antall planer av forskjellig type. Også disse er lagt ut på nett, men er sortert etter forbokstaven til tiltakshaver. Det vil dermed ta noe tid å finne fram til de reguleringsforslagene som ligger innenfor bydelene i Groruddalen.

3 Befolkningsprofil i Groruddalen

3.1 Befolkningsprofil i Groruddalen

Vi gir her en enkel oversikt over sentrale kjennetegn ved befolkningen i de 4 nye bydelene i Groruddalen¹⁰. Vi har valgt mål for utdanning, inntekt andel ikke-vestlige innvandrere samt en samlet levekårsindeks basert på sosioøkonomiske data.

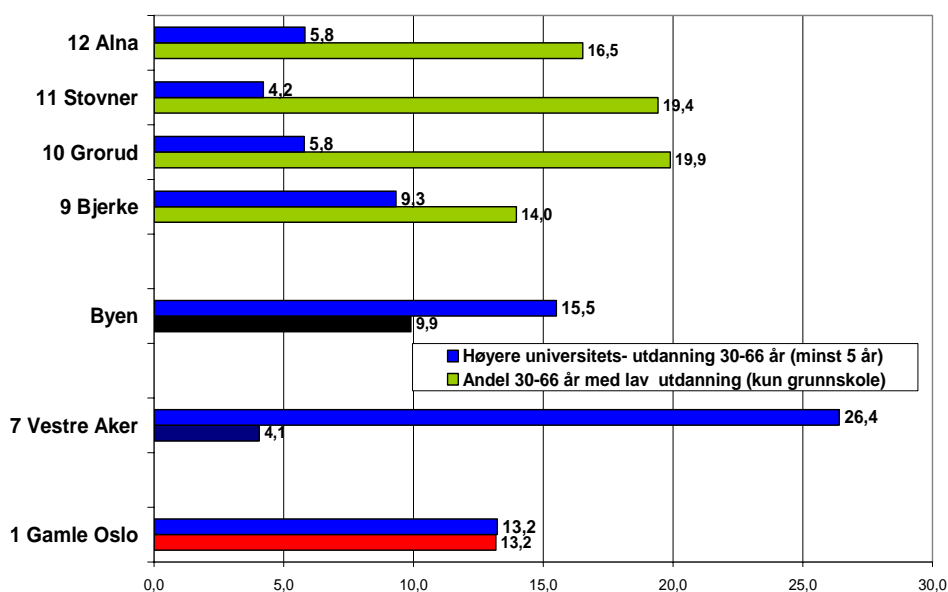
1. Sosioøkonomiske kjennetegn ved befolkningen i bydelene

Utdanning

Utdanningsnivået i befolkningen har økt sterkt særlig de 20 siste åra, både fordi flere søker utdanning og pga generasjonsavgang. Derfor er det rimelig å finne segregasjon etter utdanning har avtatt. Den er imidlertid fremdeles betydelig og andel med henholdsvis høy og lav utdanning er fortsatt et svært sentralt kjennetegn ved en befolknings ressurser, helse og levekår.

¹⁰ I kommentarene nytter vi noen ganger data fra andre bydeler enn de som er vist i tabeller og figurer her, og som er hentet fra de grunndata som ligger til grunn for framstillingen.

Figur 3.1 *Utdanningsnivå i utvalgte bydeler og i Oslo i alt. Andel av alle 30-66 år med lav utdanning (grunnskole) og med høy utdanning (universitet/høgskole 5år+) 2005. Prosent*

Kilde: Oslo kommune 2006

I Oslo har 9,9 pst av befolkningen 30-66 år (i yrkesaktive alder) bare utdanning på grunnskolenivå, mens 15,5 pst har utdanning på universitet/høgskolenivå II. Men slik det går fram av figur 1, ter dette seg høyst ulikt mellom bydelene. I bydelene Stovner og Grorud er innslaget av lavutdannede henimot 20 pst, og dobbelt så høyt som bygjennomsnittet.¹¹ I Oslo indre øst (bydel 1,2, 3) er denne andelen 11-13 pst. Sjøl om den betydelige andelen ikke-vestlige innvandrere (jfr figur 2) står for en god del av dem med lav utdanning, vil andelen lavutdannede også i den norsk befolkningen være høyere i Groruddalen. Dette kan analyseres nærmere.

Men samtidig er det slik at det også er få med høy utdanning i Groruddalsbydelene. Mens 13-17 pst har høy utdanning i Oslo Indre Øst (bydelene 1-3), gjelder det samme 4-6 pst i Stovner, Alna og Grorud, mot 15,5 i Oslo som gjennomsnitt, jfr figur 1.

Disse tre bydelene har flest med lav og færrest med høy utdanning av samtlige bydeler i Oslo. Groruddalsbefolkningen har lenge vært kjennetegnet ved relativt lavt utdanningsnivå. Dette representerer etter vår vurdering en utfordring i levekårssammenheng. I levekårsforskningen framheves ofte utdanningsnivå som en svært betydningsfull levekårsindikator. Utdanningsnivået i befolkningen er generelt og gradvis hevet betydelig de 30-40 siste åra. Slik sett kan det hevdes at høyere utdanning er av mindre betydning enn tidligere. Men dette er ikke tilfellet i forhold til dem med lav utdanning. Den generelle utviklingen har gjort lavutdanningsgruppenes posisjon vanskeligere, idet en vil stå svakere med lav utdanning blant mange med høyere utdanning, enn blant få.

¹¹ Disse østlige drabantbydelene hadde tidlig et lavt utdanningsnivå i befolkningen Og med det laveste utdanningsnivået i byen ble denne posisjonen forsterket i perioden 1986-1992 (Barstad 1997). For aldersgruppen 30-49 år var andelen fortsatt de høyeste i byen - om lag det dobbelte av bygjennomsnittet - men avtok noe fram til 1998. I de utpregete vestkantbydelene (bydel 23,24,25 fram til 2004) er utdanningsnivået i norsk målestokk ekstremt høyt idet 45-50 pst av befolkningen i den alderen hadde universitet/høgskoleutdanning i 1998.

Inntektsforhold

Gjennomsnittlig toppskattegrunnlag¹² for kvinner og menn 30-49 år (mest produktiv alder) nyttes av Oslo kommune som mål for inntektsnivå i bydelenes befolkning med høyere inntekter. Av tabell 1 går det fram at dette for menn var 367.000 kr i gjennomsnitt i Oslo i 2003.

Tabell 3.1 *Andel av befolkningen som er uføretrygdet 30-66 år og gjennomsnittlig toppskattegrunnlag i tusen kr blant menn 30-49 år i 2003. Kilde: Oslo Kommune 2005*

Utvalgte bydeler	Uføretrygdete 30-66 år	Gjennomsnittlig toppskattgrunnlag menn 30-49 år
9 Bjerke	9,8	327
10 Grorud	14,1	307
11 Stovner	15,6	330
12 Alna	13,9	318
1 Gamle Oslo	11,2	286
7 Vestre Aker	6,2	572
Byen	9,9	367

Gjennomsnittet for toppskattegrunnlaget for menn 30-49 år er lavest i bydelen Gamle Oslo og Grunerløkka. Dernest følger Grorud og Alna. Bjerke og Stovner ligger noe høyere. I tråd med hva vi fant for lav andel med høy utdanning, er nivået for høye inntekter jevnt over lave i Groruddalen.

Uføretrygd

Uføretrygd kan både betraktes som et mål for lavinntekt og som indikator for helse- og sosialproblemer i befolkningen. Andelen uførepensjonister 30-66 år er også høyt i bydelene Grorud, Alna og Stovner, fra 14-16 pst mot 11-12 pst i bydelene Gamle Oslo/Grunerløkka/Sagene, eller vesentlig over bygjennomsnittet, og 2.5 ganger høyere enn Aker-bydelene (bydelene 6,7,8).

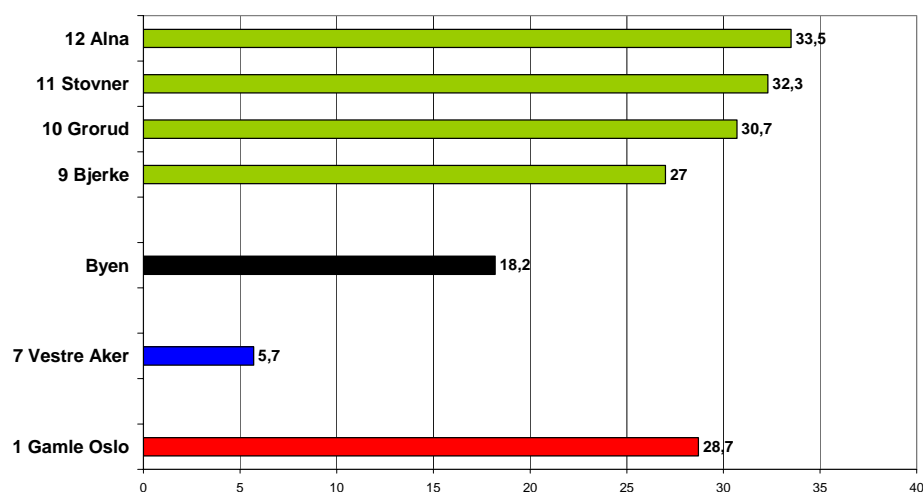
Ikke-vestlige innvandrere

Andelen ikke-vestlige innvandrere har økt i Groruddalen og omfatter nå jevnt over hver 3. innbygger målt på bydelsnivå, jfr. figur 2. I enkelte strøk innen bydelene er konsentrasjonene vesentlig høyere.

Andelene er litt høyere enn i Gamle Oslo, men noe lavere sammenliknet med Søndre Nordstrand (37 pst). Og de er 5 ganger så høy som i Aker-bydelene (6 pst i bydelen 6-8).

¹² Kapitalinntekter, renteinntekter og aksjeinntekter er ikke med her. Derfor vil de faktiske inntektsforskjellene mellom bydelene svære større, særlig i forhold til dem med et betydelig innslag av denne typen inntekter, dvs de vestlige bydelene.

Figur 3.2 *Andel ikke-vestlige innvandrere i alt i utvalgte bydeler og i Oslo 2005. Prosent*

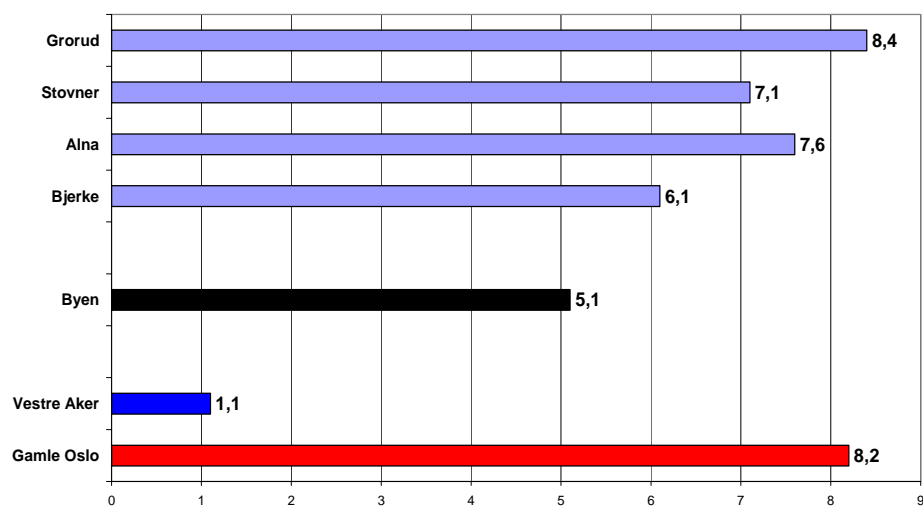

Kilde: Oslo kommune 2006

2. Levekårsindeks - indeks for sosioøkonomiske egenskaper ved befolkningen

Oslo kommune har laget en levekårsindeks for bydelene i Oslo basert på 10 ulike sosioøkonomiske levekårsindikatorer, som innebærer 2 mål for inntekt og 3 mål utdanning, andel ikke-vestlige innvandrere, enslige forsørgere med barn, arbeidsløse, dødelighet og utflyttingshyppighet¹³

Figur 3.3 *Levekår i utvalgte bydeler og Oslo 2005, målt etter skår på 10 sosioøkonomiske levekårsindikatorer.*

Kilde: Oslo kommune 2006.

¹³ I Oslo-speilet nr 6/ 2005 er det utførlig gjort rede for indikatorene. Samlet skåre beregnes først ved å rangere bydelenes skåre på enkeltindikatorer etter rangert plass fra 1-16. Deretter regnes denne om til en skala for skåre fra 1 til 10, der 1 er sum høyeste skåre for de 10 indikatorene under ett

Resultatet er gjort rede for i figur 3. Den viser at det er markante forskjeller i skåre for sosioøkonomiske mål for levekår

Vi ser her at særlig Groruddals-bydelene Grorud, Alna og Stovner skårer svakt på den sosioøkonomiske levekårsindeksen.

Mens gjennomsnittet er 5,1 poeng skårer disse fra 7,1 poeng til 8,4 poeng. Grorud kommer dårligst ut av de 15 nye bydelene i Oslo. Den nevnte bydelen plasser seg for øvrig jevnt over på linje med Oslo Indre Øst målt med denne indeksen. Bjerke posisjon er imidlertid noe bedre, men dog med samme skåre som Søndre Nordstrand.

For å nå en skåre tilsvarende 7-8 poeng, må en jevnt over komme dårlig ut på de fleste indikatorene på samme måte som skåre 1-2 poeng er ensbetydende med at en kommer svært godt ut på de fleste indikatorene. Dette viser igjen til at ugunstige og gunstige kjennetegn ved befolkningen er hopet i de ulike bydelene. I bydelene Grorud, Alna og Stovner er de sosioøkonomiske kjennetegn ved levekårene negativt hopet i betydelig grad.

Oppsummering

Denne oversikten over kjennetegn ved befolkningen målt ved hjelp av sosiale indikatorer i utvalgte bydeler viser særlig at Grorud, Stovner, Alna og dels Bjerke kommer svakt ut i Oslo-sammenheng. De skårer jevnt over lavere enn de 3 indre-øst-bydelene. Det betyr at disse bydelene nå har de dårligste levekårene i Oslo målt ved sentrale egenskaper ved befolkningen. Skyldes det så at de sosioøkonomiske levekårene for groruddals-befolkningen i seg sjøl er blitt forverret?

3. Sammenlikning av skåre i levekårsindeks i 1998 og 2003

Vi har her gjennomført en foreløpig sammenlikning i utvikling i sosioøkonomiske aspekter ved levekårene mellom utvalgte bydeler i Oslo over tid (1998-2003) ved å nytte data fra de gamle bydelene.

For 2003 har vi nyttet SSBs levekårsindeks for Oslos nye bydeler publisert i Oslospeilet 6/2005¹⁴.

¹⁴ Dette er en omregning av data for 2003 for de 'gamle' bydelene. Siden så og si samtlige 'gamle' bydeler er berørt av den nye bydelsinndelingen, vil data fra gammel og ny ikke være helt ut sammenliknbare, på samme måte som ved gammel inndeling SSBs indeks er basert på 8 indikatorer, som det er gjort rede for i det såkalte Informasjonshjulet.

Tabell 3.2 *Levekårsindeks 1998 og 2003 gammel bydelsinndeling og etter ny inndeling i 2003*

Bydeler i Oslo - ny inndeling	Skåre SSBs Levekårs indeks 2003 ¹⁵	Skåre etter inndeling Av bydeler før 2005		
		1998	2003	
9 Bjerke	6,0	20 Bjerke	5,7	6,3
10 Grorud	7,9	19 Grorud	7,3	7,1
11 Stovner	7,7	17 Sovner	8,0	8,1
		18 Romsås	8,7	8,9
12 Alna	7,1	16 Furuset	8,1	7,6
		15 Hellerud	7,4	6,9
3 Sagene	6,7	4 Sagene-Torshov	8,1	7,3
2 Grünerløkka	6,0	5 Grünerløkka-Sof.b.	9,0	7,3
1 Gamle Oslo	8,3	6 Gamle Oslo	9,6	9,0
Byen	5,1	Byen	6,6	6,3

Bydelene i Groruddalen synes ikke å ha økt sine skårer på levekårsindeksen i perioden 1995-2003. Tvert imot, bydelene Grorud, Furuset og Hellerud har forbedret sin posisjon noe. Bare Bjerke har en viss forverring. Alt i alt for Groruddalen har det i denne perioden verken vært en utvikling i negativ eller i positiv retning når det gjelder sosioøkonomiske forhold målt på denne måten.

I 2003 skårer Sagene 6.0 poeng eller det samme som Bjerke. De nye bydelene Alna, Grorud og Stovner skårer hhv 7,1, 7,7 og 7,9 poeng, mens Sagene ender på 6,7. Disse 3 groruddalsbydelene er bare forbigått av Gamle Oslo med 8,3 poeng.¹⁶

Når nye bydel Grorud er kommet så vidt dårlig ut i SSBs levekårsindeks i Oslo-sammenheng, må det i sin helhet skyldes at gamle bydel Romsås nå er del av Grorud bydel. Forøvrig synes de 4 nye bydelene i Groruddalen å ha en skåre på levekårsindeksen som er i samsvar med skårene for de gamle bydelene.

Når 3 av disse bydelene plasser seg på de nederste plassene i rangeringen av Oslos 15 bydeler i denne levekårsindeksen, er det alene forårsaket av en relativ forskyvning. Fordi de nye bydelene Sagene og Grünerløkka har forbedret sin posisjon, har Grorud og Alna overtatt deres plass i den rangerte indeksen, uten at levekårene som måles i indeksen er forverret i disse bydelene¹⁷

¹⁵ Denne er publisert i Oslospeilet nr 6 2005, og er basert på data fra 2003. Indeksen er basert på følgende 8 indikatorer: sosialhjelpsklienter, uførepensjonister, arbeidsledige, enslige med overgangsstønad. Personer attføringsstønad, andel lavutdannede, vold og dødelighet.

¹⁶ I Oslo Kommunes versjon av levekårsindeks basert på 10 indikatorer passere imidlertid Grorud Gamle Oslo idet skårene her er hhv 8,4 og 8,2 poeng, jfr Oslospeilet nr 6/2005, s 25.

¹⁷ Siden indeksen er konstruert slik at de faktiske skårene deles inn i 10 desiler, og gis poeng fra 1 til 10, vil en slik indeks være ufølsom for bevegelser innenfor det enkelte desil. Således vil det f.eks å ha 15 pst ikke-vestlige innvandrere i befolkningen gi plass i 10.desil. Om andelen øker til 30 pst, vil plassen likevel være i 10.desil og denne endringen vil ikke fanges opp av indeksen. Forverringer eller forbedringer i endene av en slik indeks vil ikke fanges opp på samme måte som bevegelser i 'midten' av indeksen. Uansett omfanget av endringer her vil resultatet forbli innenfor disse desilene, fordi de er 'uendelige' mot sluttpunktene.

Den betydelige etniske segregeringen og segregering av lavutdannings- og lavinntektsgrupper til deler av Groruddalen har flere årsaker, men er særlig knyttet til to sentrale utviklingstrekk ved Oslo de 20 siste åra. Det første er den tiltakende inntektsulikheten og det andre er de store endringene i boligpolitikken og fristillingen av boligmarkedet hvor prisdannelsen etter hvert er helt overlatt til markedet.

Rundt 1982-83 kom en rekke boligpolitiske tiltak med stor betydning for utvikling i boligmarkedet og segregasjon i storby.¹ Den skjerming mot markedet som borettslagene representerte, ble fjernet ved hjelp av nytt lovverk. Store deler av Oslos boliger ble gjort til privat eieⁱⁱ og de fleste brukte boliger ble etter hvert omsatt til markedspris. Ved slutten av 1980-åra var boligene i Oslo med få unntak, regulert og priset av markedet. Det har vært situasjonen siden.

Sammen med justeringer av kreditt- og subsidiepolitikken som ble liberalisert var den finansielle markedstilpasning av boligsektoren fullført i 1996¹⁸. Denne fristillingen av boligmarkedet har bidratt til at betalingsevne ble forsterket som fordelingsmekanisme.

Når det gjelder bosetting av innvandrere i Oslo var denne fram til 1988 imidlertid preget av betydelig politisk-administrativ styring. Siden har valg av bosted mest blitt overlatt til den enkelte innvandrere, dvs i sterkere grad blitt bestemt av markedet¹⁹.

Oslo har over lang tid vært preget av tiltakende og store inntektsulikheter. Mens forholdet mellom de 10 prosent med lavest og de 10 prosent med høyest inntekt etter skatt var i forholdet 1: 4.6 i 1986, var dette forholdet i 2000 1:9:4 (Kirkeberge, SSB 2003). Således er ”segregasjonspotensialet klart større i dag enn midt på 1980-tallet”.²⁰ Den tiltagende etniske segregasjonen har de 10-15 siste åra særlig preget store deler av Groruddalen.

¹⁸ Wessel 1997 (se henvisning i vedlegg)

¹⁹ Barstad 1997 (se henvisning i vedlegg)

²⁰ Wessel 1999 (se henvisning i vedlegg)

4 Bydel Alna

4.1 Om bydelen

Demografi

Bydel Alna har ca 44 000 innbyggere og ca 100 tjenestesteder. Innbyggertallet tilsvarer en befolkning på størrelse med store norske kommuner. Befolkningen har stort kulturelt mangfold. Av hele befolkningen er 30 prosent ikke vestlige innvandrere. Blant barn og unge har 50 prosent minoritetsbakgrunn. Til sammen utgjør barn og ungdom under 20 år ca 25 prosent av befolkningen ²¹

Figur 4.1 Kart, bydel Alna

Alna er organisert i fire områder

Bydelen er organisert i fire områder. Dette gjør det enklere å ha fokus på brukerne når de trenger bistand fra Bydelen. Disse områdene er Furuset, Lindeberg /Ellingsrud,

²¹ Opplysningene er hentet fra bydelens nettsted datert 13.10.2004

Haugerud/Trosterud og Teisen/Tveita. Hvert område har mellom 9000 og 12000 innbyggere, og hvert område har en områdebase der flere fagtjenester er lokalisert. Dette skal øke tilgjengelighet og service til brukerne. Beboere skal ha mest mulig nærhet og tilhørighet til tjenesteapparatet og øvrige tilbud i lokalmiljøet. Det legges vekt på tverrfaglig samarbeid og samordning i tjenesteytingen til enkeltindivider og grupper i områdene. Områdene er administrert av hver sin avdelingsjef i Bydelen.²²

Furuset

Furuset ligger i Bydel Alnas nordvestre hjørne. Området er stort i areal, men har det laveste innbyggerantallet av områdene i bydelen med ca 8500.

Boligbebyggelsen er konsentrert rundt Furuset senter og består for det meste av blokkbebyggelse organisert som borettslag, men har også innslag av rekkehus og villabebyggelse. Området har store grøntarealer mellom bebyggelsen og bilfrie gangveier.

Furuhuset er et familiesenter for beboerne i bydelen. Senteret har mange tilbud for familier, barn og foreldre. Målet for virksomheten er å fremme god helse hos barn og foreldre, og å styrke barn og ungdoms oppvekstmiljø. Furuhuset er organisert under helsestasjon - og skolehelsetjenesten i Furuset-område.

Haugerud /Trosterud

Området Trosterud/Haugerud ligger sørøst i bydelen, og grenser mot Lutvann-området i Østmarka. Området er variert med tanke på både beboere og bygningsmasse, og områdets tjenestetilbud er mangfoldig og variert.

Dette området har bydelsomfattende ansvar for saksfeltene psykiatri, yngre funksjonshemmede og helse. Forøvrig driver Haugerud / Trosterud en omfattende tjenesteproduksjon til befolkningen i området. I underkant av 30 tjenestesteder er organisert i området.

Miljøhus 15 familiesenter er lokalisert i Haugerud senter, og er et flerbrukshus primært for skolebarn og deres familier. Huset rommer også aktiviteter for småbarn og foreldre (Åpen barnehage), beboerforeningen, og det samarbeides tett med de som er lokalisert i huset: helsestasjon, PPT, barnevern, BUP samt med skole og barnehage.

Teisen/Tveita

Dette område ligger lengst sør i bydelen og omfatter Teisen, Ulven, Fjellhus, Tveita og Alnabru. Det bor ca 9000 beboere i området, der rundt 20 prosent utgjør eldre.

Området består for det meste av blokkbebyggelse organisert som borettslag fra 1950- og 60 tallet, med overvekt av små leiligheter. Området omfattes også av veletablerte villastrøk.

Tveten gård er basen for området. Herfra administrerers Bydelens tjenester overfor befolkningen i dette området, og gården er sentrum for tilbud og aktiviteter til befolkningen i alle aldersgrupper. Bl.a. omfattes aktivitetene av Tveita fritidsklubb for barn fra 1. – 7. klasse, ”Blikkenslageren” – en kafé for folk i alle aldre og ”Veslestua” – verksted for ulike fritidsaktiviteter.

Lindeberg/Ellingsrud

Dette området ligger nordøst i bydelen, og er det mest folkerike området med den største konsentrasjonen av barn og unge under 20 år. Denne gruppen utgjør 27 prosent av til sammen 12600 innbyggere.

²² Opplysningene er hentet fra bydelens nettsted datert 24.05.2004.

Nordre Lindeberg gård ligger i dette området. Gården er et møtested for aktiviteter knyttet til husdyr og jordbruk, matstell og husflid, skogbruk, friluftsliv og miljøarbeid. Gården eies av Oslo kommune og drives av Alna bydel.

4.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Alna

I dette avsnittet presenteres Bydelens satsinger og prioriteringer, basert på samtaler med representanter fra bydelsadministrasjonen, opplysninger fra Bydelens nettsted samt fra Bydelens budsjettforslag for 2006.

Bydelsadministrasjonens virksomhet

I strategisk plan for 2006-2009 pekes det på følgende hovedutfordringer:

”Bydelens viktigste oppgave er å gi nødvendige, nyttige og nøkterne tjenester til våre brukere i alle aldersgrupper. Bydelens tjenestesteder skal innen de rammer som Bydelen har, yte tjenester som kan bidra til en bedre hverdag. Tjenestene skal ha et innhold og gis på en måte som brukeren er fornøyd med.”

Bydel Alna har fokus på følgende fire satsingsområder:

- tjenester til befolkningen
- ansatte og arbeidsmiljø
- nærdemokrati og lokalsamfunn
- organisasjon, styring og resultater.

Det legges særlig vekt på individrettet arbeid, der brukermedvirkning og aktiv deltakelse fra bruker settes i fokus.

I Alna bydel er det lagt opp til at brede, daglige tilbud bør være lokale (spesielt for barn og unge) mens smalere tilbud (som rockefabrikken i bydel Stovner) kan være bydelsovergripende. Brede tilbud på tvers av bydelene og de lokale områdene innen bydelene kan i følge ansatte ofte skape konflikter.

Bydelen har hatt få ambisjoner i forhold til stedsutvikling. Før bydelssammenslåingen tok bydel Hellerud initiativer for å utarbeide planer for opprusting av Trosterud og Haugerud sentere. Planene ble lagd men er ikke fulgt opp.

Bydelen har i liten grad samarbeidet med det lokale næringslivet. Ved Furuset senter er kontakten med senterledelsen begrenset til Bydelens rolle som leietaker.

Groruddalen har rundt 40 idrettsklubber, og mange av disse har satses særskilt på barn og unge. Samarbeidsutvalget har ansvaret for å organisere 8642 medlemmene som driver med idrett i bydelene. Utvalgets viktigste oppgave er å fordele pengestøtten til idrettslag som driver med barne- og ungdomsidrett i bydelen. To andre viktige oppgaver er å skape en bredere dialog mellom klubbene og skape allsidighet innen idretten. En stor andel av medlemmene har minoritetsbakgrunn. I Furuset IF har 60 prosent av medlemmene minoritetsbakgrunn.

Stifinneren

Stifinnerprosjektet er et treårig program for helhetlig omstilling i norske kommuner, der bydel Alna er en av åtte omstillingskommuner i Norge. Prosjektet er finansiert fra Kommunal- og regionaldepartementet. Formålet med prosjektet er å finne fram til gode

strategier og tiltak som kan bidra til at Bydelen når sine mål for tjenester til befolkningen innen de økonomiske, organisatoriske og plan- og styringsmessige rammebetingelsene som bydelen har. Bydelen har inngått et samarbeidsnettverk med Stovner og Søndre Nordstrand på temaene "helse og omsorg" og "sosiale tjenester". Prosjektet følges / evalueres av Rogalandsforskning. Prosjektet går ut på å utveksle ideer og samarbeide på tiltaksnivå, knyttet til servicetjenester, pleie og omsorg. Det er lagt opp til fritt valg av kommunale tjenester fra sommer 2006. Det skal i løpet av vinteren 2006 gjennomføres en kartlegging av lag og organisasjoners ønsker og meninger i forhold til samarbeid med Bydelen, både i forhold til erfaringer så langt og hva man ønsker for fremtiden.

Tiltak for ungdom

Bydelen setter fokus på trygghet for ungdommen, og tiltakene rettes mot gode tilbud som bidrar til at ungdommene kjenner hverandre / blir kjent med hverandre i lokalmiljøene der de bor. Bydelen legger vekt på kontakter mellom skole og Bydel:

- skole og lag og foreninger som organiserer barn og unges fritidstilbud.
- rektor og bydelsdirektør
- skole og SFO
- etatsforum, fora for aktører med statlig, kommunal og bydelsbasert forankring. (Dette forumet har ikke kommet "ordentlig i gang".)

Ungdommen fra bydelen føler seg stigmatisert når de beveger seg ut av områdene, de føler at de må forsvare seg og det blir konflikter. utfordringene knytter seg til meningsfull fritid med profesjonell organisering og drifting.

Bydelen mottar midler fra Barne- og familiedepartementet gjennom programmet "Ungdomstiltak i større bysamfunn" for å finansiere ulike prosjekter, som en av seks bydeler i Oslo.

Spesielt fokus på det flerkulturelle, og særlig på barn og ungdom med etniske minoritetsbakgrunn.

Furuset Forum

Furuset Forum er en idretts- og skøytehall bygget av IKEA, drevet av Furuset IL. Driften finansiert av Bydelen i tillegg til BFD-midler. Hallen driftes av en vernet bedrift som tar seg av hallene, kafeene etc., med en ansatt for å koordinere driftingen. Øvrige midler anvendes til et bred satsning på allidrett og fritidstilbud. Furuset Forum er skapt for å ha et samlingssted for ungdom.

Forumet rommer bl.a. tiltaket "Ung i forum" som er et tilbud til ungdom som i liten grad fanges opp av andre fritidstilbud. Det omfatter alle typer aktiviteter.

Av andre aktiviteter kan nevnes konseptet "Gatekamp" som er en del av Oslo Idrettskrets ungdomssatsing. Tidligere var tilbudet bare om sommeren, fra høsten 2005 ble tilbudet utvidet til hver lørdag ettermiddag i Furuset Forum. Tilbudet er beregnet på barn og ungdom mellom 13 og 18 år, og er gratis. "Gatekamp" er en ny måte å tenke idrett. Hensikten er at ungdom skal arrangere og forme sin egen aktivitet, og omfatter alt fra fotball til å hoppe på trampoline.

"Ungdomsbasen" er et lokalt barnevernstiltak, og under dette finnes ART, "aggression replacement training". Dette er et treningstilbud for barn med adferdsproblemer som er lokalisert i Furuset Forum.

Andelen ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn er høy.

I følge Aften 22.02.06 planlegger IKEA å finansiere ny fotballhall, ny fotballstadion, ny kunstgressbane samt ny, større tennishall i tilknytning til Furuset Forum. Dette som et bytte mot at møbelkjeden får utvide varehuset på Furuset med 10 mål. Det håpes på byggestart om to år, forutsatt at reguleringsprosessen går som planlagt. Planene skal sees i sammenheng med en helhetlig plan for Groruddalen.

Tiltak mot barn og familier

Barnevernet jobber i tett samhandling med skolene for å få flere møtepunkter for foreldre i forhold til skole og oppfølging i fritiden. Det er også en utfordring med skole lokalisert nær sentrene. For eksempel er skoledagene lagt opp til fri og mye "dødtid" midt på dagen, noe sentrene merker i negativ forstand. Bydelen har inngått samarbeid med videregående skole, ved at skolen legger om strukturen på timeplanene neste skoleår.

Bydelen har minoritetsrådgivere, under "Minoritetsprosjektet" finansiert av UDI fra januar 2001. Ordningen er nå en permanent ordning. MR kontaktene skal ha kontakter innad i minoritetsmiljøene. Flere foreldre ønsker kontakt med disse.

Bydelen har iverksatt/skal iverksette to tiltak finansiert av statlige midler til arbeid med familier som mottar sosialhjelp:

- Det ene er rette mot barn fra nyankomne flyktningfamilier. Her er utvides satsingen på minoritetsrådgivere med flere stillinger, og i tett samarbeid med lag og foreninger for å gjøre dem bedre i stand til å ta seg av denne gruppen.
- Det andre er rettet mot barn i familier som er langvarige mottakere av sosialhjelp. Pengene skal brukes til å styrke denne gruppens deltakelse i forhold til fritidsaktiviteter og turer som familiene ikke har råd til, men som andre barn er med i.

Familiesentraler

Det er etablert flere familiesentraler i bydelen. Familiesentralene er lokalisert i "Furusethuset" og på Haugerud. Familiesentralene er etablert for å imøtekomme behovet for arenaer for veiledning av foreldre. Erfaringene viser at det er en utfordring å få foreldre til stille opp.

Bydelen har tiltak for mødre på Gran skole en gang i uken.

Arbeidsmarkedstiltak

Oppgavedifferensiering av kvalifiseringstiltak

Bydelen har gjennom sosialtjenesten overtatt Aetat's oppgaver med gjennomføring av kvalifiseringstiltak overfor personer med sosialhjelp som hovedinntekt, med en sum på 18 millioner kroner.

Lindeberg bomiljøsentere er et tilbud til personer som har behov for arbeidspraksis, spesielt rettet mot ungdom som har hoppet av skolegang. Arbeidsområdene omfatter opprusting av friområdene på Lindeberg og diverse snekker- og vedlikeholdsoppgaver, samt innenfor bomiljø og borettslag. Drives av "ildsjel" som er lønnet av Bydelen, mens brukerne betales av Aetat. Prosjektet har vist seg svært vellykket for ungdommene som deltar.

Sysselsettingstiltak og jobbsøking

Bydelen har søkt om penger til sysselsettingsprosjekt fra fattigdomsmidler i BFD, som er rettet mot å få ungdom som er for "tunge" for Aetat ut i arbeid. Disse ungdommene trenger tett oppfølging gjennom hele dagen, Bydelen har nå 10 ungdom i prosjektet. I

tillegg til sysselsetting omfatter prosjektet også jobbsøkingskurs på kveldstid. Prosjektet er nytt, og det er for tidlig å se resultater.

Andre tiltak rettet mot ungdom

Bydelen har også nylig avsluttet et 3-årig prosjekt finansiert av BFD, ”Tett på”, et prosjekt for å hjelpe kriminelt belastede ungdommer som kom ut av fengsel.

Bydelen har sammen med Oslo Sporveier gjennomført et vellykket prosjekt på Ellingsrud senter med etablering av kafé og frivillighetssentral ved T-banestasjonen bl.a. for å bekjempe tagging og ungdomsbråk.

4.3 utfordringer

Dette avsnittet er basert på representantene i Bydelen og deres oppfatninger, og er dermed ikke uttømmende for hvilke utfordringer bydelen står overfor.

Barn og unge, integrasjon.

Bydelen står overfor generelle utfordringer på barne- og ungdomsfeltet i forhold til at det i bydelen er svært høye andeler ikke-vestlige innvandrere blant barn og unge.

Særlig fremheves utfordringer i forhold til å få kontakt med foreldre i innvandrerfamilier.

Mange ungdommer sliter med å leve i to kulturer. De lever i en patriarkalsk verden hjemme, og liberalt ute. ”Gutteidealer” tilsier at venner stiller opp for hverandre uten å spørre om hvorfor, noe som ofte kan gjøre mindre bagateller til større konflikter.

- Det er en utfordring for Bydelen å øke samhandlingen med ungdommen.
- Det er behov for arenaer hvor man driver familieveiledning.
- Utfordring for Bydelen å tilpasse tjenestetilbudet til brukergrupper med minoritetsbakgrunn.

Fra Byrådsavdelingen sentralt bevilges det nå penger til et kulturhus for Alna med fokus på ”kamera”. Prosjektet skal være et pilotprosjekt i en videre satsing på Groruddalen.

Idrett

Idrettslagene ønsker tiltak som i indre øst der foreninger har mottatt støtte for å ansette personer som kan jobbe opp mot ungdommen lokalt.

Idrettslagene ønsker mer samarbeid på tvers av lagene. En av utfordringene er å holde på barn og unge som har vært med en stund. Forslag som kan bidra til dette går ut på å lage et mer allsidig tilbud slik at det er lett å gå over til en annen idrettsgren gjennom samarbeid på tvers av idrettslagene. En annen utfordring er å ta i bruk skolens gymsaler som kveldstilbud for å imøtekomme behovene til alle som driver hallidrett. Det er også mangel på frivillige. Idrettslagene kan benytte seg av minoritetsrådgivere for å forbedre sitt tilbud til og samarbeide med barn- og unge med innvandrerbakgrunn og deres foreldre. Foreldredeltakelsen blant foreldre med minoritetsbakgrunn er liten, og her ligger det store utfordringer.

Bydelen skal lage en folkehelseplan. Fysisk aktivitet vil være viktig her. Bydelen ønsker å dra alle idrettslagene aktivt med for å drive aktiviteter i folkehelsesammenheng, bl.a. med fokus på all idrett der man ikke skal behøve å spesialisere seg. Lagene er positive til dette uten at det ennå foreligger konkrete planer.

Bydelen drifter egen svømmehall og idrettshall. Det er en utfordring videre i forhold til hvordan hallen skal brukes.

Organisering av og samarbeid om tiltak

Det at skolene er organisert utenfor bydelene gjør at det ofte kan jobbes med samme problematikk på flere fronter. Dette kan og bør samkjøres bedre.

Det er stort behov for økt samarbeid mellom Bydel og andre kommunale og statlige aktører i området.

Det er nå utarbeidet en spørreliste til alle frivillige lag og organisasjoner om deres samarbeid med Bydelen, og hva de ønsker mer fokus på. Spørreundersøkelsen foretas i regi av Stifinnerprosjektet.

Bolig

Boligutfordring i bydelen er knyttet til det at det finnes for få små boliger som kan tas i bruk i forbindelse med personer med behov for kommunale botilbud. Det er mange enslige flyktninger som skal bosettes. Boligmassen preges i stor grad av relativt store leiligheter tilpasset familier. Bydelen har samarbeidet med en utbygger for å få bygget denne typen boliger, bl.a. er det nå i gang bygging av 46 små boliger bygget av et privat firma. Bydelen kan leie boliger i prosjektet, forutsatt oppfølging av beboerne.

Bydelen har nå satt i gang et forprosjekt med ombygging fra sykehjem til bokollektiv for beboere med psykiatriproblematikk.

Ellingsrud velforening har i samarbeid med OBOS, Oslo Sporveier og det lokale næringslivet tatt initiativ for å oppruste Ellingsrud senter. Planer er utarbeidet med gjennomføring og midler til gjennomføring gjenstår. Bydelen har ikke vært involvert i dette arbeidet.

5 Bydel Bjerke

5.1 Om bydelen

Fin beliggenhet mot Lillomarka

Bydelen ligger i den nordøstre delen av byen med grenser til bydelene Nordre Aker, Grünerløkka, Alna og Grorud. Avgrensningen følger Ring 3 sørøstover fra Sinsenkrysset, deretter Ulvensplitten, Hovedbanen langs Alnabruterminalen, Nedre Kalbakkvei og grøntarealet opp til Rødtvedt, vestover langs Markagrensen mot Lillomarka, turveitraseen mellom Aker sykehus og Lillomarka og Trondheimsveien mellom Sinsenkrysset og Aker sykehus. Grensene følger med andre ord i hovedsak store kommunikasjonsårer (som også vil oppfattes som barrierer) og Marka. Bydelens grenser har vært uforandret gjennom bydelsreformen. Det skulle bety at bydelen med dens delområder har ”satt seg” og at innbyggerne skulle ha god oversikt over bydelens geografi, sosiale forhold, aktiviteter og ytelser.

Figur 5.1 Kart, bydel Bjerke

Raskt voksende innvanderandel

Det bor i dag ca 24 500 mennesker i bydelen. Folketallet har vokst med 2 – 300 personer per år de siste årene og forventes å vokse med omtrent samme takt også i årene som kommer. Ca 1200 arbeider i kommunale arbeidsplasser i bydelen, hvorav ca. 64 i bydelsadministrasjonen. Tidligere hadde Bjerke en litt ”satt” befolkning med mange eldre. Flere barnerike familier, i hovedsak med ikke vestlig bakgrunn flytter fra andre bydeler, særlig fra Oslo indre øst og inn i Bjerke. Andelen er nå 27 – 28 % og øker raskt. Utviklingen av eldre med behov for tjenester er derimot ikke dramatisk. Økningen av 80+ utlignes av en reduksjon av folk mellom 67 og 79 år.

Innflytting av barnefamilier kan ha sammenheng med det store antallet leieboligere i bydelen og at boligene er større og rimeligere enn i sentrum. Bydelen ligger på topp i Oslo når det gjelder andel barn pr. kvinne. Bydelen har mange innvandrere fra Somalia og Iran, og mange tamiler. Eldre innvandrere har bydelsadministrasjonen derimot liten erfaring med så langt.

Forsøksbydel

Ca 1200 personer arbeider i kommunale stillinger i bydelen, hvorav 64 i bydelsadministrasjonen (vinteren 2006). Bjerke har som prøveordning innført den såkalte resultatenhetsmodellen, som impliserer en flatere struktur med reduksjon av antall lederstillinger. I følge informantene i bydelsadministrasjonen gir dette mulighet for bedre kontroll med økonomien og en større nærhet mellom lederteamet og resultatsjefene som står ansvarlige for henholdsvis bestilling, forvaltning og tjenester. Bydelen deltar også i såkalte effektiviseringsnettverk for pleie og omsorg, barnehage og barnevern. Poenget er å kunne måle bydelens ytelser mot byrådets føringer.

Bydelsadministrasjonen har jobbet mest med å få kontroll på budsjettet, og har måttet prioritere reduksjoner fremfor vekst. Man har blant annet slått sammen sosial- og barnevernkontor for å effektivisere driften. IT har vært et satsingsområde. Med bydelsreformen fikk alle bydeler ansvar for drift og vedlikehold av lokale parker og nærmiljø, ansvar for SFO med mer. Bjerke er i tillegg forsøksbydel for delegering av flere nye oppgaver til bydelene. Det gjelder blant annet bibliotek tjenester, trafikkregulering og drift/vedlikehold av lokale veier (uten kollektivtrafikk) og klagebehandling i byggesaker.

5.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Bjerke

Bydelsadministrasjonens virksomhet

Bibliotek tjenester. Bydelsadministrasjonen hadde fra før god kontakt med Deichmanns lokalavdeling. På dette grunnlaget ble det foreslått samlokalisering av et informasjonssenter for bydelens tjenester og bibliotekfilialen. Av praktiske grunner lot dette seg ikke gjennomføre. Målet var blant annet å etablere flere kultur- og integreringstiltak, blant annet lesegrupper for innvandrere. Dessuten gikk man inn for andre åpningstider, bedre tilpasset brukernes behov. Noe av dette er realisert: Lesergrupper for innvandrere er under etablering. Biblioteket har fått midler fra Bydelen til å starte en informasjonsbank, der informasjon kan oversettes og være tilgjengelig på 25 ulike språk.

Bibliotek tjenesten er nå tilbakeført til Oslo kommune sentralt. Det er ikke utført noen evaluering pr d.d. Informantene i bydelsadministrasjonen understreker at det gode samarbeidet som Bydelen har hatt og har med biblioteket hele tiden handler om relasjoner

mellom personer. Dette vil ikke endre seg selv om forvaltning av bibliotek-tjenesten er tilbakeført.

Veier. Som forsøksordning er det bestemt at Bydelen skal ha ansvar for drift og forvaltning av bydelens boligveier. Dette består i bestilleransvar for tjenester som brøyting, strøing, asfaltering etc. Regler for når arbeider skal utføres, for eksempel i form av cm snødybde, er imidlertid fastsatt sentralt. Bydelen har hatt egen veiingeniør, men stillingen er inndratt og ansvarsområdet er overflyttet til resultatenheten for kultur- og miljø. Informantene i Bydelsadministrasjonen ser på forsøksordningen som en suksess fordi en jobber tett opp mot beboerne, og alle har interesse av å ordne opp. Men det er lite ressurser. Det samme gjelder for øvrig trafikksamarbeid med skolene.

Parker og nærmiljø. Beboere rundt Veitvetparken kontaktet Bydelen pga økende problemer med hærverk og rus. Dette tok Bydelsadministrasjonen fatt i samarbeid med interesserte naboer. Parken er nå istandsatt, er ryddet og fått bedre belysning, og disse tiltakene har redusert problemene. Bydelen er nå i gang med opparbeidelse av et nytt område, Økernparken som ble kåret til tusenårsstedet i 2000. Her skal det opparbeides en sosial møteplass tilpasset alle brukergrupper. Dette er et prosjekt i samarbeid med ulike etater og landskapsarkitekter. Bydelen har fått eksterne midler gjennom Husbanken og kultur- og idrettsetaten for gjennomføring av prosjektet.

Erfaringene fra arbeidet med Veitvetparken viser at samarbeid mellom interesserte beboere og Bydelen kan være fruktbart idet det utløser ressurser blant beboerne, men at det er avgjørende at Bydelen følger opp. Ildsjeler rundt Veitvetparken ble "utbrent", og ting stoppet opp da Bydelen trakk seg ut. Deltakerne fra Bydelen har dessuten erfaring for at dugnad kan skjære seg og at det kan oppstå konflikter. De oppsummerer det slik at Bydelen søker midler og setter i gang prosjekter. Erfaringene med driftansvar for parkene vurderes så langt som positive.

Byggesak. Bydelen får klagesaker der Plan- og bygningsetaten (PBE) er både saksbehandler og klageinstans (gjelder bare byggesaker, ikke reguleringsaker). Bydelsutvalget har gått imot PBE i flere saker, og kan overprøve PBE. I følge informantene i bydelsadministrasjonen er Bydelen mer liberal i private byggesaker for boliger, men mer restriktive i byggesaker for næring. Informantene mener ellers at man må få mer erfaring før man kan si om dette forsøket er vellykket.

Andre aktørers virksomhet

Næringslivet. Bydelen samarbeider med næringslivet, spesielt i forbindelse med Lokal Agenda 21 omkring spørsmålene avfall, støy og energi. Flere avfallsbedrifter er plassert innenfor bydelen, blant annet Brobekk renseanlegg og Haraldsvangen gjenvinningsbedrift. Bydelsutvalget har fått støtte til tiltak fra bedrifter i området. Den har også hatt kontakt med arbeidsgivere for å etablere praksisplasser, men dette rant ut i sanden. En erfaring er at nettverksbygging er svært avhengig av "personkjemi". Det vil si at Bydelen følger opp bedriftene også etter at avtaler er inngått.

Boligsektoren. En annen viktig aktør i bydelen er boligeiere. I enkelte områder er det mange leieboliger. Bydelsadministrasjonen ønsker mer kontakt med dem som leier ut til kommunens vanskeligstilte med henblikk på å sette i gang et samarbeidsprosjekt om bomiljø. Bydelen samarbeider også med USBL, omkring kulturutvikling rundt Årvoll gård og selvbyggerhistorien. Dessuten har den hatt fellesdugnad med USBL, men har ikke etablert noe fast forum. Dette har strandet på ressursene til bydelsadministrasjonen.

Skolene. Her har det vært utstrakt samarbeid omkring spørsmål som SFO, barnevern, nettverksbygging og kriminalitetsforebygging. Blant annet er politiet på skolene en gang

hvert år og snakker om forholdene i bydelen. Bydelsadministrasjonen ønsker bedre samarbeid med enkelte skoler men også her er personene avgjørende for resultatet. Veitvet er et godt eksempel.

Ungdomsklubber. Også her arbeider Bydelsadministrasjonen sammen med skolene. Man forsøker å jobbe med enkeltungdommer som sklir ut. Uteteamet spiller en viktig rolle her. Bydelsadministrasjonen ønsker også samarbeid med Uteseksjonen, men har ikke klart å få det til ennå.

Lag og foreninger. Det er store forskjeller mellom foreninger. Noen trenger hjelp til å utforme søknader og orientere seg i kommunebyråkratiet. Her ser Bydelsadministrasjonen sin oppgave.

Plan- og bygningsetaten. Det er behov for tverrforbindelser mellom ulike delområder på tvers av hovedveier og T-banelinjen. Det pågår arbeid med kommunedelplan for torg og plasser. PBE er ansvarlig for dette arbeidet.

5.3 utfordringer

Integrering i det norske samfunnet

Innflytterne i bydelen er for en stor del barnefamilier med mange barn, ofte med liten inntekt. Mange er uten jobb, og har språkproblemer. Bydelsadministrasjonen ser det som viktig å gi hjelp til selvhjelp, ikke minst å hjelpe innvandrergupper til å organisere seg. For eksempel er det etablert språkkurs rettet mot somaliere. Bydelsadministrasjonens rolle er å legge til rette, blant annet søke om midler. Den har kontakt med de fleste innvandrergupper. Kvalifiseringstjenesten har fått prosjektmidler til prosjektet "Ny sjanse". Dette er rettet mot folk som har vært i Norge en stund – og der velger man bevisst barnefamilier med sosialhjelp som hovedinntekt. Å nå mor betyr å nå en viktig rollefigur for barna. Tiltaket retter seg spesielt mot irakere og somaliere, fordi det blant disse er mange som deltar lite i arbeidslivet. Bydelen har også startet en såkalt åpen helsestasjon for somaliske kvinner. Det er i det hele tatt viktig å nå mødrene.

Integrering i det norske samfunnet

Foreningslivet

Foreningslivet i bydelen er rikt og variert og kan derfor spille en viktig rolle i forhold til både å være et bindeledd mellom individet og storsamfunnet, samt å øke samhandlingen mellom ulike befolkningsgrupper. Bydelen kan spille en rolle ved å tilrettelegge for og hjelpe til med praktiske og administrative oppgaver i forbindelse med oppstart og drift av både eksisterende og nye lokale foreninger for ulike innvandrer miljøer. Dette vil bidra både til å gi et bedre sosialt og kulturelt tilbud for personer med innvandrerbakgrunn i bydelen, og det vil bedre bydelsforvaltningens muligheter til å være i dialog med disse befolkningsgruppene.

Det tradisjonelle foreningslivet har også utfordringer knyttet til lederrekruttering, dugnadsarbeid og det å involvere innvandrerforeldre i foreningenes arbeid. Tendensen med at færre deltar i frivillig arbeid skyldes både en utvikling i befolkningen generelt og at deltakelsen er lavere blant ikke-vestlige innvandrere. Bydelen kan møte disse utfordringene i samarbeid med foreningene ved å hjelpe til med kursing og opplæring til lederarbeid, samt å utvikle kompetanse innen foreningene i forhold til å gjøre seg åpne og tilgjengelige også for innvandrerbefolkningen.

Barne- og ungdomsarbeid.

Tiltak rettet mot ungdom er de aktivitetene som vil ha størst betydning med tanke på fremtiden. Tradisjonelt ungdomsarbeid fungerer ikke godt nok, man må ha mer spesialiserte tiltak særlig rettet mot jenter. Innvandrerjenter er for eksempel helt fraværende i idrett. Det er nå etablert tilbud på skolen om datahjelp og *leksehjelp*. Der er det lettere å få innvandrerkvinner og -jenter til å komme. Bydelen trenger flere ressurser til slike tiltak.

Bydelen prøver å ikke legge ned ungdomstiltak. Man måtte for eksempel pusse opp og stenge ungdomsklubben på Veitvet i en periode, og det resulterte med en gang i mer hærverk og vold. For øyeblikket har Bydelen inne en søknad for å oppruste stasjonsbygningen på Vollebekk T-banestasjon til en møteplass for ungdom.

”Norsk før skolestart” er navnet på en aksjon i barnehagene. Målet er at alle barn skal kunne snakke norsk før de begynner på skolen. Bydelen praktiserer også såkalt åpen barnehage som innebærer at mor får språkundervisning, mens barna blir passet.

En forutsetning for å ha framgang i integreringsarbeidet er at alle kan delta, og at det ikke skal være for dyrt. Dette krever blant annet reduserte SFO-satser. Det er et problem at mange nå melder barna ut, og bydelen kan ikke gjøre noe med det. Erfaringer fra forsøk i Indre Oslo øst viser at gratis barnehage og SFO vil ha stor betydning for de svakeste. I alle fall bør satsene i SFO reduseres betraktelig.

Utsatte steder i bydelen.

Det har vært problemer med kriminalitet og stoff ved T-banen på Veitvet. På Veitvet har en også sett problemer med jentevold (norske jenter) og gjenger. Det er etablert et eget nettverkssamarbeid med politiet. Bydelen har også et eget uteteam. ”Så lenge vi har trøkk på forebyggende arbeid har vi også oversikt”. Bydelen har god kontakt med politiet, blant annet med regelmessige informasjonsmøter. Det legges imidlertid stor vekt på ikke å stigmatisere noen steder eller områder. Mye kan bli bedre dersom en står på – bydelen har blant annet fått etablert en kunstgressbane på Veitvet og opprustning av Veitvetparken.

Utleieboliger.

Det er nesten ingen OBOS leiligheter i bydelen, men en del USBL boliger. Det er lite husbråk og lignende. Borettslagene har rehabilitert mye, mange er aktive. Problemene er først og fremst knyttet til utleieboliger.

Sentra og møtesteder.

Våre informanter forteller at bydelen er spesiell når det gjelder eiendomsforhold. Det gjelder ikke bare boliger. Også sentrene eies av entreprenører. De små sentrene i bydelen har betydelige problemer med å opprettholde tilbudet. Brobekk senter har tiltagende problemer med forslumming. Kjøpesenteret fungerer dårlig og det er få butikker igjen. Årvoll senter har vært samlingssted for ungdom. Ungdom synes sikkert det er fint å møtes der, men senterledelsen opplever det som et problem. Nå skal senteret rustes opp og utvides betraktelig, blant annet med boliger. På Veitvet senter har det vært klager på bråk. Det er noen offentlige kontorer der og butikkene går litt ujevnt. Men informantene i Bydelsadministrasjonen mener dette senteret har muligheter, blant annet gjennom en interessant arkitektur. ”Selvaag var visjonær i sin planlegging for Veitvet med kirke, samfunnssal, musikksskole, barnehage osv. Det sies at Veitvet senter i sin tid var Nord Europas største kjøpesenter.”

Det kan se ut som lokale puber og kafeer lett ender opp som ”rølpesteder”. Dette har skjedd på Årvoll. En kafé på Bjerke senter er også et ”brunt” sted med en del bråk.

Samtidig er det et stort behov for sosiale møtesteder av alle kategorier i bydelen. Dette representerer en utfordring i kommende satsinger.

Bydelen ønsker også å utvikle et nærmiljøsentrum som kan bli et sosialt møtested for flere generasjoner og etniske grupper. Denne saken er i emning og Bydelen tenker seg en brukergruppe som består av representanter av alle interesserte parter.

Parker, friområder.

Grøntområdene langs statlige veier og gråsonerområder rundt boligområdene er forsøplet og må prioriteres. Et problem er også det ikke er midler til nyanskaffelser, bare til drift. Dette blir i praksis vanskelig, for eksempel i saken med en plaskedam/skøytebane på Økernbråten. Den *må* utbedres/fornyes fordi den representerer en fare, men dette er det ikke midler til. Bydelsadministrasjonen vil prøve å mobilisere til dugnad, og mener at den har lettere for det enn friluftsetaten. Her trenger bydelsadministrasjonen konsulenthjelp for å utvikle et prosjekt.

Økernparken fremstår i dag som et lite attraktivt område. Bydelen er i gang med å utvikle denne "tusenårsparken" til et møtested på tvers av generasjoner, tilgjengelig og innbydende. Husbanken har bevilget kr. 500.000 til gjennomføring og det er søkt om spillemidler.

Bydelen ønsker også å utarbeide en plan for vern av kulturminner i samarbeid med Groruddalen historielag og byantikvaren.

6 Bydel Grorud

6.1 Om bydelen

Geografi

Bydel Grorud avgrenses av Østre Aker vei og riksvei 4 (Trondheimsveien) i sør og Lillomarka i Nord. Mot vest grenser den til bydel Bjerke, mot sør til Alna og Stovner. De viktigste delområdene er Romsås, Ammerud, Grorud, Nordtvedt, Kalbakken og Rødtvedt. Bydelens totale areal er 5058 dekar med størsteparten fordelt på begge sider av riksvei 4. Veien utgjør den viktigste barrieren og splitter bydelen geografisk og funksjonelt.

Bydelsreformen i 2004 resulterte i at tidligere bydeler Grorud og Romsås ble slått sammen til den nye Bydel Grorud. Sentraladministrasjonen for bydelen ble lokalisert til Ammerud, hovedsakelig på grunn av at kontrakter i lokalene der allerede var inngått. Også dagaktivitetssenteret for psykisk utviklingshemmede ble flyttet ut av Romsås og til Kalbakken. Frivillighetssentralen er også flyttet ut, men er fortsatt på Romsås og har, i følge Bydelsadministrasjonen fått en bedre plassering.

Figur 6.1 Kart, bydel Grorud

Demografi

Bydelen har 24.600 innbyggere. Bydelen har en voksende innvanderandel som for øyeblikket ligger rundt 30 % og med følgende alderssammensetning:

0 - 17 år	: 23.1 %
18 - 49 år	: 46.9 %
50 - 66 år	: 17.2 %
67 – år	: 12.8 %

Organisasjonsliv

Bydelen har et stort antall organisasjoner. Her nevnes noen:

Borettslagene er å regne som en grunnorganisasjon i bydelen, i og med at den omfatter så mange beboere. Blant annet finnes Nordens største borettslag på Ammerud. De har etablert en egen velorganisasjon. Ammeruddagene er en viktig begivenhet hvor vellet står som arrangør.

Grorud vel er spesielt opptatt av den fysiske utviklingen i bydelen. Velet er en over hundre år gammel organisasjon og samarbeider tett med Bydelsadministrasjonen.

Groruddalen historielag hører til de mest aktive organisasjonene og har arbeidet seriøst i mange år og har eget tidsskrift. De holder til på Nordtvedt gård etter at den såkalte

Kulturminnesteinen til slutt havnet her. Historielaget er en viktig institusjon nettopp i "smeltedigelen" Groruddalen hvor en tidligere identitet er drastisk endret og må graves fram. Laget tar vare på historien og dokumenterer i skrift og film. Laget samarbeider i utstrakt grad med befolkningen og Bydelen og er med på alle kulturarrangementer.

Hindutempelet på Rødtvedt samler i hovedsak bydelens mange tamiler. En viktig endring inntrådte i og med Tsunamien. Tamilene viste seg å være usedvanlig flinke til å ta vare på hverandre. Bydelsoverlegene i Grorud og Stovner koordinerte alt hjelpearbeidet i samarbeid med Tamilene og dette resulterte i et mye bedre kontaktnett. Hindutempelet samarbeider også med Rødtvedt kirke. Det er åpenbare kunnskapsmangler om hverandres kulturer og det er etablert et prosjekt for formidling av kunnskap.

Idretten er ellers den mest populære aktiviteten og mange er medlemmer av flere idrettslag eller aktiviteter. *Innebandy* er spesielt populært blant innvandrerguppene, men også fotball og basket er vanlige idretter blant innvandregutter. De tiltrekker også innvandrerungdom som har problemer med å tilpasse seg samfunnet.

Husmorlagene, som tidligere stod sterkt, har gått tilbake i aktivitet, men spiller fortsatt en rolle blant de etnisk norske.

Ungdomskubbene er svært populære, også blant innvandrerne. De tre fritidsklubbene i bydelen har 600 betalende medlemmer, og 60 % av dem tilhører etniske minoriteter. Det fleste sogner til klubben på Ammerud. Klubbene har faste medlemmer med medlemskort.

6.2 Satsinger og prioriteringer i bydel Grorud

Bydelsadministrasjonens virksomhet

For øyeblikket er 799 årsverk underlagt Bydelen. Disse er fordelt på over 40 tjenestesteder. Etter bydelssammenslåingen har bydel Grorud hatt fokus på økonomistyring. Bydelen har brukt to år og vil også i 2006 forsøke å rette opp underskudd på driften, som i følge administrasjonen, går betydelig bedre nå. Dette har tatt mye oppmerksomhet og krefter. I denne vanskelige perioden har barnevernet hatt størst fokus og en har forsøkt å unngå store nedskjæringer nettopp her. Målet har vært å komme fra institusjonsbaserte tiltak og over til tiltak i nærmiljøet.

Bestiller/utførermodellen har gjort det mulig å styre ressursene, blant annet gjennom en effektivisering av administrasjonen. Dette har skjedd på bekostning av temaene samfunn og nærmiljø hvor tillyste stillinger ikke ble realisert. Men bydelsadministrasjonen har likevel et inntrykk av at de har klart å få det til. Poenget for dem er at tjenestetilbud og økonomi skal henge sammen. Risikoen i dagens situasjon ligger i at budsjettene ikke er faglig forankret. De har først og fremst sitt utgangspunkt i økonomi.

Bestillerfunksjonen er delt i ulike delfunksjoner hvor det sitter fagfolk. Lederen er jurist. Barnevern og sosial går utenom bestillingene. Bydelsadministrasjonen mener bestillerordningen har hindret misforståelser i og med at budskapet til organisasjonen blir kommunisert svært så klart. På den andre siden har "de ansatte ute har vært flinke og lojale og gjort en kjempejobb for å få økonomien under kontroll".

Storbymidler. Sammenslåingen av de to bydelene førte med seg såkalte storbymidler fra Staten, som Romsås hadde tilgang til fra før. Disse pengene skal gå til forebyggende tiltak for en bestemt aldersgruppe, i dette tilfellet ungdom mellom 13 og 18 år. I tillegg gis såkalte "fattigdomspenger" til samme aldersgruppe, men også til familier. Pengene brukes blant annet til å gi familier adgang til ferieopphold.

Barnevernet sliter også med å imøtekomme behovet, dette på tross av at barnevernet skulle skånes for nedbygging. En årsak finnes i den kraftige innflyttingen av mennesker med innvandrerbakgrunn.

Ungdomsklubbene må regnes som et primærforebyggende tiltak. Bydelen har samme antall klubber som tidligere, men de ansvarlige opplever et stadig et press på virksomheten som har vært truet flere ganger og forstøtt er utsatt. Dette er nemlig ikke en lovhjemlet tjeneste her i landet.

Fyrhuset ved Nordtvedt gård, ved et tidligere gartneri, er innredet som musikkverksted for unge. Mange band øver der. Guttene har dominert hittil, men nå er også jenteband i gang med øving der. Det er også mulig å produsere CDer der. Aktivitetene er finansiert av Bydelen.

Hjemmetjenesten gjennomførte en omfattende omorganisering med oppstart i begynnelsen av 2005. Dette var en stor endring som krever tid for å få satt seg. Ytterligere prosjekter utover dette i 2005 var neppe hensiktsmessig. Enheten har mistet 6 årsverk og 20 sjukehjems plasser og utfordringen har vært å yte best mulig service innenfor reduserte årsverk.. For øyeblikket må enkelte eldre nøye seg med hjemmehjelp hver fjerde uke, etter individuell vurdering. En ledetråd har vært at folk skal få lov til å avslutte livene hjemme. Fransiscushjelpen som holder til i bydelen, gjør en fantastisk innsats med de eldre. I og med at hjemmetjenesten fortsatt er på et minimum, resulterer dette i et høyt sykefravær, i fjor på 16 %. Det tiltaket en ser for oss nå er *faste avløserer*. Dette vil gjøre at en slipper å omfordele arbeid, noe som oppleves som svært forstyrrende for dem som går på jobb i en viss turnus.

Bestiller/utførermodellen er nå godt innarbeidet. Innføring av fritt brukervalg og innføringen av Ipolos er to store prosjekter som står for tur.

Kulturdelen er sterkt redusert. Tidligere stod Bydelsadministrasjonen i spissen for festivaler for barn og ungdom gjennom å organisere det hele. Den hadde egne ansatte folk, også i administrasjonen, for å drive arbeidet. Dette er det definitivt slutt på. Bydelen er nå blitt et koordinerende organ som blant annet sørger for at en får nedsatt grupper.

Men fortsatt i 2005 arrangeres Oslos største festival i bydelen, en festival med et, i følge Bydelsadministrasjonen, "vanvittig avansert innhold". Blant annet dukket nyskapningen "Granittrock" opp her. Innsparingene i kulturbudsjettet har ført til at bydelsadministrasjonen har lagt opp arbeidet på en helt annen måte, basert på samarbeid med frivillige lag og organisasjoner. Men organisasjonene synes det er "bånn i bøtta" at ikke Bydelen stiller opp med flere ressurser i samarbeidet. Bydelen er nå i gang med neste års kultursatsing og samarbeider blant annet med Hindutemplet på Rødtvedt.

Definerte forsøksprosjekter

SLT står for samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak. Det er blitt gjort forsøk i Oslo i 2004 og 2005 med Grorud som en av de 6 bydelene som fikk midler. Nå er forsøket allmenngjort og skal innføres i alle bydeler i Oslo f.o.m. 2006. Det handler om å samordne tjenester, Bydel, skole og politi og er et tilbud til unge mennesker. Videre skal en iverksette tiltak som kan fremme det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Det er dannet en lokal styringsgruppe i bydelen.

En kartlegging i bydelen viser en nedgang i antall førstegangskriminelle. Dagens problematikk er sammensatt og kan ha tilknytning til bl.a. rusmiddelbruk. Det er derfor satt fokus på rusforebyggende tiltak. En annet problemområde dreier seg om fenomener som nasking på kjøpesenteret og vold mellom ungdom. Tidligere hadde bydelen egen

psykolog, og denne stillingen savnes sterkt. Likevel er ikke situasjonen håpløs. Bydelen har tre ungdomsklubber som betyr mye. I den siste tiden har Bydelen anvendt et program betegnet PMTO (Parent Management Training Oregonmodellen, forkortet til "foreldretrening" på norsk), opprinnelig et amerikansk program bygget på atferdspsykologiske prinsipper. Bydelen har egne PMTO-terapeuter. Programmet innebærer inngrep i familier med spesielle behov med systematiske metoder for veiledning. Både foreldrene og barn blir trent til å takle utfordringene bedre. Integrert her er et belønningssystem. Tilbudet er rettet mot familier med barn fra 4 – 12 år.

6.3 Utfordringer

Integrering/inkludering

Bydelen har opprettet en *hjelpegruppe for innvandrerjenter* som lever litt isolert. Det kan være på grunn av strenge foreldre som ikke ønsker at jentene skal ha kontakt med gutter. Gruppen holder til i Ammerudklubbens lokaler. Ansvarlig her er også innvandrer og eneste mann som får være til stede. Til å begynne med var foreldrene veldig bekymret og ønsket å kontrollere det meste. Dette løste seg opp etter hvert og særlig etter at Ammerud *fritidsklubb* skiftet navn til *aktivitetssenter*. Betegnelsen "klubb" hadde altfor sterk affinitet til "nattklubb". Eksemplet viser hvor viktig det er med ord.

"*Ny sjanse*" er et tilbud til innvandrere som har bodd i bydelen lenge. Blant annet har mange innvandrerkvinner bodd i landet i årevis uten å lære seg norsk. Dette har nå fått en finansiell basis gjennom kapittel 62 på Statsbudsjettet, "Norskoplærling". Bydelsadministrasjonen vurderer mulighetene for å få støtte her som meget gode.

Barne- og ungdomsarbeid

Bydelen har store utfordringer innenfor barnevern og en strøm av alvorlige saker. Bydelsadministrasjonen ønsker å fortsette bruken av PMTO (se over) ut fra at gruppene her gjør en meget god jobb. Et spesielt problem er analfabetsime og innvandrerbarn som ikke behersker norsk.

Unge sliter med vanlige problemer. De faller utenfor på skole, på jobbmarked, i aktiviteter etc. Samtidig har bydelen mye positivt miljø og store menneskelige ressurser. Administrasjonen ønsker "friske penger" til kriminalitetsforebygging og hevder at forebyggende arbeid vil spare midler på lengre sikt. Mer spesifikt ønskes flerbruks aktivitetshus lokalisert til de tre distriktene Ammerud, Romsås og Kalbakken/Nordtvedt, disse tre stedene på grunn av at klubbene ligger der i dag. Slike hus kan romme ungdomsklubb eller ungdomskafé med mulighet for Internett. Det bør også integreres en helsestasjon for ungdom i bygningen. Når helsestasjonen i bydelen er lokalisert til bydelssenter eller lignende, er det vanskelig å få ungdom til å oppsøke den. Erfaringene fra Ammerudklubben som hadde en egen helsestasjon for ungdom, viste at ungdom "stod i kø" for å komme inn. Det dreier seg om alle typer problemer; prevensjon, samliv, psykiske problemer. Ideelt sett burde et sånt sted også hatt lege.

Seniorsaken

Det er dannet en interessegruppe for seniorsaken i bydelen. Initiativet fikk voldsom oppslutning på oppstartsmøtet i begynnelsen av februar 2006. Administrasjonen i bydelen vil forsøke å finne ut hva initiativet står for og eventuelt innlede et samarbeid.

Idrett, friluftsliv og folkehelse

Folkehelseplan for bydelen er et prosjekt Bydelsadministrasjonen skal i gang med i år. Det har sin bakgrunn i det såkalt MOROprosjektet og har fysisk aktivisering som mål. (Det er sagt at Romsås er bydelen med best uteklima og dårligst inneklimate, blant annet på grunn av røyking.) Romsåsbefolkningen har vært målgruppe, mens en gruppe i Furuset bydel har fungert som referansegruppe. Det hele er et prosjekt innenfor medisinsk forskning. Ved hjelp av enkle fysiske tester som måling av blodtrykk og puls har en registrert betydelig utvikling over noen år. Prosjektet skal oppsummeres gjennom en dr. avhandling.

I følge informantene i bydelsadministrasjonen har byråd Grete Horntvedt stilt seg positiv til det som har fått navnet *Lillomarka Arena*. Det skal være et helårs utendørsanlegg for ski, rulleski etc. Beliggenheten vil være kommunens tidligere pukkverk ved Badedammen på Grorud. Pukkverket ble avvirket i fjor. Prosjektet innebærer samarbeid med flere organisasjoner. Det vil bli et anlegg for alle aldersgrupper: barn, unge og eldre og vil bli tilrettelagt for mosjonsidrett så vel som konkurranse.²³

Ridehall og turveier. Nordtvedt gård har 40 mål. Planene går ut på å bygge en ridehall her med Friluftsetaten som ansvarlig. Utfordringen går ut på å bygge turveier langs gårdsanlegget og bekkedalen i retning marka. Her ligger et betydelig potensial. Gården har nå nye eiere og planen forutsetter at Bydelen går i dialog med dem.

Humleby idrettspark. Her er Fase 1 finansiert. Idrettsparken skal ligge på Romsås, rett nedenfor Telenorbygget. Det dreier seg om både sommer og vinteraktiviteter. Det legges også opp til samvær og grilling i parken som er del av anlegget.

Arealkonflikter

For tiden går en viktig debatt rundt Oslo Veis konsesjon for uttak av basalt. Her står naturverninteresser mot pukkverk blant annet fordi uttaket ligger innenfor Markagrensen.

Boligforhold

Borettslagene sitter med eiendomsretten til grunn og OBOS er en nøkkelaktør. Det er ingen områder i bydelen som kan karakteriseres som nedtursområder. Boligene holder en normal, grei standard og mye positivt er skjedd med for eksempel boligene på Romsås.

Borettslagene er flinke med det sosiale. Blant annet har borettslagene i Groruddalen egen internavis og intern TV. Velene går ut over borettslagenes område og er opptatt av helheten i et område. Bydelen har ikke noe fast samarbeid med borettslagene, men har kontakt i forbindelsene med tilstelninger og aksjoner.

Også Bydel Grorud har opplevd problemer i forbindelse med kommunale utleieboliger.

Trafikk

Bydelen fikk sin areal- og trafikkplan i 1998, men Bydelsadministrasjonen forteller at lite er skjedd for å løse bydelens trafikkproblemer. Viktige elementer som Fossumdiagonalen, og ny Riksvei 4 er uløste problemer. Trafikken er i det hele tatt et tema som skaper konflikt, fordi den rammer mange og må gå ett eller annet sted.

Trondheimsveien (Riksveg 4) deler bydelen i to verdener og utgjør, i følge bydelsadministrasjonen, en formidabel barriere. Tverrforbindelsene er få, og det er i tillegg få sykkeltraseer.

²³ Lorentzen, Catherine m.fl. (2005): MoRo "Mosjon på Romsås" Norges Idrettsøghskole

Etter hvert har husstandene fått flere biler. Skiltene med parkeringsforbud langs de kommunale veiene er fjernet fordi det ikke var mulig å håndheve ordningene, følgelig er de nå opptatt av parkerte biler på begge sider. Dette utgjør et problem, ikke minst trafiksikkerhetsmessig for skolebarna. Dette gjelder særlig Ammerudveien og Bergensveien. Situasjonen er ytterligere forverret på grunn av tungtrafikken fra Huken pukkverk. Støy- og støvplagen derfra utgjør, i følge Bydelsadministrasjonen, et betydelig helseproblem. Det eneste bydelen har oppnådd på trafikksida, er bevilgning til humper.

Utsatte steder

Bydelen har ikke lenger noe spesielt sted hvor folk med problemer trekker. Nå ambulerer de i hele Groruddalen. Det hele er sesongbetont. Om våren trekker de inn i skauen bl.a. til badedammen nedenfor Steinbruvann ("Stemmeren"). Ellers er T-banestasjoner og sentra yndete steder å treffes. For øyeblikket er møtestedet utenfor en butikk på Romsås. De har også kommet seg inn i Romsås senter. For øvrig foregår denne befolkningsgruppens aktiviteter for en stor del innendørs, i leiligheter.

Sentra og møtesteder

Grorud sentrum står foran en opprustning som del av miljøsonen Groruddalen.

Romsås senter. Romsås senter hadde tidligere omfattende kommunal virksomhet. Den flyttet ut i forbindelse med rehabiliteringen. Den delen som kommunen eide, ble solgt for at forretningene skulle få mer spillerom. Overraskende er det at nye Romsås senter forfaller så raskt. Det ble rehabilitert for ett år siden, men ser nå ganske slitent ut. Eiendomsselskapet Holding eier kjernen. Dette er samme selskapet som eier Grorud senter.

Leietakerne i Romsås senter sliter med høye kostnader. I følge Bydelsadministrasjonen skal husleiene her ligge høyere enn i Oslo Sentrum. Mulighetene for at dette utvikler seg til et spøkessenter er dermed absolutt til stede og flere butikker har "kastet inn håndklede". Bydelsadministrasjonen er inne i et samarbeid med senterledelsen blant annet i forbindelse med kulturelle aktiviteter på sentrene. Lokalisering av Deichmann er også et aktuelt spørsmål. I følge bystyret er det mulig at Biblioteket på Romsås og Kalbakken skal reetableres. Kommunen eier en del bygningsmasse i tilknytning til senteret. Nå må kommunen tenke om igjen om den skal gå inn som leietaker for å redde senteret.

Sentraliserte eller desentraliserte virksomheter?

Mye taler for flere desentraliserte virksomheter gjerne innenfor eldre stedsidentiteter. En viktig oppgave er å holde liv i sentrene, som betyr mye lokalt. Det gjelder spesielt Grorud og Romsås som er lett tilgjengelig i forhold til kommunikasjoner. For eksempel er Romsås veldig bra tilrettelagt fysisk, men er, på grunn av topografiske og geografiske forhold, likevel utsatt og sårbart.

I diskusjonen om geografisk lokalisering har det oppstått et visst skisma mellom politikere fra tidligere Bydel Romsås og Grorud. Romsås er tappet for funksjoner som bydelsadministrasjon, sosialkontor, dagaktivitetssenter og en lokal politistasjon. Dessuten er Romsås atskilt geografisk. På bakgrunn av dette har Romsåsfolket organisert seg som en samlet gruppe for å forsvare området sine interesser i viktige saker. Bydelsadministrasjonen finner diskusjonene vanskelige, men må kun forholde seg til vedtakene og effektivt dem.

Flerbrukssenteret på Romsås er i drift som eldresenter og dagsenter for personer med psykiske problemer. Bydelsadministrasjonen ser for seg at dette kan utvikles til en

bydelskafé som kan brukes av alle. Senteret er åpent fra 8 til 17 hver dag og i tillegg en viss tid i helga da frivillige står for driften av anlegget.

Møtesteder for innvandrergupper. Bydelen har behov for steder å være for innvandrergupper. En ide foreligger om å innrede lokaler i arbeiderboligene ved Grorud senter. Behovet dreier seg både om sporadiske behov for å arrangere samlinger etc. og om fast kontorplass for organisasjoner som driver jevnt og permanent.

Aktivitetshus for delområder. Bydelsadministrasjonen forteller at Ammerudklubbens aktivitetshus fungerte inntil 1988. I tillegg til ungdomsklubb inneholdt huset legesenter og utleielokaler og diverse andre tilbud. Et trykkeri drevet av kommunen betjente interesseorganisasjoner som Speideren, idrettslagene, sangkor og eldreorganisasjoner. Der fikk alle organisasjonene trykket sine løpesedler og aviser. Dette skapte tette og gode bånd til de lokale organisasjonene.

Et forslag går ut på å skape slike aktivitetshus igjen ved å bygge på eksisterende bygninger. Utleielokalene vil innvandrerbefolkningen ha spesiell nytte av. De har tradisjon og kultur for større samlinger, leilighetene blir for små. Den lokale politistasjonen, for eksempel den på Romsås, kunne også vært i et sånt hus. Grorud samfunnshus, Nordtvedt gård og skolen ligger tett inn til hverandre, men trenger "et hjerte". Romsås er blitt miljøfattig og trenger innsprøyting av aktiviteter. I tillegg til de tre distriktene nevnt ovenfor har Rødtvedt sine behov.

Bånkall gård har fått et årlig tilskudd på 800' for å rehabilitere anlegget. Hovedhuset som brant ned, er nå ferdig rehabilitert. Hele anlegget vil stå ferdig i 2006. Her ligger muligheter for bruk og utleie til befolkningen. I sidebygningen er lagt inn en leilighet, og planen går ut på at vedkommende som leier også skal drifte hovedhuset.

7 Bydel Stovner

7.1 Om bydelen

Demografi

Bydel Stovner har i 2006 28.445 innbyggere. Rundt 25 % er barn under 18 år, og innvandrerbefolkningen utgjør 32 %.

Geografi / beliggenhet

Bydelen ligger nord i Groruddalen og avgrenses i nord i hovedsak av Trondheimsveien og bygrensen mot Skedsmo og Nittedal. I sør går grensen ved Lørenskog og Ellingsrud langs motorveien.

Bebyggelse

Utbygging begynte på 60-tallet og er fordelt på villaer, rekkehus og blokker. Det er god avgrensning mellom biltrafikk, gangveier og grøntarealer.

Senterfunksjoner

Stovner senter er det største kjøpesenteret i bydelen, og tiltrekker seg kunder fra hele dalen og omegn. I tillegg har bydelen butikksentre på Vestli og på Haugenstua. Senteret på Haugenstua og områdene i tilknytning til senteret er nå planlagt opprustet.

Bydel Stovner har flere lokale parker og nærmiljøanlegg til bydelens befolkning.

Det er et mål at desentralisering av ansvar skal gi en grønnere bydel der befolkningen sikres naturskjønne fritidsopplevelser i bydelens grøntarealer, parker, torg og nærmiljø.

Bydelen ønsker å koble frivillige, organisasjoner og skoler inn i arbeidet med å vedlikeholde og bevare disse. Bydelen vil også styrke samarbeidet med bydelens idrettsorganisasjoner både gjennom kontaktutvalget og i andre samarbeidsformer.

Figur 7.1 Kart, bydel Stovner

7.2 Satsninger og prioriteringer i Bydel Stovner

Presentasjonen av Bydel Stovners virksomhet har ikke til hensikt å gi en uttømmende oversikt over tilbudet og aktivitetene, og gjør det heller ikke. Presentasjonen er basert på intervju med sentrale personer i bydelsadministrasjonen og deres vektlegginger samt en gjennomgang av ulike bydelsdokumenter som bl.a. budsjett, søknader og planer.

Bydelenes pålagte oppgaver er redegjort for tidligere (kap 2). Her vil vi fokusere særskilt på noen utvalgte erfaringer og behov innenfor tema som er relevante for dette notatets mål.

I forhold til forebyggende arbeid, oppvekstarbeid, og sosiale- og helsemessige utfordringer oppgir representantene fra bydelen at de er aktive i forhold til å søke om storby- og fattigdomsmidler fra Barne- og familiedepartementet (BFD) og midler fra Sosial- og helsedirektoratet. Deres erfaring er at slike ekstrainsatser utløser enormt mye

positivt både direkte for brukerne og for å utvikle arbeidsmetoder og heve kompetansen hos ansatte i bydelen. En av bydelsrepresentantene sier det slik: ”Med slike eksterne tilleggsmidler settes vi i stand til å ta tak i mange av de ekstra oppgavene vi står overfor”.

Bydelen har mange prosjekter og tiltak. I intervjuet med personer i bydelsadministrasjonen trekkes blant annet følgende forhold frem:

- Gutte- og jentegrupper i regi av Stovner helsestasjon og skolehelsetjenesten om bl.a. voldsbruk og selvstendighet/rettigheter.
- Prosjektet ”Ny sjanse” som retter seg mot langtidsbrukere av sosiale tjenester blant flyktninger og innvandrere som ikke lenger har rett til introduksjonskurs.
- Minoritetsrådgiver-ordning (MR). Bydelen har opprettet kontakt med personer som kan oversette språk og kultur begge veier mellom bydel og brukergrupper.
- Rus- og psykiatri. ”Gjennombruddsprosjektet” retter seg mot unge i alderen 18 – 30 år som sliter med både rusproblemer og psykiske lidelser og som av erfaring har en tendens til å falle mellom flere stoler i møtet med hjelpeapparatet.
- Åpne tiltak i barnehager.
- Miljøvaktmestere i trygdeboligene som skal bedre bomiljøet, motvirke konflikter og bedre trygghetsfølelsen spesielt blant eldre beboere.

Barne og ungdomstilbud

Stovner bydel har mange ulike tilbud og møtesteder for barn og unge. I tillegg til de som behandles særskilt nedenfor vil vi nevne fritidsklubbene Fossum og Vestli aktivitetshus og Høybråten fritidsklubb, samt Osoulungdommens Motorsenter Groruddalen som er byomfattende tiltak og betjener brukere fra hele Oslo by. Bydel Stovner har videre et Ungdomsråd bestående av 8 ungdommer fra bydelen som er elever ved ulike skoler. Ungdomsrådet skal være et talerør for ungdom i spørsmål som angår deres oppvekstmiljø og fritid i bydelen, være et kontaktorgan på tvers av organisasjonstilknytning og partitilhørighet og ha en rådgivende funksjon overfor bydelens folkevalgte organer.

Vi vil her trekke fram noen barne- og ungdomsarenaer:

Stovner rockefabrikk har eksistert siden 1993 og er et byomfattende tilbud for ungdom fra 14 til 20 år. Tilbudet er derfor av interesse for ungdom fra hele Groruddalen. Om lag 15 prosent av medlemmene kommer fra Stovner bydel, mens hovedtyngden kommer fra resten av byen. Blant medlemmene er 40 prosent jenter og 60 gutter. 40 band øver ukentlig i lokalene i tillegg til at det foregår skoleundervisning, individuell undervisning, konserter og fester. Tilbudet er rusfritt. Fabrikken er hovedsakelig finansiert gjennom øremerkede midler fra kommunen, men drives av bydelen i samarbeid med ungdommene selv som er organisert i Stovner Rockeklubb. I tillegg finansieres den gjennom egenandeler, voksenopplæring og inntjening fra studiovirksomhet og profesjonelle artister som leie lokalene. Fabrikken fikk også betydelige midler fra Barne- og familiedepartementet (BFD) til investeringer i oppstarten, samt til skoleundervisningsdelen.

Gamle Rommen skole er en rehabilitert 150 år gammel skolestue som eies av Bydel Stovner. Anlegget er rehabilitert ved hjelp av statlige midler. Bygningen inneholder selskapslokaler for utleie og en gammel skolestue med undervisningsmateriell som fungerer som skolemuseum og brukes til ulike aktiviteter for skolene.

Den kulturelle skolesekken er en bred satsing på kunst og kultur til alle elever i grunnskolen. Målsetningen er at den skal gi elever og brukere opplevelse og læring, sikre at alle som går ut av grunnskolen har fått god kunnskap om sitt eget nærmiljø og

lokalhistorie samt erfaringer knyttet til aktiviteter som film, musikk, teater, dans, kunst, arkitektur, skulptur osv. Dessuten er det et mål at den skal bidra til et større fellesskap og integrering av barn og unge med minoritetsbakgrunn. I Stovner bydel har Ungdom og kulturenheten og skolene i bydelen gått inn i et samarbeid og utviklet en modell spesielt tilrettelagt for barn og unge i Stovner bydel. Gjennom samarbeidet presenteres bydelens fritidsarenaer for på den måten å styrke det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet og bidra til å gi barn og unge i bydelen økt livskvalitet. Bydeler og kommuner velger sine egne modeller for å jobbe med den kulturelle skolesekken. Bydel Stovner har valgt å legge særlig vekt på den enkelte elevs aktive deltakelse i ulike kunst og kulturprosjekter, og i mindre grad satset på det de ser som en mer passiv form for kultursatsing gjennom å kjøpe seg profesjonelle forestillinger.

Safran er et kunst- og kulturprosjekt rettet mot ungdom på Haugenstua senter. Profesjonelle og lokale kunstnere jobber sammen med lokal ungdom om å produsere kunst i grupper og å formidle det til publikum. Et sentralt prosjekt høsten 2005 og våren 2006 er "Blå sone – lokal medvirkning og stedsutvikling" der målet er å jobbe med kunst og utsmykning på Haugenstua senter, samt å komme med innspill på hvilke steder som er gode, mindre gode, skumle, hyggelige osv. Materialet fra prosjektet også benyttet i Plan og bygningsetatens arbeid med å utvikle Haugenstua sammen med blant andre OBOS og Bydel Stovner.

Bomberommet. I et bomberom i et av borettslagene på Haugenstua drives det et lavterskeltilbud for ungdom. Lokalene er enkle og formes i stor grad av deltakerne selv. Nesten 2000 unge var innom i løpet av 2005. Stedet finansieres av Bydel Stovner og borettslaget som samarbeider med politiet og øvrige tjenester i bydelen.

Samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT-tiltak) Bydel Stovner er én av syv utvalgte bydeler i Oslo som har prøvd ut SLT-tiltak i årene 2004 og 2005. Målet for Bydel Stovner har vært å redusere barne- og ungdomskriminaliteten i bydelen og videreutvikle trygge og gode oppvekstmiljø som virker kriminalitetsforebyggende for barn og ungdom. For å få til dette har det vært sentralt å legge til rette for et godt samarbeid mellom bydelen, skolene og politiet, samt innlemme positive, frivillige organisasjoner, bedrifter, ungdomsrådet og enkeltpersoner i arbeidet. Et viktig ledd i arbeidet har vært et tverrfaglig kartleggingsarbeid som er kalt "Stolte Stovner" – en modell for samordnede lokale kriminalitetsforebyggende tiltak i Bydel Stovner tråd med Strategisk plan, L-97 og politiets strategidokumenter. Målet har vært å kartlegge hva som kan gjøres bedre når det gjelder kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn- og unge og utvikle arbeidsmetoder for dette. Et virkemiddel har vært å arrangere *guidede bussturer til barne- og ungdomsarenaer*. SLT-koordinatoren i Bydel Stovner arrangerer jevnlig guidede bussturer til ulike barne- og ungdomsarenaer. Turene retter seg mot frivillige organisasjoner, politikere, ansatte i skolene og ansatte som arbeider med barn, unge eller familier i bydel Stovner. Målet er å øke kunnskapen og kjennskapen til bydelens tilbud til barn og unge, og styrke samarbeidet mellom ulike aktører i det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet. Et annet sentralt virkemiddel har vært innføringen av såkalte elevmeglingsprogrammer ved alle lokale barne-, ungdoms- og videregående skoler.

Andre aktørers virksomhet

I intervjuet med representanter fra bydelsadministrasjonen blir betydningen av andre aktørers innsats trukket fram. Det understrekes at det arbeidet frivillige lag og organisasjoner legger ned er svært viktig for trivsel, livskvalitet og integrering i bydelen. Idrettslagenes virksomhet er her sentral og i forhold til integrering vises det til at Vestli Idrettslag har en egen innvandrerkontakt. I regi av kirken er det etablert trillegrupper for småbarnsforeldre.

7.3 utfordringer i bydelen

Kompetanseheving for bydelens ansatte

Bydelsadministrasjonen legger vekt på at personalutvikling, kompetanseheving og organisering internt blant egne ansatte er svært sentralt for å bidra til å løse utfordringene i bydelen. De legger særlig vekt på at det er viktig å ha motiverte medarbeidere i bydelen, og at de ønsker å satse på en kompetanseheving bredt blant ansatte i bydelen. En kompetanseheving knyttet til flerkultur er her ett av flere sentrale tema. Dette kan bedre både bydelens tilbud til og samarbeid med brukerne og det kan virke attraktivt for potensielle jobbsøkere slik at det blir lettere å få ansatt kompetente medarbeidere (jfr. erfaringer fra Bydel Sagene). Bydelens deltakelse i prosjekt "Mangfold i Arbeidslivet" (MiA) er et eksempel på at de satser på dette feltet, et annet er ordningen med "Minoritetsrådgivere" som er rådgivere med kultur og språkkunnskaper som skal veilede flyktninger og innvandrere i deres kontakt med de ulike bydelstjenestene. En annen utfordring for bydelen er å i større grad ansette medarbeidere med innvandrerbakgrunn.

Videre fremheves det at det er viktig med kompetanseheving på tvers mellom politi, skole, sosial- og helsetjenesten og frivillige organisasjoner. Bydelen ser det som avgjørende å bygge strukturer som muliggjør erfarings- og kompetanseutveksling. De er særlig sentralt å forsøke og redusere "autoritetskløften" mellom ansatte og brukere. Brukerne bør i større grad møtes som "likemenn". Det påpekes videre et behov for informasjonsarbeid på mange områder, internt og eksternt, samt økt prioritering av medvirkning og brukerdiallog.

Integrering / inkludering

Det er viktig å opprette god kontakt mellom innvandrerforeninger og -miljøer på den ene siden og bydel og det øvrige forenings- og samfunnsliv på den andre. Videre understrekes behovet for bedret informasjonsarbeid overfor den multietniske befolkningen.

Det er en stor utfordring å trekke personer med innvandrerbakgrunn inn i borettslagsstyrene. Bydelsadministrasjonen sier de har en del erfaring med at representantene med innvandrerbakgrunn kommer i en klemme fordi de da må representere beslutninger på vegne av hele beboergruppen, samtidig som det forventes blant egen etnisk gruppe at man representere denne gruppen, familie etc.

Å legge til rette for, og samarbeide om, lokaler til religiøse formål for Groruddalens multietniske befolkning er et mål, samt å utvikle et lokalt samarbeidsorgan for religiøse organisasjoner i bydel Stovner.

Bydelen ønsker å planlegge og gjennomføre en kulturfestival i Groruddalen med bred deltakelse fra alle grupper.

Man ønsker å utvikle ekstratiltak i Bydel Stovners grunnskoler for elever som er svake i norsk, hvorav mange har kommet til Norge i skolealder uten å kunne noe norsk. Dette må være et samarbeid mellom skole og bydel. En lignende utvikling av ekstratiltak bør rettes mot barnehagene for at alle barn skal mestre norsk språk når de begynner på skolen.

Nye Rommen skole som er under planlegging ønskes utviklet som et flerkulturelt aktivitetssenter.

Barne- og ungdomsarbeid

- Helsestasjonene ønsker å prioritere de minste barna. Barn med innvandrerbakgrunn er mer ressurskrevende å følge opp.

- Behov for å styrke arbeidet med å forebygge og redusere fattigdom blant barn i barnefamilier som mottar bistand fra sosialtjenesten. Her har Bydel Stovner søkt om midler fra Sosial- og helsedirektoratet for et prosjekt som retter seg mot at unge ”fattige” og utsatte i alderen 15-24 år i større grad skal være i stand til å mestre sine egne liv samt et prosjekt som retter seg mot foreldre, barn og unge i store barnefamilier for å redusere fattigdoms- og nederlagsorientering.
- Behov for satsning på multikulturell natravning.
- Behov for ”dagravner” på Stovnersenteret som kriminalitetsforebyggende tiltak. Gjerne i samarbeid med senterledelsen.
- Barn er dårlig representert i en del sammenhenger, bl.a. i borettslagsstyrer.

Utsatte grupper

- Tiltaksbehovene er størst i forhold til utsatte grupper. Slike tiltak bør organiseres og gjennomføres lokalt.
- Utfordringer i forhold til å nå grupper som er dårlig representert gjennom lag, foreninger, interesseorganisasjoner, borettslagsstyrer etc. Dette gjelder blant annet ensomme, helserisikogrupper og mange innvandrerkvinner.
- Arbeid og kvalifisering. Bydel Stovner ser behov for en sterkere individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand fra kommunen for å kunne nyttegjøre seg arbeidsrettede tiltak. Dette har ført til at Stovner bydel har søkt om støtte fra Sosial- og helsedirektoratet for å utvikle nye samarbeidsformer og metoder for individuell oppfølging av den enkelte bruker.
- Tiltak for rusmisbrukere. Bydelen ser behov for en særskilt rustiltak som retter seg mot fritidsaktiviteter, aktiviserings- og kvalifiseringstiltak overfor personer som mottar medikamentassistert behandling

Folkehelse

Bydel Stovner ser behov for et bredt folkehelseprosjekt knyttet til en økt forekomst av psykiske problemer og livsstilssykdommer som fedme, hjerte-kar lidelser, diabetes og kreftsykdommer. Bydel Stovner har startet opp et forberedende arbeid rettet mot barn og unge, ulike høyrisikogrupper, samt bedre fysisk og psykisk helse for alle. Det er behov for ressurser til videre arbeid med å utvikle konkrete tiltak som når ut til brede befolkningsgrupper.

Sentra og møtesteder

Bydelsadministrasjonen er bekymret over det fysiske forfallet på mange offentlige eiendommer. Mye av dette er det imidlertid Oslo kommune sentralt som har ansvaret for, og ikke bydelen. Bydelen prøver like fullt å engasjere seg så langt de kan. De har et særlig fokus på å revitalisere Haugenstua senter, som er et utvalgt område for grønt/miljøsatsingen gjennom arbeidet med Miljøsone Groruddalen. Bydelsadministrasjonen ser et stort behov for fysisk oppgradering, etablering av flere butikker og servicetilbud, samt offentlige funksjoner. Det pågår et samarbeid mellom Plan- og bygningsetaten (PBE), bydel Stovner og OBOS Forretningsdrift som eier Haugenstua senter. Neste steg i prosessen er at OBOS skal levere inn et nytt forslag til reguleringsplan for området. Et kjernesporsmål er hvor omfattende senterutviklingen skal være, og i hvilken grad bygging av boliger og skole skal inngå. Bydelsadministrasjonen opplever at OBOS Forretningsdrift ”sitter på gjerdet” og er for passive i prosessen med å utvikle senteret.

Haugenstua senter står også sentralt i PBEs arbeid med Kommunedelplan for ”Torg og møteplasser”. Knyttet til dette har bydelen også søkt Barne- og familiedepartementet

(BFD) om midler til ulike kunst-, kultur- og forskjønningsprosjekter hvor barn og unge, samt mødre- og fedregrupper er aktivt involvert. Jernbaneverket arbeider med planer om å utvikle stasjonsområdet, lage overganger over jernbanesporet for å bedre tilgjengeligheten og motvirke barriereeffekter samt fysisk forskjønnelse av området. Det legges opp til stor grad av medvirkningsprosesser med beboere og brukere.

Behov for å planlegge og utvikle et badeanlegg for bydelens innbyggere i tilknytning til Nye Rommen skole.

Behov for å utrede kulturhus som omfavner alle befolkningsgrupper i hver enkelt bydel i Groruddalen.

Oppgradering av de fysiske omgivelsene

Bydel Stovner ser tiltaksbehov i forhold til fysiske omgivelser for å skape en attraktiv og estetisk god bydel. Dette innebærer blant annet opprustning av Stovner og Vestli T-banestasjoner, sykkelvei langs Østre Aker vei fra Karihaugen til Økern, turvei i kulvert under hovedbanen ved Haugenstua stasjon, fullføre omregulering av Fossumveien fra 4 til 2-feltsvei og bruke frigjort areale til gjennomgående gang- og sykkelvei og grøntområder. Videre ser man behov for å utarbeide en trygg trafikk-løsning i Haugenstua senterområde.

Boligproblematikk

Om lag 600 kommunale boliger er lokalisert i bydel Stovner. Bydelsadministrasjonen ser bolig som en stor utfordring. Dette handler om mangel på kommunale botilbud, både i forhold til disponible boliger og personale som kan følge opp brukere med spesielle behov eller lav boevne. Det er særlig fire grupper av utsatte grupper som har et særlig boligbehov. For det første er det unge med behov for spesialtilbud som ligger tett opptil UNGBO-modellen, men gjerne med tettere oppfølging enn denne modellen åpner for. Dessuten har følgende tre grupper særlige behov: personer som kommer tilbake etter rusrehabilitering, innsatte som kommer ut av fengsel (særlig gjengangere) og personer med tyngre psykiske lidelser. I forhold til samtlige av disse gruppene er det en særlig utfordring at bydelen har for svakt oppfølgingstilbud. Det er imidlertid 3 stillinger underveis på boligoppfølgingssiden. En del av problematikken er dessuten knyttet til en ny tildelingspolitikk sentralt i Oslo kommune som gjør at personer med tunge sosiale problemer som rus- og psykiatri blir tildelt bolig i det som tidligere ble betegnet som trygde- eller eldreboliger. Dette har ført til konflikter, utrygghet og uro i disse bomiljøene. Bydelen har også en ordning med miljøvaktmestere i trygdeboliger.

Samarbeid med næringsliv

Representantene fra bydelsadministrasjon påpeker at de har store utfordringer i forhold til å samarbeide med næringslivet. Dette gjelder blant annet Rommen næringsområde der bydelen ser utfordringer knyttet til utviklingen av området og hvem som skal ta ansvar for forhold som angår samtlige næringsaktører. Næringsaktørene er ikke organisert og agerer som enkeltaktører som bydelen opplever at det er vanskelig å opprette samarbeid med, samt at det er vanskelig å få til samhandling mellom de ulike aktørene. En annen utfordring er å få til et fruktbart samarbeid med Stovnersenteret som er den desidert største næringsaktøren på Stovner. Bydelen opplever at senterledelsen er velvillige til samarbeid, men at det ofte i liten grad fører til handling. Bydelen leter etter måter å sette seg i en posisjon der de gjennom dialog eller krav kan få senteret mer på banen i forhold til å være seg sitt samfunnsansvar bevisst. En måte å komme i inngrep med dette på er hvis bydelen i samråd med PBE kan stille krav til senteret knyttet til senterets behov for tillatelser når det gjelder utbygginger. Bydelsrepresentantene viser til flere eksempler på mulig samarbeidsformer mellom det offentlige og næringslivet som gir en "vinn – vinn"-

situasjon for begge parter. Et sentralt eksempel er fra bydelen Brøndbo i Danmark hvor man har fått til et godt samarbeid mellom bydel, næringsliv og ungdom. Bydel Stovner kunne tenke seg å prøve ut noe lignende. De ser store muligheter for et godt samarbeid om kriminalitetsforebyggende arbeid blant unge på kjøpesenteret knyttet til bekjempelse av nasking og tagging. Bydelen ser for seg dagravnere på senteret, dagsenter for barn og unge, samt samarbeid om deltidsarbeid for ungdom.

8 Andre aktører

I tillegg til intervjuene med bydelsadministrasjonene har prosjektet gitt rom for intervjuer og samtaler med et utvalg andre aktører. Vi har tatt kontakt med et par senterledelser, en representant fra frivillighetsarbeidet, en informant i Stovnerpolitiet og en lærer på Haugenstua skole. Det dreier seg altså om relativt få personer og deres beskrivelser kan ikke betraktes som dekkende for situasjonen i bydelen. Vi velger likevel å presentere stoffet her, fordi det, sammen med erfaringer med et allsidig sammensatt møte blant befolkningen på Stovner, gir et utvidet innblikk i Groruddalens styrke og utfordringer.

8.1 Senterledelse

Da drabantbyene ble bygget ut på 50-, 60- og 70-tallet, var utbyggingen av sentre en uatskillelig del av konseptet. Senteret skulle utgjøre det kulturelle og sosiale tyngdepunktet i drabantbyen, ja det var senteret som skulle gjøre drabantbyen til et *bysamfunn*. Funksjonelt ble sentrene planlagt som en kombinasjon av kulturell virksomhet (skole, bibliotek, forsamlingsrom), offentlige institusjoner (kommunale tjenester, kontorer, helsetilbud) og kommersiell service (handel, håndverk, hjemservice, tjenester). Skolene var i utgangspunktet tenkt som den sentrale kulturinstitusjonen i området og ble ofte samlokalisert med sentrene. Sentrene ble bygget i tilknytning til T-banestasjonene, som på det tidspunktet var den dominerende transportformen i drabantbyen.

Diskusjonen omkring utbyggingsmodellen dreide seg om en skulle legge størst vekt på nærheten til boligene eller på det funksjonelle mangfoldet i sentrene. Debatten dreide seg med andre ord om *størrelsen* på senteret. På tross av forsøk på desentraliserte småskoler og butikker (for eksempel på Romsås), var tendensen fra midten av 60-tallet at sentrene ble bygget større og dermed med større avstander til boligene. Drivkreftene her var sentraliseringen i varehandelen og den sterkt økende mobiliteten som fulgte med privatbilismen. På 80-tallet antok varehandelen radikalt nye former. Nå ble *storsenteret* introdusert i norsk planlegging, sentrumsorientert (som Oslo City), eller eksternt og bilbasert (som Triaden i Lørenskog). Også drabantbyene i Groruddalen fikk sine storsentre (som Stovnersenteret og Alnasenteret). Samtidig ble handel med større utstyrsgjenstander og møbler spredt til større regionale enheter (A-møbler, Ikea), også disse i hovedsak bilbasert.

Parallelt med denne utviklingen har bydelene over tid blitt færre og større, og har i dag en befolkningensmengde på linje med store norske kommuner.

Situasjonen i dag

Den dramatiske utviklingen av handlemønstre og tjenesteyting har hatt store konsekvenser for de opprinnelige nærsentrene i Groruddalen. I lokalsentre som Ellingsrud, Trosterud, Haugenstua, Romsås og Veitvedt kan en, riktig nok i ulik grad, se

problemer i form av hyppig utskifting av leietakere, tap av essensielle tjenester og tilbud, manglende vedlikehold og tiltakende forsøpling.

I forhold til de opprinnelige tankene om samfunnssenteret har først og fremst de kulturelle sidene falt bort. Bibliotekfilialer og kinosaler er lagt ned, verksteder og hobbyrom er tatt til andre formål eller ikke bygget i det hele tatt. Betegnende nok er det også de kulturelle aspektene som ble sterkest etterlyst i kafédialogen vi holdt på Stovner. Samtidig er det mye som foregår. Fortsatt driver ildsjeler kulturaktiviteter i miljøene, blant annet rettet mot bydels- eller senterdager, hvor lokal kreativitet kan utfolde seg. At sentrene fungerer som steder for lokal kultur, har selvsagt betydning for utøverne, som må ha sted å være. I tillegg vil sentrene være tjent med å ha aktiviteter også utover butikkenes åpningstider og skaffe seg et omdømme som går utover det rene handlefunksjonen. Veitvet lever fortsatt på et image som kulturelt senter hvor det foregikk musikkaktivitet, og hvor det var kirke, møtesaler og bibliotek tjenester.

Mens kulturaktivitetene har vært for nedadgående, har de offentlige, sosiale tilbudene som helse- og omsorgstjenester inntatt en sentral plassering i bydelssentrene i pakt med desentralisering av visse funksjoner til bydelene. Kommunen, som leietaker, utgjør et vitalt økonomisk fundament for driften av et nærsenter og dermed for tjenesteytelsen totalt til nærmiljøet. Dette blir ubehagelig klart når kommunen av ulike grunner trapper ned eller flytter sine virksomheter til andre steder i bydelen og senteret sitter igjen med de tomme lokalene. Bydelene må være klar over at ansvaret som dominerende leietaker ikke bare innebærer et ansvar overfor eieren av senteret, men også har konsekvenser for driften av nærsenteret og dermed muligheten for å opprettholde et tilbud til befolkningen.

Når det gjelder privat service og handel fortelles det at de demografiske endringene som har foregått i dalen, også setter sitt preg på virksomheter og vareutvalg i sentrene.²⁴ Det dreier seg først og fremst om grønnsakbutikker men etter hvert også om innvandrer-manufaktur. Virksomheter som kiosker, frisørsalonger osv har overlevd relativt problemfritt. Dagligvarehandel har større problemer, blant annet har Menykjeden flyttet fra Haugenstua senter (og blitt erstattet av Kiwi). Folks handlemønster har endret seg dit hen at hverdagsinnkjøp av mat fortsatt foregår i nærsenteret mens man i helgene derimot reiser til større kjøpesentra som har større utvalg av forretninger og større vareutvalg.²⁵

Bankfilialer og postkontorer er nedlagt flere steder, posten delvis erstattet av ”post i butikk”. Det hevdes at Groruddalen er for nær Oslo sentrum til at folk blir der for å gå på pub. De drar heller til sentrum.²⁶ I småsentrene har kafeer og restaurantdrift en tendens til å ende som såkalt brune steder med en del fyll og de fungerer derfor dårlig som møtested for større deler av befolkningen og slett ikke for innvandrerbefolkningen. Gode restauranter har vært ønsket av beboerne i Groruddalen helt tilbake til 70-tallet, men uten at en kan se noen form for bedring i tilbudet.

Men gode eksempler kan også øynes. På Ellingsrud senter har frivillighetssentralen, som holder til i Oslo Sporveiers bygninger, organisert ungdommen til innsats for å holde senteret i hevd. Frivillighetssentralen driver en virksomhet som ligger mellom det sosiale og kulturelle, og fungerer som et møtested for ungdom. Den organiserer ”åpen gymsal”, juleverksted, og danseoppvisninger og serverer gratis kaffe.²⁷

²⁴ Pers. medd. Borgersen i firmaet Tschudi og Malling, som forvalter senteret

²⁵ Pers. medd. H.P. Haugen i OBOS forretningsbygg

²⁶ Holen i USBLnytt nr 6/2005

²⁷ Pers medd. Monika Ustad i Ellingsrud frivillighetssentral og Ellingsrud Velforening

USBL planlegger en stor utvidelse og modernisering av nærsenteret på Årvoll. Dette forutsetter riving av eksisterende bebyggelse og bygging av ny parkeringsløsning under bebyggelsen og nye næringsarealer samt boliger i tre punkthus på dekke over kjøpesenteret. Det planlegges ca 150 p-plasser, ca 5000 m² næring og ca 60 boliger.

Figur 8.1 *Senterutvidelse på Årvoll. Reguleringsplan forventes vedtatt innen 2006. Byggestart 2007/08. Kontaktperson Asle Strøm.*

8.2 Skolene

For å få et inntrykk av situasjonen i skolen har vi intervjuet en representant for en av barneskolene i Groruddalen. Vi må ta forbehold om at utsagn bare gjelder denne ene skolen. Vi antar likevel at vi kan finne tilsvarende forhold i andre skoler. Informanten fra skolen gir uttrykk for en del av de samme behovene som fremkom på bydelskafé møtet og i møtet med bydelene. Andre utfordringer og behov for tiltak er mer spesielt rettet mot forholdene i skolen. De viktigste behov for tiltak sett fra skolens side er:

- Flere lokale møtesteder
- Bedre offentlig tjenestetilbud
- Aktivitets- og kulturtilbud for barn og unge som samler folk
- Å holde på de norske barna i skolen

Møtesteder, tjeneste- og aktivitetstilbud

Skolen opplever at området har mistet mange av de offentlige tjenestetilbudene (ungdomsklubb, helse- og sossialsenter, barnevernkontor, aktivitetshus) og beskriver det som en slags ”offentlig fattigdom”. Skolen har nylig hatt et prosjekt der en gruppe elever har laget skulpturer som har blitt satt opp på det lokale senteret. Responsen fra folk i området har vært svært positiv, fordi folk føler at nå skjer det noe. Responsen viser ifølge skolen at området ”er fattig på fellestiltak” og ”det er et sterkt bilde på at det trengs noe i

det felles miljøet, og det må være noe mer enn et kjøpesenter". Der det før var et aktivitetshus i det lokale senter er lokalene leid ut til private. Informanten vet ikke hva som er der nå. Den samme privatisering har skjedd med et annet større møtelokale som både skolene og andre i området kunne leie til møter, kino og teaterforestillinger. Lokalene lå i et litt større kjøpesenter, og har nå blitt lokaler for Burgerking. En annen lokal kino litt nærmere Oslo sentrum har også blitt nedlagt.

Skolen etterlyser flere enkle aktivitets- og kulturtilbud for barn og unge. Aktivitetstilbudene må være så pass store at de oppleves som attraktive, men samtidig så pass små at det er mulig å drive dem lokalt og at de ligger i nærmiljøet. Han viste til en motorklubb som ligger ca 10 min. gange unna, men det oppleves likevel som for langt for barn å gå dit, blant annet på grunn av en større vei som virker som barriere. Skolen etterlyser enkle aktivitetsanlegg som skateboard, sandvolleyball og lignende. Barna ønsker også ballbinger, men informanten mente at de kan generere naboprotester på grunn av støy.

Man mangler steder der folk kan møtes. Det er mange ulike grupper beboere, og informanten opplever at det er lite kontakt mellom folk. Informanten mener at skolene med fordel kan ligge nær sentrene for å få til en slags "synergieffekt".

Det er behov for bedre butikktilbud, offentlige tjenester og møtesteder. Men det betyr også noe hvordan området tar seg ut og hva slags omdømme det har. Opprustingen av den lokale stasjonen ble derfor vurdert som viktig, og her er det planer på gang.

Lokale møtesteder vurderes av skolen som viktige og nødvendige for å skape en bærekraftig utvikling.

Området har kvaliteter i form av nærhet til naturen, store bilfrie uteområder mellom bebyggelsen, og kollektivtrafikktilbudet er bedre enn mange tror. Det bilfrie området mellom blokkene har potensial til opparbeides for å gi flere aktivitetstilbud.

Å beholde andelen norske barn i skolen

Skolen har en stor andel minoritetsspråklige barn, ca 75% minoritetsspråklige og 25% norske²⁸. Et flerkulturelt miljø oppleves som interessant og spennende. Men skolen mener at det i en slik situasjon blir desto viktigere med lokale møteplasser, også sett på bakgrunn av at man opplever at det er lite kontakt mellom folk pr i dag.

En stor andel minoritets elever betyr at skolen opplever sitt ansvar og sin betydning som utjevne faktor som svært viktig. Man kan ikke forvente at elevene har noen stor faglig eller boklig ballast med hjemmefra. Han opplever imidlertid at foreldrene har stor tillit til skolen. Alle vil det beste for barna sine. Skolen har prioritert skolebiblioteket fordi man mener det er et viktig tilbud til barn med minoritetsbakgrunn. Man bruker de ekstra ressursene som skolen får tildelt på grunn av denne elevsammensetningen blant annet til å dele elevene i mindre grupper og til å styrke språkopplæringen.

Skolen ser det som en viktig utfordring fremover å beholde andelen norske elever. "Vi er nær et metningspunkt mht til det flerkulturelle. Det bør være så pass med norske elever som det er nå for at det skal bli snakk om integrering". Det er en tendens til svakt stigende andel minoritetsspråklige. Andelen økte veldig fort fra 50 til 70 %, men skolen mener at det svinger litt fra årskull til årskull, men at det flater ut nå. Fødselstallene i Oslo er høye,

²⁸ De tre bydelene har alle en høy andel minoritetsspråklige barn i den kommunale grunnskolen. Bjerke har 43,1%, Grorud har 50,4%, Stovner 53,3% og Alna 58,0%. Til sammenligning har Vestre Aker 12,2% og Oslo som helhet 35,5% minoritetsspråklige. Tallene gjelder for skoleåret 2003/2004 og gjelder alle uavhengig av om det gis særskilt norsk – eller morsmålsundervisning. Oslo kommune. Utdanningsetaten. Statistikk 2005

og det viser seg at barnekullene øker med 5- 7000 om noen år. Det kan bli en utfordring å få plass til alle.

Informanten forteller at man er opptatt av å beholde de norske barn fra et tilgrensende område der det bor flere norske barn, og at de skal fortsette å velge denne skolen fremfor en annen barneskole i nærheten. "Vi må være attraktive nok for å behold dem", mener han. Med det mener han at foreldrene må oppleve at skolen er trygg, at det er et stimulerende læringsmiljø, og at de opplever at lærerne har tid til å ta seg av deres barn. "De som mot bedre vitende tenker at barn med minoritetsbakgrunn tar lærernes tid, tar feil. Slik er det ikke. Ressursene kommer alle til gode. Vi har flere lærere og kan dele barna i mindre grupper. Det er en fordel". Han mener også at det er en fordel for barna å vokse opp i et flerkulturelt miljø. Informanten mener at de har nådd frem med dette budskapet, og forteller om foreldre som hadde søkt om en annen skole til sine barn. De fikk imidlertid avslag og måtte sende barnet til denne skolen. De ble så positivt overrasket at de nå reklamerer for skolen og er aktive i styre og stell. "Vi må holde en balanse. Vi er prissgitt hva som spres av holdninger". Med det mener han at det også handler om boligpolitikk og hvem som flytter hvor. Han mener at da blir også det ytre miljø viktig, hvordan det ser ut – og viser igjen til kunstprosjektet. Det frontes på hjemmesiden og har vært omtalt i flere aviser. "Det må jo ha noe å si. All positiv omtale er viktig". Han kommer tilbake til den positive mottakelsen prosjektet har fått, og at det sier noe om hvor magert tilbudet er. De offentlige tjenestetilbudene har mye å si mener han. Det er fortsatt en eldre kafé igjen som drives på dugnad.

Tiltak - Språkopplæring

Bydelen har nå planer om et opplegg for språkopplæring i tråd med opplegget til bydel Bjerke. Der stilles det krav til de ansattes språkkompetanse. Skolen anser dette som svært viktig: "Det vil bety en helt annen skolestart". Det er et problem at mange barn starter i skolen med dårlig språkkompetanse, både i norsk og morsmål. Skolen har en fast ansatt pakistansk assistent som kan urdu.

Skolen har tidligere hatt dårlige erfaringer med et tilbud for noen år siden om mini- eller korttidsbarnehage for å lære minoritetsspråklige barn språk bedre norsk. Forsøket hadde ikke vært vellykket fordi det var få eller ingen norske barn, og dermed ingen "rolle" modeller for de minoritetsspråklige barna. Vår informant stilte også spørsmålsteget ved språkkompetansen til de som var ansatt der.

Trygt miljø

Skolen mener det er lite kriminalitet i området og at det oppleves som trygt og fredelig område. En gruppe barn har kartlagt steder som de opplever som utrygge eller skumle. Planer for disse?

Skolen opplever at folk utenfra er positivt overrasket over vennligheten til både barn og voksne. Men som det ble sagt: "Mangel på felles tiltak, offentlig fattigdom og lav utdanning synes ikke".

Informanten mener det er lite kontakt mellom folk, men det er likevel forskjell på hvordan borettslagene fungerer. Et område med lavere bebyggelse, og der blokkene (lavblokker i 4 etasjer) ligger rundt et tun med inngangene mot hverandre fungerer bedre enn et annet område med høyblokker som ligger fritt i terrenget.

8.3 Politiet

Stovner politistasjon ble etablert i 1994 da Økern politistasjon ble flyttet til Stovner. Stasjonen er en av fem politistasjoner i Oslo og betjener Groruddalen med en befolkningsstørrelse på nivå med hele Trondheim by. I følge en representant for politiet selv står politiet i Groruddalen overfor noen av Norges største utfordringer knyttet til trafikk (flere nasjonale og regionale hovedfartsårer) og befolkningssammensetning (minoritetsproblematikk, husbråk og narkotika).

Gjennom Stovner Bydels SLT-forsøk har Stovner politistasjon tett samarbeid med ulike deler av bydelen, og politiet betegner bydelen som en foregangsbydel på det kriminalitetsforebyggende feltet. Samtidig understreker politiet at de både har, og søker, et godt og nært samarbeid med de andre bydelene i Groruddalen.

Politiets arbeidsformer

Stovner politistasjon søker samarbeid med andre aktører i Groruddalen som bydeler, skoler, borettslag og andre frivillige organisasjoner. Politiet satser på samarbeid med ulike grupper som er utsatt for kriminalitet som borettslag, skoler og næringsliv. De understreker at alle må bidra i dette arbeidet, for selv om politiet har hovedansvaret for kriminalitetsbekjempelse, kan de ikke klare alt og er helt avhengig av et godt samarbeid alle aktører. Politiet har en satsning mot skolene i Groruddalen med mål om å besøke samtlige 6.klasser og foreldremøter for 6.klassene med et kriminalitetsforebyggende opplegg. Dette omhandler dialog med foreldrene og forsøk på å sette noen felles rammer og regler for barn og unge, blant annet knyttet til innetider. Et annet forsøk i Lindebergområdet har omfattet tett samarbeid mellom politiet og borettslagene, og har vist gode resultater gjennom reduksjon i bil- og vinningskriminaliteten.

Eksempler på samarbeidstiltak innenfor bydel Stovner er at politiet deltar på møter i oppvekstkomiteen, at politikere og representanter fra bydelsadministrasjonen inviteres med på oppdrag i politibilene og at de har et særlig fokus på kriminalitet knyttet til Stovner senter.

Utfordringer

Stovnerpolitiet forteller at de satser på kompetanseheving internt knyttet til flere ulike utfordringer. Et av tiltakene som fokuserer på økt kompetanseheving og større tillit til politiet handler om å øke andelen politibetjenter som har etnisk minoritetsbakgrunn for å i størst mulig grad speile befolkningen i Groruddalen. Representanten fra politiet forteller at de aktivt jobber med å motvirke diskriminerende holdninger blant de ansatte og viser i den sammenheng til at Stovner politistasjon i løpet av de fem siste årene kun har mottatt 2 klager fra publikum angående rasisme fra polititjenestemenn.

Et interessant trekk er at den anmeldte kriminaliteten i Oslo har vist en nedgang de siste årene. Dette gjelder alle kriminalitetstyper med unntak av skadeverk og trafikk. Nedgang gjelder altså også narkotikakriminaliteten, men da særlig innenfor de mindre alvorlige sakene (Oslo politidistrikt (2005) *Trendrapport 2005* & Oslo politidistrikt (2006) *Kriminaliteten i Oslo. Sammendrag av statistikk fra 2005*).

8.4 Folkemøte – idékafé

Som et ledd i arbeidet med å samle inn informasjon om erfaringer og behov i Groruddalen ble det i regi av forprosjektet arrangert en idékafé for beboere, lag og

foreninger i Stovner bydel i februar 2006. Over 200 organisasjoner og lag med tilknytning til bydelen ble invitert og møtet ble annonsert i ulike fora. På møtet deltok 30 representanter fra ulike lag og organisasjoner i Stovner bydel samt noen representanter fra Bydelsadministrasjonen. Møtet ble ledet av forskerne.

Problemstillingene som idékafeen arbeidet med, var knyttet til utfordringer og tiltak: Hvilke utfordringer har bydel Stovner? Er det problemer i bydelen? I så fall hvilke? Hva fungerer bra? Hva bør styrkes og videreutvikles? Hva bør prioriteres på kort og lang sikt? Hvem har ansvaret for gjennomføringen? Beboere, lag og foreninger, offentlige myndigheter eller næringsliv? Hvordan bør tiltakene gjennomføres?

Oppsummert var det fire hovedområder av utfordringer som ble identifisert: *møteplasser, kulturtilbud, inkludering og kommunikasjon.*

Møtesteder

Det etterlyses møtesteder hvor befolkningen kan komme sammen på tvers av skillelinjer som alder, etnisk bakgrunn, religion og særinteresser. Behovet for møteplasser henger nært sammen med behovet for kulturtilbud og inkludering (som behandles separat) og er sterkt sammenvevde problemstillinger. Mange understreker at det allerede eksisterer et levende organisasjonsliv og mange gode aktivitetstilbud i bydelen, men at det er behov for flere, og da særlig møteplasser hvor man kan bli kjent og samhandle på tvers av ulik kulturell bakgrunn. Møtestedene kan være av både formell og uformell karakter, finne sted på en bestemt plass innendørs eller utendørs, eller være et fellesskap uten tilknytning til et bestemt fysisk sted. Det er behov for tilrettelegging sosialt gjennom organisering og fysisk ved tilrettelegging av lokaler og fysiske omgivelser. Det er viktig at møteplassene er tilgjengelige for funksjonshemmede.

Det påpekes av flere at bydelen blir veldig "stille" på kveldstid når Stovner Senter stenger. Det savnes derfor møtesteder av ulike slag som gir bydelen liv etter kl.20.00 på kveldene. Mange etterlyser flere møtesteder av typen restauranter, kafeer og puber i bydelen. Et konkret forslag er friluftskafé på Nedre Fossum gård, et annet er flere gode etniske restauranter. Det etterlyses også kulturtilbud som teaterscene, kino og konsertlokaler som vi kommer nærmere inn på under neste hovedpunkt.

Møtestedene kan fungere som arenaer for nettverksbygging, informasjonsutveksling og samarbeid. Det er behov for møteplasser, arenaer/fora for samhandling på ulike nivåer:

- Foreninger, skape arenaer/møteplasser for kontakt mellom foreningene i området. Møteplassene/arenaene kan være mer formelle fora for samarbeid eller enkeltarrangementer som bli-kjent-møter, samarbeidsmøter knyttet til en bestemt sak etc.
- Privatpersoner, skape møteplasser for grupper som ikke dras med i sosiale settinger gjennom barn og unges aktiviteter. For eksempel gjelder dette unge barnefamilier med barn under skolealder. Tiltak kan være lekeplasser m/kaffebar, innendørs åpne lekerom. En annen gruppe er ensomme eldre og enslige, ikke minst blant innvandrere.

Mål for møteplassene:

- Skape nettverk/bekjentskaper.
- Informasjonsutveksling om de ulike foreningenes virksomhet.
- Skape samarbeid om arrangementer, lederutvikling, diskutere og løse utfordringer, konflikter og problemer etc.

- Møteplasser kan også bety mer begrensede møter mellom to eller flere foreninger, for eksempel Somalisk ungdomsforening og Idrettens samarbeidsråd på Stovner.
- utfordringer i forhold til å skape møteplasser:
- Bydelen må ta et første initiativ for å legge til rette for og opprette slike møteplasser for foreningene. Etter hvert kan kanskje slike fora være mer selvdrevne, men bydelen må ha et ansvar i en oppstartsfasen.
- Borettslagene kan ha en rolle i forhold til å skape lokale møteplasser for beboerne i et borettslag. Forbedre utearealene, legge til rette for at de brukes mer. Arrangere aktiviteter (skidag, grillfest, konkurranser etc.) som skaper samhold, bekjentskaper og tilhørighet. Bydelen bør ha en rolle som initiativtaker overfor borettslagene.
- Møteplassene må oppleves som relevante for foreningene. Foreningene kan ofte ha mer enn nok med eget arbeid slik at denne typen tiltak risikerer å få dårlig deltakelse. Samarbeidet må gis et konkret innhold. Man kan invitere til samarbeid om et arrangement som for eksempel bydelsdager, internasjonal kultur- eller matkveld, lokale idrettsarrangementer eller markeringer, fest etc.

Foreningsliv

Flere peker på en særskilt utfordring når det gjelder den varierende graden av deltakelse blant innvandrere innenfor den tradisjonelle ”norske” foreningsvirksomheten. Deltakelsen er ofte god blant barn og unge, og ofte mindre i ”voksne” foreninger. I foreninger for barn og unge er det også ofte vanskelig å engasjere foreldrene. Arbeidet i innvandrernes egne foreninger viser at innvandrerforeldre gjerne engasjerer seg i foreningenes drift. Dette betyr at engasjementet er der, men dette engasjementet kanaliseres ikke til de tradisjonelle norske foreningene. Disse foreningene virker kanskje ”fremmede” og lite åpne og inkluderende for innvandrere.

Utfordringer:

- De tradisjonelle foreningene kan jobbe internt for å fremstå som mer åpne for alle. Dette krever kunnskap og kanskje også samarbeid på tvers av den enkelte forening.
- De tradisjonelle foreningene kan jobbe mer aktivt utad for å informere om sin virksomhet overfor innvandrerbefolkningen. Dette arbeidet kan også skje gjennom det allerede nevnte møtstedene/arenaene for samarbeid.

Det er store utfordringer knyttet til rekruttering til lederverv i idretten og det øvrige foreningslivet. Det er derfor behov for skoling av ledere for frivillige lag. Bydelen bør ta initiativ til å opprette lederkurs, skoling av ”lederemner”. Kanskje kan foreningene selv drive dette arbeidet etter hvert. Kirken har erfaring med ledertrening som kanskje kan utnyttes.

Kulturtilbud

Mange uttrykker et behov for flere kultur- og aktivitetstilbud lokalt. De mener det er grunnlag for flere tilbud i bydelen og at det egentlig er unødvendig at man, som i dag, stort sett må til sentrum for å delta på et kulturarrangement. Ønskene om kulturtilbud dekker et bredt spekter fra mer ”profesjonelle” kulturarrangement til bedre utfoldelsesmuligheter og rom for den lokale kulturen. Konkrete forslag til kultur og aktivitetstilbud omfatter behovet for et lokalt kulturhus, gjerne med scene for teater, dans og konserter samt kino. Med mange unge i bydelen burde det være et godt grunnlag for kino, og med

mange småbarn i bydelen burde det blant annet være grunnlag for babykino for småbarnsforeldre. Ønsket om en jazzkafé nevnes av flere. Videre peker mange på behovet for et større badeanlegg som også inneholder små varmebasseng og boblebad. Et slikt anlegg kan gjerne kombineres med et større idrettsanlegg for hele Groruddalen knyttet til Nye Rommen skole. Flere etterspør en lokal skøytebane.

Inkludering

Bydel Stovner har i mange år hatt en relativt høy andel etniske minoriteter og andelen er stigende. Det er stor enighet om at det er knyttet store utfordringer til integreringen, men det uttrykkes også optimisme og flere peker på positive erfaringer. Mange savner, som tidligere nevnt, møtesteder hvor man kan bli kjent på tvers av ulike kulturbakgrunn.

Befolkningsgrupper med forskjellig etnisk bakgrunn er sammen i barne- og ungdomsårene, men splittes ofte mer i egne grupper når de blir voksne. Det er en utfordring å beholde fellesskapet også som voksne. Kan også være vanskelig i forhold til kjønnsdeling. En del kvinner får ofte ikke lov til å være i offentlige sammenhenger der menn er tilstede.

Språk fremheves som særlig viktig for integreringen. Det er viktig at norsk blir fellesspråket, og at barna lærer seg norsk før de begynner på skolen. Det er behov for språkopplæring. Et forslag er egne kvinnegrupper hvor man kan drive med ulike aktiviteter og samtidig lære seg norsk.

Bokultur er et annet tema som nevnes. En del av borettslagene ”sliter” med manglende bokkultur blant noen av beboerne. Dette er særlig knyttet til beboere med innvandrerbakgrunn. Det handler mye om manglende kunnskap som fører til dårlig håndtering av søppel, feil bruk av boligen (dusjer lenge uten ventilasjon etc), fører til råteskader. Dette er et problem i mange borettslag. Flere ønsker seg opplæringstiltak for beboere med innvandrerbakgrunn for å ”lære å bo i blokk”, men også for integrering / inkludering i miljøet. Kan være en idé å etablere fadderordninger blant beboerne for nye som flytter inn i borettslaget. Dette gjelder også i forhold til borettslagsordningen. Det er behov for informasjon og opplæring i hvordan denne modellen fungerer og få beboere med innvandrerbakgrunn til å delta i styrearbeid annet arbeid i borettslagene.

Offentlig kommunikasjon

Flere mener at kommunikasjonstilbudet internt i bydelen er for dårlig. Særlig gjelder dette manglende kollektivtilbud mellom Høybråten og Stovner etter at Høybråten ble innlemmet i bydelen. Forbindelsen mellom Haugenstua og Stovner er også for svak. Beboere uten bil på Høybråten og Haugenstua har problemer med å komme seg til Stovner. Manglende kommunikasjon hindrer sosialt samkvem internt i bydelen.

Ønsket er bedre kommunikasjon internt i bydelen. Det er særlig et behov for å sette opp bussforbindelse mellom Høybråten og Stovner som også går på kveldstid.

Flere nevner også kommunikasjonen mot sentrum. Denne går først og fremst med T-banen. Frekvensen er god på dagtid, men kunne vært styrket på kveldstid, i helger og i ferieperioder. Ønske om at frekvensen økes til 15 min ruter på T-banen (til Vestli) også sent på kvelden.

Andre forhold

Det kom også opp en rekke andre utfordringer og tiltak som ble nevnt av flere. Dette handler om:

- Rydding og estetisk oppgradering av området rundt Stovner Senter. Senteret bør selv ta ansvar for dette og gi noe av overskuddet tilbake til beboerne og bidra til å gi bydelen et ”pent ansikt”.
- Hensiktsmessig sykehjem (størrelser og lokalisering) samt bo- og servicesenter.
- Kommunale boliger - skille mellom trygde-/eldreboliger og boliger for tunge rusmisbrukere
- Gatebelysning og sitteplasser langs flere veier. Særlig behov for belysning ved gangveiene på Rommenjordet.
- Haugenstua senter trenger en kraftig oppgradering. Må utvikles til et attraktivt møtested med gode lokale tilbud.
- Fortsatt satsing på å skape trygghet og forebygge kriminalitet.
- Bedret tilsyn og vedlikehold av grøntareal, samt bedret renovasjon. For mye søppel som flyter i bydelen.
- Utvidelse av Tokerudtjernet – anlegge badesteder og strender.
- Utrede mulighetene for å installere heis i terrasseblokkene på Vestli.
- Der er mange gode ungdomstilbud i bydelen – men mangler lokale tilbud på Gamle Stovner, Høybråten og Tangerud.
- Å skape enda bedre uteområder mellom blokkene som innbyr til mer bruk, aktivitet og sosiale sammenkomster.

Gode kvaliteter i Stovner bydel

Til slutt vil vi nevne de forholdene i Stovner bydel som møtedeltakerne fremhevet som særlig positive:

- Fine boligområder,
- godt og velfungerende bibliotek,
- Stovner har mye grønt og omkranset av flotte turområder. Rommenjordet fremheves spesielt som rekreasjonsområde og møteplass, cricket osv)
- Stovner er en veldrevet bydel (gode politikere og god bydelsadministrasjon),
- Bydelen har bra servicefunksjoner til befolkningen: bra politistasjon, gode butikker, godt kjøpesenter, gode parkeringsforhold, gode tilbud i regi av den norske kirken, godt fungerende eldresenter,
- For barn og unge fremheves en god videregående skole (Stovner videregående), Lekelandet på Haugenstua (kombinert butikk og lek/opplevessenter), mange ballbinger i boligområdene, flere gode fotballbaner og godt og variert tilbud til barn og unge (idrett, skiskole, musikk og møteplasser).

9 Erfaringer fra Sverige

I dette kapitlet gis et innblikk i den nasjonale storbysatsingen i Sverige og foreløpige erfaringer fra satsingen. Kapitlet baseres delvis på oppsummering fra en studietur til Stockholm og Göteborg i oktober 2005, delvis på evalueringer og publikasjoner som omhandler satsingen. Deltakere på studieturen var representanter fra bydelene i Groruddalen, byrådsavdelinger, departementer, Plankontoret for Groruddalen og deltakere i forskergruppen.

Regjeringen i Sverige introduserte i 1998 en ny nasjonal storbypolitikk gjennom proposisjonen "Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet". Det ble satt av til sammen 2,1 milliarder SEK i perioden 1998-2005. Storbypolitikens mål var

- å gi storbyregionene gode forutsetninger for langsiktig holdbar tilvekst og dermed kunne bidra til at nye arbeidsplasser skapes så vel innen storbyregionen som i øvrige deler av landet, samt
- å bryte den sosiale, etniske og diskriminerende segregasjonen i storbyregionen og å arbeide for like og likestilte levevilkår for storbyenes innbyggere.

For å oppnå regjeringens mål står utvikling av metoder, implementering i ordinær virksomhet og samarbeid sentralt. Som et ledd i dette arbeidet har regjeringen tegnet lokale utviklingsavtaler med sju storbykommuner i storbyregionene Stockholm, Göteborg og Malmö om tiltak i 24 bydeler. Felles for bydelene er stor innvandretetthet og relativt høy arbeidsledighet. Kommune er Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Stockholm og Södertälje. (Bydelene som er valgt i de største byene som Göteborg omfattes av Bersjön, Gårdsten, Hjällbo og Norra Biskopsgården. I Stockholm er disse Husby, Rinkeby, Rågsved, Skärholmen og Tensta). Kommunene har hatt stor frihet til selv å utvikle målene for eget arbeid, og har prioritert målene delvis forskjellig. Målområdene kan sammenfattes i følgende temaer: attraktive og trygge bydeler, økt sysselsetting og redusert behov for sosiale bidrag, språkutvikling og skoleresultater, folkehelse og demokrati og deltakelse. I tillegg har det i enkelte bydeler vært satset på fysisk opprutting av både bygninger og uteområder. Storbysatsingen har resultert i rundt 1000 tiltak / prosjekter. Flere av omtalene i dette kapitlet omhandler vurderinger og evalueringer av satsingene som er gjennomført under det svenske storbyprogrammet.

9.1 Målsetninger

Målavklaring – forståelse av segregasjon:

De svenske erfaringene viser også at man har fått en dypere forståelse av segregasjon. Hva er segregasjon? Hva forårsaker og driver segregasjonsprosessene? Hvilke konsekvenser har segregasjon? Hvilke virkemidler har effekt? Segregasjon blir først og fremst forstått som sosioøkonomisk segregasjon, med fokus på andeler arbeidsledige og

vanskeligstilte. Arbeidsledighet er den sentrale dimensjonen ved sosioøkonomisk segregasjon. Arbeidsledighet blant personer som flytter inn, ut, eller blir boende i et område, er en viktig variabel for å forklare sosioøkonomisk utvikling. Etnisk segregasjon er ikke nødvendigvis en bekymring i seg selv, men vil kunne ha betydning for integrasjonsprosesser. Høye konsentrasjoner av etniske minoritetsgrupper innen et område kan føre til at personer med minoritetsbakgrunn får mindre kontakt med majoritetskulturen og dermed kan få en vanskeligere tilgang til samfunnsmessige arenaer som arbeids-, bolig- og utdanningsmarked. Dette rammer særlig barn og unge som har de fleste av sine sosiale arenaer i sitt nærmiljø. Denne typen segregasjon kan i tillegg ha negative konsekvenser for området i forhold til boligprisutvikling og omdømme. Bl.a. kan skoler med stor andel minoritetspråklige score høyt faglig, men har dårlig omdømme bl.a. fordi elever snakker med "utenlandsk aksent"

De svenske erfaringene tilsier at områdebaserte tiltak ikke bør ha som mål om å eliminere segregasjon; da blir måloppnåelse urealistisk. Et mer realistisk mål vil kunne være å hindre en ytterligere forsterkning av segregasjonen. Tiltakene under storstadssatsingen har i første rekke vært rettet mot å *bøte på virkningene av segregasjon* – på områdenivå og på individuelt plan. Slike ambisjoner kan synes å være av tilstrekkelig viktighet som begrunnelse for en satsning. Samtidig er det viktig å være klar over, og ærlig om, begrensningene slike tiltak har når det gjelder å bryte segregasjonen på bynivå eller høyere geografiske nivå. For å bryte segregasjonen må man i tillegg benytte andre virkemidler på et høyere nivå. Dette kan omfatte virkemidler knyttet til den mer generelle politikken på områder som fordeling, økonomi, velferd samt bolig og byutvikling. Det er kun en politikk som utjevner forskjellene mellom ulike grupper i samfunnet og mellom ulike områders kvalitet og attraktivitet som kan forventes å ha en reell effekt på segregasjonsgraden.

Det ble stadig fremhevet som en erfaring fra storstadssatsningen at man ikke kan stanse segregasjonen gjennom områdebaserte tiltak og at man bare kunne ha ambisjoner om å gjøre noe med segregasjonens virkninger. Det kan innvendes at det kan være problematisk å trekke et klart skille mellom årsaker og virkninger i denne sammenhengen. Pga. forsterkningsprosesser kan virkningene i neste omgang bli årsaker til en økt segregasjon. Forsøk på å redusere negative konsekvenser av segregasjonen kan derfor bidra til å forhindre en ytterligere forsterkning. Det kan også argumenteres for at det kan være mulig å påvirke segregasjonsgraden ved hjelp av områdebaserte fysiske tiltak ved å gjøre enkelte områder mer attraktive. Denne typen tiltak var imidlertid i liten grad prioritert innenfor storstadssatsningen.

Generelle avklaringer forut for en områdesatsing

Overført til en tilsvarende norsk områdebasert satsning er det viktig å ha klarhet om hva som er realistiske målsetninger: å bedre levekårene for individer i bestemte geografiske områder, samt å gjøre et område mer attraktivt for flere. Målet om å bryte segregasjonen krever i tillegg en annen, og mer omfattende innsats, enn den områdebaserte. Ut fra dette kan det avledes at man må passe på måldefinisjonen og sørge for å lage mål som er spesifikke i forhold til det nivået man setter inn tiltaket på. Det vil også være viktig å sørge for et målhierarki som involverer ulike grader av offentlig innsats, og som også legger til rette for privat engasjement.

Forholdet mellom eksperimenter og varige effekter kan være problematisk - og er noe man bør være bevisst på. For staten vil gjerne utprøving av metoder være en viktig årsak til at man går inn med midler i et spesielt område, mens lokalbefolkningen ønsker stabilitet og varige tiltak. Det påpekes i evalueringer at en mer helhetlig satsning kunne ha forhindret at lokale tiltak ble lagt ned etter at satsningen var ferdig, fordi det hadde vært

letter å koble lignende tiltak opp mot hverandre. For en tilsvarende fremtidig satsing anbefales det å inngå mer langsiktige avtaler og med anmodning om bredere samarbeid på tvers av områdene enn det som har vært i storstadssatsingen. Det skisseres også anbefalinger om bedre interne evalueringsrutiner samt strategier for langsiktig kunnskapsproduksjon der avtaler med forskningsinstitusjoner inngår.

9.2 Organisering

Erfaringene viser at områdebaserte prosjekter må forankres mot politisk og administrativt nivå både i kommunen og hos de statlige aktørene. Det er viktig med dialog og interaksjon mellom aktører på tvers av både sektorer og administrative nivåer. Så langt mulig må den lokale organiseringen og de brede strategiprosessene kombineres og forankres i hverandre. Det lokale forvaltningsnivået har i samråd med beboere og lokale aktører hatt en svært sterk posisjon både når det gjelder å definere hvilke typer tiltak storstadssatsningen skal inneholde (innenfor rammene som ble definert av staten), og for selve gjennomføringen. Modellen med lokale utviklingsavtaler bør man se nærmere på ved en satsning i Groruddalen. Sterk involvering fra beboere er helt avgjørende for å få til innsatser som har effekt som har lokal forankring.

Metoder i tiltakene - medvirkning

I de ulike prosjektene i satsingen ble det lagt stor vekt på medvirkning fra innbyggerne fra dag 1. Det ble sendt ut spørrelister, foretatt telefonintervjuer etc (alt på mange språk) for å kartlegge befolkningens ønsker og behov for hva de mente var viktig å satse på i nær-områdene. Det ble lagt vekt på å bygge tillitt. Dette resulterte i for eksempel velorganiserte ungdomsklubber, foreningsråd der foreninger samarbeider eller svømmehall. Lokalt informasjonsarbeid var også høyt prioritert innenfor storstadssatsingen for å spre informasjon både innad til den lokale befolkningen og utad til andre ikke-lokale aktører.

Organiseringen av Storbyprogrammet i Göteborg/Stockholm er noe forskjellig fra organiseringen av Handlingsprogram Oslo indre øst. Et eksempel er i forhold til det å trekke inn leieboerforeninger/beboerorganisasjoner som representanter for nærmiljøene. I Handlingsprogram Oslo indre øst er beboerne i større grad representert gjennom Bydelsutvalgene og bydelsutvalgenes ledere som sitter i styringsgruppen for Handlingsprogrammet.

9.3 Forskning/evaluering

Forskningen har vært involvert i storstadssatsningen under hele programmet. Forskning lå som grunnlag for å starte en satsning og for å velge områder. Videre har forskere fulgt de konkrete prosjektene helt fra starten av. En kombinasjon av egne evalueringer og forskningsbaserte evalueringer underveis har bidratt til at kursen ble justert i løpet av satsingsperioden. Endelig har man gjort sluttevalueringer hvor generelle erfaringer trekkes ut og formidles videre for å sikre erfaringsoverføring. Det har også vært satset svært mye på formidling til befolkningen i områdene ved oppstart, underveis og i etterkant.

Flere metodiske innfallsvinkler for å forstå effekter

Erfaringene både fra de konkrete tiltakene i storstadssatsingen og fra evalueringene av satsingene så langt, viser at det er viktig med flere metoder for å forstå ev effekter av satsningen. Dette ble framhevet av både prosjektledere, representanter fra kommunene og

forskere. Det tradisjonelle og mest brukte metoden er å måle effekter kvantitativt, noe som også ble gjort i flere prosjekter i denne satsingen. Underveis så de at dette alene ikke var en god nok metode, fordi det delvis ikke kunne påvises om satsingen var årsak til for eksempel økt antall i arbeid, delvis fordi tallmaterialet ofte var for lite. Er 1500 som har fått arbeid gjennom satsingen i Göteborg mange eller få? Det ble derfor lagt vekt på også å anvende kvalitative metoder der deltakeres og individers egne erfaringer kommer fram. Dette gir større kunnskap om årsak og virkning og synliggjør om programmene hjelper. Dessuten gir kvalitativ innfallsvinkel en helhetsforståelse av tiltakene, der ett tiltak kan ha positiv påvirkning på en rekke andre hverdagslivsarenaer.

Problematisk å måle sammenheng mellom innsatser og sosial utvikling

Resultatmåling kan være problematisk ved at det er vanskelig å påvise at endringer i levekår er et resultat av gjennomførte innsatser. Et resultat som ble fremhevet i Sverige, var at man så en generell forbedring hva gjelder inntekts- og utdanningsnivå innenfor enkelte tidligere utsatte områder i løpet av perioden. Men slike resultater kan heller skyldes en ny beboersammensetning enn at de opprinnelige beboerne har fått bedre levekår. Omvendt så man i andre områder at dersom de opprinnelige beboerne fikk forbedret sine levekår i løpet av perioden kunne dette føre til at de flyttet videre fra innsatsområdene til "bedre" områder og at nye fattige flyttet inn, slik at befolkningen ikke forbedrer seg suksessivt. Mindre attraktive områder vil ofte ha selektiv migrasjon som reproducerer posisjonen til de svake områdene.

9.4 Tiltak/satsingsområder

Det er viktig å være oppmerksom på at de enkelte tiltakene kan ha effekter i forhold til flere ulike satsingsområder samtidig. Man bør derfor være åpne for at man bør tenke tiltak på tvers av både satsingsområder og administrative ansvarsområder.

Flerkultur og integrering

Forståelsen av flerkultur og integrering har vist seg å være svært reflektert og profesjonelt håndtert. Sverige har hatt en mer omfattende innvandring over lengre tid enn Norge. Sverige har utviklet en høy kompetanse i håndteringen av det offentlige tjenestetilbudets møte med en flerkulturell befolkning, særlig gjelder dette skolen.

Skole, språk, oppvekst

Rinkebyskolan utenfor Stockholm er en skole der de fleste elevene har minoritetsspråklig bakgrunn. Skolen som har utviklet seg til en mønsterskole med et høyt faglig nivå og et godt sosialt miljø. Sentrale strategier bak denne utviklingen har vært å kontinuerlig jobbe for å utvikle lærerstabens kompetanse, bygge opp et team som jobber med elever med særlige behov for oppfølging og å utvikle skolen til et senter for ulike aktiviteter både på kvelder og i helgene. Rinkebyskolan opplevde imidlertid store utfordringer i forbindelse med elever som var 3.generasjons innvandrere. Man skulle i utgangspunktet tro at denne gruppen var godt integrert og klarte seg bra. Det viser seg imidlertid at denne gruppen ofte mangler ett morsmål den behersker godt. Dette gjør at de får store problemer på skolen. Et godt språk viser seg som et viktig redskap og en forutsetning for abstrakt tenkning.

Fysisk opprustning

Storstadssatsningen har først og fremst lagt vekt på de sosiale forholdene, med mål om å bryte den sosiale, etniske og diskriminerende segregasjonen i storbyregionene. I Gårdsten

utenfor Göteborg ble det også satset på fysisk opprustning av området gjennom en omfattende satsing som både hadde fokus på boligene, utvendig standard og estetikk, uteområder og senteret. (Rehabiliteret for 500 mill.). Dette har sannsynligvis gjort noe med beboernes selvbylde og stedets renommé i positiv forstand. Det ble samtidig stilt krav til leieboerne om at de skal ha fast arbeid når de flytter inn og det ble innført forbud mot kamphunder, samtidig som beboerne ble involvert og oppfordret til aktiv deltakelse både når det gjaldt vedlikehold / holde i orden, ulike trygghetstiltak (for eksempel følgeordninger fra bussen til blokka om kvelden), og det lokale foreningslivet. Erfaringene viser derfor at det både bør satses på fysisk opprustning og sosiale tiltak.

Foreningsliv, integrering, sosiale arenaer

Det er under storstadssatsningen mange steder satset på å styrke (de etniske gruppernes) foreninger, samtidig som man har krevd samarbeid mellom dem. Skolelokaler var et viktig virkemiddel i de svenske bydelenes strategier for å styrke foreningslivet, både ved å tilby foreningene lokaler og å samle dem på ett sted, noe som fremmet samarbeid mellom foreningene og kontakten bydel - foreningsliv. Det viste seg i de svenske bydelene hensiktsmessig å ha en lokal foreningsutvikler som både hjalp foreningene med ulike administrative oppgaver og som var et bindeledd og kontaktpunkt mellom bydelen og foreningene. Bydelene hadde gode erfaringer med bruk av kulturtolker/minoritetsrådgivere/linkworkers. Foreningene driver aktiviteter på ettermiddagen som lekselesing, datakunnskap, morsmål, engelsk, idrett, musikk og dans.

Lokalt vare- og tjenestetilbud

Oppblomstringen av handlesenteret i Gårdsten var en konsekvens av en sterk inngripen fra boligorganisasjonen som var den store eiendomsbesitteren i området. De hadde snudd en trend, og senteret så ut til å være et levedyktig lokalsenter som også ga rom for nye arbeidsplasser. Selv om man i Norge mangler den typen sterke aktører, kan det likevel være noe å lære av de virkemidlene som ble benyttet.

9.5 Forskjeller Norge/Sverige

Borettslag og bostadsbolag / almennyttan

Det er en del likehetstrekk mellom de svenske drabantbyene og Groruddalen, men forskjellene er også svært tydelige. De største ulikhetene handler om forskjeller mellom borettslagsmodellen og den svenske modellen med allmennyttige bostader. I norske borettslag har den enkelte beboer eierinteresser i egen bolig. I svenske drabantbyområder er det mer vanlig at boligmassen eies og forvaltes av store offentlige eller private bostadsbolag som driver utleie av boligene. Dette medfører at man i Sverige har store aktører som kan iverksette og gjennomføre omfattende tiltak knyttet til både boligstruktur og nærmiljø. Dette er vanskeligere å få til innenfor borettslagsmodellen. En styrke ved borettslagsmodellen er imidlertid at denne i større grad sikrer en kontinuerlig og god oppfølging av vedlikehold og nødvendige utbedringer. Mens de norske drabantbyene har hatt et jevnt godt vedlikehold av både boliger, bygninger og uteområder, har mange områder i Sverige gått gjennom omfattende forfallsprosesser før bostadsbolagene har sett seg nødt til å gå inn med store rehabiliteringsprosjekter.

Forskjellene mellom borettslag og utleieboliger har også fått konsekvenser for områdenes sosioøkonomiske beboersammensetning. Svært høy arbeidsløshet og sterke levekårsproblemer synes å prege de svenske drabantbyene på en helt annen måte. Slike beboergrupper er i Norge ofte henvist til leiemarkedet eller kommunale boligtilbud. De fleste

utleieleiligheter og kommunale boliger er i Oslo lokalisert i sentrum. Oslo har derfor lenge hatt sine største utfordringer i tilknytning til boligområder i indre øst. Disse områdene har også lenge vært de billigste områdene i byens boligmarked

I Sverige er dette noe annerledes. Sentrale boligområder tilsvarende Oslo indre øst ble i Sverige i stor grad sanert i de første tiårene etter krigen. Drabantbyene har derfor helt siden de ble bygget representert de billigste delene av boligmarkedet. I Oslo har boligområder i indre øst de siste årene hatt en sterkere prisvekst enn resten av byen. Dette har ført til at drabantbyene i større grad enn tidligere fremstår som de billigste områdene på byens boligmarked. Dette betyr at forskjellene mellom svenske og norske drabantbyer kan være i ferd med å viskes ut når det gjelder beboersammensetning.

Organisering av skolesektoren

Skolene er i Sverige organisert under bydelene, noe som kan bidra til å lette samarbeid og koordinering mellom bydel og skole. I Oslo ligger skolene under Utdanningsetaten, som er bydelsovergripende. Dette stiller både bydeler og skoler overfor visse utfordringer. Det betyr at det kreves en aktiv tilrettelegging for samarbeid og koordinering mellom skole og bydel. Det finnes imidlertid en rekke eksempler på at dette fungerer utmerket, selv om det mange steder kan være viktig å jobbe videre for å styrke dette samarbeidet.

10 Oppsummering: utfordringer og muligheter

Dette kapitlet oppsummerer de utfordringene som aktørene vi har intervjuet har gitt uttrykk for. Det er bydelsadministrasjonene til de fire bydelene Bjerke, Grorud, Stovner og Alna som har fått de sterkeste røstene i dette notatet sammen med representanter for senterledelse, skoler, politi og Groruddalens yrende organisasjonsliv. Vi mener at de viktigste av dalens utfordringer når det gjelder sosiale forhold og forhold knytta til bolig- og senterområdene er berørt. Samtidig ser vi et behov for å styrke røstene til ungdom, etniske minoriteter, borettslagene, næringslivet og øvrige offentlige myndigheter i det videre arbeidet med å definere utfordringer.

Et grunnleggende spørsmål i forkant av en geografisk områdesatsing på et utvalgt byområde er: Er det behov for å satse særskilt på Groruddalen? Hvorfor er det behov for å satse på Groruddalen? Hva er utfordringene? Hva skiller Groruddalen og dens fire bydeler fra andre deler av Oslo?

I et europeisk, og et nordisk, perspektiv, kommer Groruddalen og andre norske drabantby- og forstadsområder godt ut (Hansen og Brattbakk 2005). De fremstår som en viktig ressurs som tilbyr boliger av god kvalitet i gode omgivelser, jevnt over et godt offentlig tjenestetilbud og en relativt blandet befolkning. På tross av at utdannings- og inntektsnivå er lavere enn gjennomsnittet for byen finner man også innslag av høyutdannings og høyinntektsgrupper. Det er fremsatt flere forklaringer på at forholdene er så vidt gode. Disse omfatter fysiske, sosiale og organisasjonsmessige faktorer internt i drabantbyområdene kombinert med eksterne by- og samfunnsmessige forhold av strukturell, økonomisk og politisk karakter. Av særlig betydning vil vi nevne områdenes varierte fysiske utforming (miks av småskala, boligtyper og boligstørrelser), disposisjonsforhold (den norske borettslagsmodellen og lav andel utleieboliger) samt betydningen av en godt utviklet velferdsstat med gode sosiale ordninger og lav arbeidsledighet. Mot en slik bakgrunn kunne man være fristet til å foreslå å avlyse en satsing på Groruddalen.

Ut fra en del andre forhold som blant annet er dokumentert gjennom statistiske analyser av befolkningssammensetning og levekår samt gjennom de utfordringer som aktørene i dette notatet peker på er det tydelig at Groruddalen står overfor en rekke utfordringer. Selv om disse utfordringene kanskje ikke er av prekær art i dag kan de vokse i omfang i tida framover. Som vi gjorde i kapittel 1 er det viktig å understreke at det er store variasjoner mellom områdene internt i Groruddalen. I enkelte områder er utfordringene relativt omfattende allerede, og krever en innsats.

Befolknings- og levekårsstatistikken forteller oss at drabantbyområdene har fått en relativ svekkelse av sin sosioøkonomiske posisjon i byen. På tross av en heving av utdannings og inntektsnivået henger Groruddalen etter utviklingen i øvrige byområder og i byen som helhet. Videre har Groruddalen en høyere forekomst av levekårsproblemer enn bysnittet,

og mens indre øst har hatt en viss forbedring ser vi tendenser til en sterkere opphopning i visse områder i ytre by. En tredje faktor er en sterk økning i andelen med etnisk minoritetsbakgrunn. Som vi kommer tilbake til kan det diskuteres *om og i hvilken grad* en slik utvikling kan sies å representere en utfordring. Hvis vi i første omgang holder oss til levekårsstatistikken kan vi slå fast at det har betydning på den måten at gruppene med etnisk minoritetsbakgrunn i gjennomsnitt har lavere utdanning, svakere økonomi, høyere arbeidsledighet og scorer lavere på en rekke levekårsvariable. Et fjerde argument for å ha et særskilt fokus på Groruddalen er at nærmiljøene der er oppvekstarena for svært mange barn og unge. En svært høy andel av Oslos barn og unge vokser opp i disse fire bydelene. Et femte argument handler om fysiske forhold som støv og støy fra veitrafikk samt et behov for en videreføring av de nære uteområdene og senterområdene. På dette punktet er det verdt å gjenta at det er store interne forskjeller i Groruddalen. Et sjuette forhold som kan forsvare en særskilt satsning er at Groruddalen lider allment, vil mange si, av et unyansert og ufortjent lavt omdømme. Flere undersøkelser har vist dette, og et svakt omdømme påvirker, enten det har rot i virkeligheten eller ikke, den videre utviklingen gjennom hvem som kunne tenke seg å flytte dit og interessen for investeringer fra næringslivet. Dette gjenspeiler seg i bolig- og eiendomspriser og får en selvforsterkende effekt.

Det er med andre ord noen utfordringer her. Det er helt klart noen tendenser som ikke går i positiv retning ved at Groruddalen henger etter i utviklinga på en del sentrale sosio-økonomiske forhold og levekårsvariable, og i noen områder er det tendenser til en mer problematisk konsentrasjon av utsatte grupper. Selv om mye går i riktig retning er det også behov for, og ennå tid til, å forebygge på de feltene hvor tendensene går i negativ retning.

Etter en tur innom hva statistikken og en del forskningsresultater viser skal vi nå presentere hvordan noen sentrale aktører i Groruddalen opplever situasjonen. Hvordan oppleves forholdene for dem som bor og jobber i Groruddalen? Den som har skoen på vet som regel best hvor den trykker.

Før vi gir oss i kast med utfordringene, og legger hovedvekten på hva som kan bli bedre, er det imidlertid på sin plass å understreke at samtlige aktører vi har fått innspill fra har startet med å vektlegge Groruddalens positive egenskaper og muligheter. De har trukket fram de ressursene som ligger i en sammensatt og mangfoldig befolkning, i møtene mellom ulike kulturer, i engasjementet for lokalsamfunnene, i den sterke stedsidentiteten, i det yrende organisasjonslivet som tilbyr et bredt spekter av kultur- og idrettsaktiviteter fra hele verden, i det offentlige tjenestetilbudet, i skolene, samt kvalitetene i de fysiske omgivelsene med velholdte boliger med mye grønt mellom husene og nærheten til marka.

10.1 Utfordringer og muligheter

Vi legger hovedvekten på de utfordringene som aktørene selv har påpekt, men nevner også noen eksempler på forslag til tiltak som er lansert. Bydelsadministrasjonene og de øvrige aktørene ser følgende *tema* som spesielt viktige:

Møteplasser for alle grupper – stort mangfold

Behovet for flere møteplasser hvor alle grupper kan møtes fremheves som et helt sentralt punkt fra alle aktører. Man er opptatt av å skape flere steder for gode møter på tvers av alder, kjønn, etnisk bakgrunn, religion, sosial status og særinteresser. Groruddalen har det siste tiåret fått en stadig mer mangfoldig befolkning og behovet for gode samlingssteder som kan romme dette mangfoldet og bidra til samhandling og felles identitet oppleves

som stor. Det økende innslaget av mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn oppleves ofte som den mest slående endringen, men det understrekes at økt mangfold også handler om store endringer i majoritetsbefolkningen.

Tema knyttet til mangfold og flerkultur er behandlet særskilt i punktet om Inkludering, men berøres samtidig i de fleste punktene i den videre fremstillingen. Vi ser dette som naturlig fordi det ofte gir lite mening å snakke om forholdet mellom majoritet og minoritet generelt. Det er først gjennom konkretisering på ulike områder at utfordringer og muligheter blir synliggjort.

Aktivitetshus. Flere påpeker behovet for flerbruks aktivitetshus, gjerne som lokale kulturhus hvor alle grupper kan møtes. Dette vil bl.a. kunne virke forebyggende mot kriminalitet. Slike hus bør legges distriktsvis og i tilknytning til sentre eller skoler. Helsestasjoner for ungdom bør legges i tilknytning til aktivitetshusene

Kulturtiltak og sosiale møtesteder. Flere foreslår å gjennomføre en kulturfestival for hele dalen som et ledd i inkludering / integreringsarbeid i Groruddalen. Det sees som viktig å koordinere fremstøt på kulturfronten i bydelene. Det er også viktig med lokale kulturtilbud for hele befolkningen. Det foreslås å videreutvikle gårdene i Groruddalen som møtesteder og arenaer for forenings- og kulturlivet. Det etterspørres møteplasser som for eksempel kino, badeland, lokale kulturhus etc, samt nærmiljøkafeer / restauranter / puber som ikke er tilknyttet senterne og kan ha lengre åpningstid.

Kompetanseheving

- internt blant ansatte i bydelene
- i lokale organisasjoner

Bydelenes kompetanse må utvikles særlig på flerkultur, på samarbeidsformer og dialogformer. Dette innebærer å styrke informasjonsarbeidet både internt overfor ansatte i bydelen og eksternt overfor befolkningen i bydelen og å utvikle/tilpasse bydelens tjenestetilbud i forhold til nye brukergrupper. Det er også viktig å gjøre tjenestetilbudet mer tilgjengelig for flere ved å redusere "autoritetskløften" mellom ansatt og bruker.

Bydelsadministrasjonene som inkluderingsarena. Ett tiltak som kan gi rask effekt i forhold til inkludering for innvandrerbefolkningen er å ansette flere innvandrere i bydelsadministrasjonen, og å ha fokus på bydelsadministrasjon som inkluderingsarena. Det kan videre utvikles elektronisk infobank for innvandrere. Benytte minoritetsrådgivere som en ressurs både i forhold til å forbedre kvaliteten på tjenestene og for bedre å nå de ulike brukergruppene.

Lokale organisasjoner – ledertrening og organisering: Groruddalen har et svært bredt og variert foreningsliv for de aller fleste grupper, men noen grupper mangler et tilbud. Videre er det til dels store utfordringer knyttet til rekruttering til lederverv i idretten og en del av det øvrige forenings- og organisasjonslivet. Det er stort behov for skoling av ledere for frivillige lag. Det offentlige kunne i første omgang ta initiativ til *ledertreningskurs*, som på sikt kunne drives av lagene selv. Videre påpekes det behov for tiltak som hjelper ulike befolkningsgrupper til å organisere seg ved hjelp av støtte i forbindelse med oppstart og drift. Bydelene kunne arrangere kurs for foreningene i forhold til lederutvikling og organisasjonsarbeid. Minoritetsrådgivere kunne benyttes for å gjøre de tradisjonelle foreningene mer åpne og tilgjengelige for innvandrergrupper.

Styrket kontakt og samarbeid mellom bydeler og andre aktører som

- kommunale og statlige aktører

- næringslivet
- frivillig sektor – organisasjoner og lag

Det er en viktig utfordring å styrke bydelenes kontakt og samarbeid med andre kommunale og statlige aktører i området. Det er videre behov for å styrke samarbeid med det lokale næringslivet. Samarbeidet kan handle om arbeidsmarkedstiltak, kriminalitetsforebyggende arbeid, sponing av/samarbeid med lokalt forenings- og kulturliv, opprustning av fysiske omgivelser etc. Styrking av kontakten mellom bydel og borettslag for å samarbeide om sosiale utfordringer i nærmiljøene er også sentralt.

Språkopplæring

- Grunnleggende for kommunikasjon, deltakelse og inkludering
- Sentralt for deltakelse på arenaer som: arbeid, bomiljø, organisasjoner osv

Alle bydelene mener det er viktig å prioritere språkopplæring som en grunnleggende forutsetning for å oppnå en rekke mål. For det første vil språkopplæring gjøre det mulig for den enkelte å skaffe seg bedre utdannelse, bedre lønnet arbeid og dermed oppnå sosial mobilitet. Å beherske et felles språk godt er dessuten en forutsetning for at ulike kulturer kan kommunisere med hverandre. Det vil virke forebyggende for at ungdom kan ”falle utenfor”. Og språkopplæring kan bringe særlig innvandrerkvinner inn i samfunnslivet. Opplæring bør foregå på ulike alders- og kompetansenivå. Bydelene har satset på flere offentlige organiserte prosjekter som ”norsk før skolestart” i barnehagene og ”ny sjanse”, det siste blant annet som et tilbud til innvandrerkvinnene.

Barnevern og familieveiledning

- Styrke barnevernet
- Flere arenaer for familieveiledning
- Bedre koordinering mot skolene

Barnevern og familieveiledning blir prioritert høyt av samtlige bydeler og gjelder innvandrere så vel som etnisk norske. Bydelene rapporterer om en jevn ”strøm” av barnevernsaker. Helsestasjonen er en arena som tradisjonelt er viktig, blant annet fordi en her også får innvandrerkvinner i tale. Barnevernet driver også mer offensiv intervensjon i familier med barn med problemer (bl.a. etter den såkalte PMTO-modellen). Men det er også behov for flere arenaer hvor man driver familieveiledning. Noen av bydelene ønsker en bedre koordinering med skolene.

Oppvekst – barne- og ungdomsarbeid

- Fritidsklubber er kontinuerlig nedbyggingstruet – hindre nedlegging
- Styrking av dag- og nattravning / kriminalitetsforebygging
- Styrke arenaer som inkluderer alle – øke samhandling og forståelse
- Egne arenaer for grupper som faller utenfor

Ungdomsarbeid er forsøkt skånet fra nedbygging, men står kontinuerlig i fare for å bli rammet fordi det ikke er hjemlet i noe lovverk. Ungdomsarbeidet i bydelene antar en rekke former. En del er organisert som et samarbeid mellom bydelsadministrasjon, skole og politi. En annen foregår som ”natteravn”-patroljering i tilknytning til større sentra. En annen er knyttet til klubbvirksomhet. Det er viktig å unngå at fritidstilbud virker

ekskluderende pga pris. En del av tiltakene er rettet mot rusproblematikk. Å holde ungdommen innenfor idrettsaktivitet krever økt samarbeid mellom idrettslagene. En spesiell utfordring er det å øke samhandlingen med ungdommen, spesielt som tiltak rettet mot innvandrerjenter som ofte faller utenfor andre arenaer og fritidsordninger. Det er viktig å styrke kontakten med og aktivisere foreldrene med innvandrerbakgrunn, og å styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet i og på tvers av bydelene.

En del av tiltakene bydelene foreslår, er av lokal karakter. Det kan være behov som er spesifikke for en bestemt bydel eller boligområde.

Fattigdomsbekjempelse

- Særlig bidra til økt deltakelse for vanskeligstilte barnefamilier

Fattigdomsbekjempelse inngår som en sentral del av bydelenes virksomhet, og omfatter særlig tiltak mot barnefamilier som er blant de mest vanskeligstilte (ofte flyktningefamilier), innvandrerkvinner og ensomme. Et sentralt mål er å motvirke at manglende økonomiske ressurser fører til lavere deltakelse på sosiale arenaer.

Helse

- Sterkere fokus på fysisk aktivitet og folkehelse

Helse er et tema som taes opp av bydelene. Det sees som viktig å fokusere mer på fysisk aktivitet og folkehelse. På Romsås har man gjennomført MoRo-prosjektet som har vært et vellykket prosjekt i regi av Folkehelsa. Andre bydeler / områder ønsker en tilsvarende satsing på folkehelsearbeid etter denne modellen.

Arbeid og kvalifisering

- Sikre arbeidsledige innpass på arbeidsmarkedet
- Særlig fokus på: ungdom, innvandrere, langtidsledige og funksjonshemmede

Det er viktig å styrke arbeidet med å sikre arbeidsledige innpass på arbeidsmarkedet, spesielt i forhold til grupper som ungdom, innvandrere og langtidsledige. Utfordring for bydelen er også å styrke tilbud til og muligheter for funksjonshemmede. Bydelene har et ansvar for de gruppene som i liten grad klarer å nyttegjøre seg av Aetats tilbud, og som har behov for ekstra bistand og tilrettelagte løsninger for å kunne fungere i en jobbsituasjon.

Inkludering – fokus både på minoritet og majoritet

- Tilpasse tjenestetilbudet til brukere med minoritetsbakgrunn
- Bygge broer mellom minoritet og majoritet – møtesteder
- Utvikle foreningslivet til arenaer for alle befolkningsgrupper
- Utvikle samarbeidsorgan for religiøse og etniske organisasjoner
- Minoritetsgruppene uttrykker behov for støtte til organisering og lokaler
- Øke foreldredeltakelsen blant foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn

Inkludering er et sentralt tema som går igjen i alle bydelene. Bydelsadministrasjonene ser det som en utfordring å hjelpe innvandrere til å organisere seg og å tilpasse tjenestetilbudet til brukergrupper med minoritetsbakgrunn. Det er videre behov for arbeid med å bygge broer til innvandrerbefolkningen gjennom ulike tilnærminger, enten det er gjennom

personlig oppfølging av nyankomne flyktninger eller skape arenaer for ulike grupper (særlig kvinner). En særlig utfordring er å øke foreldredeltakelsen blant innvandrereforeldre. En annen utfordring er å utvikle et samarbeidsorgan for religiøse organisasjoner, blant annet for å dele lokaler. Det er også behov for møtesteder og kontorlokaler for innvandrergupper og organisasjoner. En sentral utfordring for bydelen er å legge til rette for et rikt og variert foreningsliv som representerer et tilbud til alle befolkningsgrupper, og å styrke foreningenes ressursgrunnlag som kompensasjon for vanskeligere rekruttering til frivillig arbeid. Det tradisjonelle foreningslivet bør gjøres mer åpent for alle og tilgjengelig for flere befolkningsgrupper

Skolen

- Styrket kompetanse knyttet til flerkultur
- Styrket språkopplæring
- Å beholde de etniske norske barna

Flere aktører understreker det gode arbeidet som legges ned i skolene i Groruddalen. Samtidig etterspørres det fra flere hold en styrking av kompetanse på flerkultur i skolene. Videre påpekes det mangel på felles tiltak og at mange av skolene preges av offentlig fattigdom. Internt i skolen er det en utfordring å holde på de norske barna i skolen, utvikle en pedagogikk som er tilpasset en flerkulturell elevmasse og å få til en bedre språkopplæring. Det understrekes dessuten at følgende forhold utenfor skolene har stor betydning for og virker positivt inn på skolens virksomhet: Flere lokale møtesteder, bedre offentlig tjenestetilbud til ungdom og styrket aktivitets- og kulturtilbud for barn og unge.

Fysiske uteområder

- Særlig offentlig eiendom viser forfall (bl.a. T-banestasjoner)
- Oppgradering av uteområder – belysning og benker
- Behov for økt innsats og koordinering i enkelte senterområder
- Trafikksikker parkering – særlig i eldre drabantbyområder

Fysiske uteområder viser fysisk forfall, særlig av offentlig eiendom. Dette er særlig knyttet til områdene som ligger utenfor borettslagenes eiendom, samt områdene utenfor sentrene samt T-banestasjoner. Videre fremheves det et behov for å foredle de fysiske uteområdene slik at de i større grad kan fungere som hyggelige oppholdssteder og møteplasser. Det er viktig å ruste opp de offentlige uterommene i boligområdene, og disse bør gjøres mer attraktive for bruk. Det er også nødvendig med klarere ansvarsforhold når det gjelder drift og vedlikehold. Det er stort behov for å etablere/oppruste idrettsanlegg og –parker. Bydelene erfarer at en del sentereiere, som for eksempel OBOS forretningsdrift, "sitter på gjerdet" når det gjelder satsing på enkelte senterområder, i påvente av endringer i markedet. Bydelene sliter også med trafikksikker parkering langs kommunale veier. Dette gjelder særlig i de eldre drabantbyområdene hvor parkeringsløsningene er mangelfulle.

Kjøpesentre og senterområder

- Tettere samarbeid mellom offentlige myndigheter og næringsliv
- Styrke samfunnsmessige sider og forebygge kriminalitet
- Styrke rollen som møtested og arena for kulturtilbud

Sentrene har tradisjonelt tilbudt tre kjernefelt: kulturtilbud, offentlige institusjoner og kommersiell service. Det er særlig kulturtilbudene som i mindre grad enn tidligere er knyttet til sentrene, og blant annet som følge av bydelssammenslåinger har også de offentlige tjenestestedene blitt sentralisert og mange småsentre har mistet disse tilbudene. Flere av de mindre sentrene har store utfordringer, bl.a. med høye husleier og det er stor konkurranse med større sentre. Det understrekes at samlokalisering av de ulike tilbudstypene har stor betydning for sentrenes attraktivitet og overlevelsessevne. Sentrene kan fungere som møtesteder med flere tilbud av kulturell karakter. Det er behov for estetisk opprustning av sentrene. Bydelene etterlyser et nærmere samarbeid med næringslivet for å styrke de samfunnsmessige sidene ved sentrene og bekjempe småkriminalitet. Det er helt sentralt at sentereierne "kommer på banen" for å utvikle sentrene i samarbeid med bydeler og andre aktører. Trygghetsskapende tiltak som dag- og natteravnere nevnes som vellykket der dette er prøvd ut. Dette kan organiseres av både i og utenfor sentrene ved T-banene som ledd i kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende tiltak.

Bolig og bomiljø

- Behov for supplerende boligtyper
- Energisparende tiltak
- Styrke booppfølgingen av enkelte beboergrupper
- Konsekvenser av endret tildelingspolitikk til kommunale boliger
- Styrke representasjonen av etniske minoriteter i borettslagsstyrene
- Opplæringstilbud til etniske minoriteter – "å bo i blokk" og hvordan fungerer borettslagsordningen?

Boligmassen i Groruddalen er relativt velholdt og variert, men det er store forskjeller i typer leiligheter mellom ulike områder. Flere av bydelene etterspør supplerende leilighetstyper i områder hvor én type er dominerende. En mer variert leilighets-sammensetning kan bidra til større bofasthet, mulighet for lokale boligkarrierer og at man beholder ressurssterke grupper som man ønsker at skal bli boende. I områder som preges av større familieleiligheter, er det behov for flere små leiligheter, mens i andre områder er det større leiligheter gjerne i småhus som er mangelvare. Flere av bydelsadministrasjonene ønsker at det bygges flere småboliger i bydelen for å imøtekomme behovene til bl.a. enslige asylsøkere etc. Behovet for en mer nyansert boligmasse forsterkes også i forhold til den økende andelen eldre som vil prege befolkningen. Boligmassen står også overfor utfordringer når det gjelder tilgjengelighet (for eksempel montering av heis) og energibesparende tiltak.

Enkelte grupper beboere har behov for oppfølging i en bosituasjon. Det etterlyses flere boliger med tettere oppfølging for eksempel etter UNGBO-modellen. I tillegg opplever bydelene at det har skjedd endringer i tildelingspolitikken til kommunale boliger. Det er en utfordring å ikke plassere tunge rusmisbrukere og andre beboere med tunge sosiale problemer i boliger for eldre og tradisjonelle trygdeboliger. Videre er det flere aktører som gir uttrykk for at det er behov for tiltak som kan bedre *deltakelsen i og kunnskapen om* borettslagsmodellen blant grupper med etnisk minoritetsbakgrunn. Før man setter inn tiltak på dette feltet ser vi behov for å få flere innspill fra de gjeldende gruppene enn det som har vært mulig innenfor dette prosjektet.

10.2 Hvordan møte utfordringene?

Lokale aktører

Tiltak som tar sikte på å møte de utfordringene som her er presentert må utvikles og iverksettes lokalt, der kunnskapen om både utfordringer og mulige virkemidler er størst. Bydelsforvaltningene vil være sentrale i en slik sammenheng, selv om også andre aktører vil kunne spille en viktig rolle, som for eksempel ulike statlige og kommunale etater, skoler, næringsliv, foreningsliv og borettslag.

Bydelene er imidlertid i en økonomisk presset situasjon som gjør at de ofte ikke har mulighet til å prioritere annet enn lovpålagte oppgaver. Dette fører til at bydelene i mange tilfeller ikke har mulighet til å følge opp tiltaksområder knyttet til bl.a. ungdom, eldre, kultur- og foreningsliv på den måten de ønsker.

Behov for ekstraordinære ressurser

For å kunne satse særskilt på oppgaver som ikke i tilstrekkelig grad dekkes gjennom bydelenes ordinære budsjetter vil det være behov for å få tilført de aktuelle områdene ekstraordinære ressurser i form av økonomiske bevilgninger fra stat og kommune.

Det er viktig å understreke at en slik ekstraordinær satsing ikke kan ta over de oppgavene som normalt er pålagt den ordinære tjenesteproduksjonen og virksomheten i bydelene. Den ordinære virksomheten vil fortsatt være viktigst i forhold til å opprettholde et godt velferdsnivå lokalt. De ekstraordinære ressursene må i stedet rettes mot å utløse potensielle ressurser som allerede finnes i området.

For å legitimere at et bestemt område får tildelt slike ekstra ressurser vil det være et viktig poeng at man gjennom satsingen utvikler områdene til å bli bedre rustet til å møte de aktuelle utfordringene også etter at satsingsperioden er over. Tiltakene bør derfor ta utgangspunkt i og bygge videre på eksisterende strukturer innad i bydelene. Slike strukturer vil eksistere uavhengig av de ekstraordinære bevilgningene og vil derfor være egnet til å ta opp i seg de kunnskaper og erfaringer som etableres gjennom en satsing.

Tilsvarende satsinger i Sverige har vist at man kan oppnå langsiktige lokale forbedringer ved å satse på kompetanseutvikling, utvikling av modeller og arenaer for samarbeid mellom ulike aktører og ved å forsøke å utløse potensielle lokale ressurser.

Kompetanseøkning

Tiltak for å utvikle og heve kompetansen blant ansatte i både offentlig og privat virksomhet og ledere i ulike lag og foreninger vil kunne tilføre området en type ressurser som blir værende også etter at den ekstraordinære satsingen tar slutt. Slike tiltak kan særlig være relevante for ansatte innenfor offentlig tjenesteproduksjon som for eksempel barnehager, skoler og sosialtjeneste. Utfordringer knyttet til flerkulturalitet og språk kan føre til behov for ny kunnskap i forhold til pedagogikk, kommunikasjon og tilpasning av tjenestene. For private aktører både innen nærings- og foreningsliv vil det kunne være behov for økt kompetanse i forhold til å gjøre arbeidsmarked og fritidstilbud mer åpne og tilgjengelige for befolkningsgrupper som har vanskelig for å få innpass på disse feltene.

Det vil også gjennom en satsing være mulig å iverksette et bredt spekter av tiltak som samlet kan gi en styrket kunnskap om hvilke tiltak som er best egnet i forhold til å møte ulike utfordringer. En slik form for kompetanseutvikling vil føre til at man etter at satsingsperioden er over vil ha bedre muligheter for å anvende eksisterende ressurser på en mer effektiv måte i forhold til de oppgaver man skal løse.

Bydelsadministrasjonene er i stor grad samstemte om hva utfordringene består i, men er ulike når det gjelder arbeidsformer og ideer. Et nettverksarbeid som utnytter de gode erfaringene innenfor spesifikke tema bør organiseres nå og fungere som permanent ordning under hele satsingen. Dette vil fungere kompetansehevende for de kommunalt ansatte i bydelen og bringe gode erfaringer ut til alle bydelene.

Utvikle modeller og arenaer for samarbeid

Det vil gjennom utvikling av tiltak i forbindelse med en slik satsing være mulig å styrke kontakten og samarbeidet mellom ulike aktører som har betydning for utviklingen lokalt. For eksempel kan bydelsforvaltning og skole jobbe med flere av de samme problemstillingene, noe som gjør at begge parter vil ha nytte av å koordinere og samarbeide om visse innsatsområder. Likeledes vil det være av interesse både for bydelen og det lokale næringslivet å få nærsentre til å fungere best mulig. Flere aktører vil ha interesse av et bedre vedlikehold av utearealer. Dette er imidlertid ofte oppgaver som krever samarbeid og koordinering av ansvarsområder. Bydelen kan også styrke sitt arbeid gjennom samarbeid med det lokale foreningslivet for bedre å utnytte de ressursene som ligger der. Foreningene kan være samarbeidspartnere og fungere som gode arenaer i forhold til det offentliges ambisjoner knyttet til integrering, folkehelse, kvalifisering samt å utvikle og opprettholde et godt og inkluderende nærmiljø.

Ved å opprette ulike former for samarbeid gjennom en satsing vil man kunne utvikle strukturer som fortsatt vil kunne være virksomme etter at satsingsperioden er over. Slike modeller og arenaer for kontakt og samarbeid kan gjøre det mulig å møte lokale utfordringer på en bedre måte uten at det forutsetter ekstraordinære midler.

Forløse lokale ressurser

En slik satsing vil også kunne ha positive virkninger utover satsingsperioden ved å utløse potensialer knyttet til fysisk og sosial infrastruktur i området. I forhold til fysisk infrastruktur vil en satsing kunne ha langsiktige virkninger både gjennom investeringer og ved å etablere samarbeidsmodeller for vedlikehold og videre utvikling. Begge deler er viktig for å unngå at fysiske tiltak det investeres i gjennom satsingen forfaller etter at satsingsperioden er over. I Groruddalen finnes i dag mange positive kvaliteter knyttet til det fysiske miljøet. Gode boliger, mange grønne områder, godt trafikkskjermede boligområder og nærhet til marka gjør at områdene i dalen har et godt utgangspunkt som likevel har et potensial for utvikling.

Sosial infrastruktur knyttes her til de sosiale arenaer og nettverk som finnes i området. Dette handler med andre ord om den enkelte beboers muligheter til å inngå i meningsfulle sosiale relasjoner innenfor sitt eget nærmiljø. Her finnes det allerede store ressurser i Groruddalen i form av et rikt foreningsliv og stor mengde frivillig innsats fra dalens befolkning. Disse ressursene kan imidlertid utnyttes enda bedre i møte med de utfordringene man står overfor i Groruddalen i dag. For bydelen kan det da være viktig å legge til rette for og ”å pleie” det lokale foreningslivet slik at det fortsatt og kanskje i enda sterkere grad kan gi et godt tilbud til alle deler av befolkningen. Videre kan det være viktig å styrke samarbeidet mellom bydelsforvaltning og foreningslivet for å samarbeide om en positiv utvikling innen nærmiljøene.

Den pågående planleggingen for Groruddalen og satsingen som er tenkt, krever koordinering mellom ulike tema, mellom sosial, kulturell og fysisk planlegging, mellom etater i kommunen og mellom kommune og stat. Planleggingen gjelder et stort byområde, er preget av stor kompleksitet og vil ha behov for samordning og informasjon mellom deltakerne hele veien.

11 Kunnskapsbehov knyttet til Groruddalen

Dette notatet har satt fokus på en rekke utfordringer for Groruddalen, og som har kommet fram gjennom samtaler og dokumentstudier fra de fire aktuelle bydelene som omfattes av området. Samtidig er det mange spørsmål som reiser seg i et slikt forprosjekt, og det gjenstår å få mer kunnskap både om sosiale og fysiske prosesser i Groruddalen for at dette skal bli et enda bedre sted å bo for beboerne i de fire bydelene, og for at Groruddalen skal bli mer attraktivt for andre å flytte til.

I dette kapitlet skal vi peke på områder der det er behov for kunnskap som vi anser som sentrale for den videre utviklingen av Groruddalen, og som vi ikke vet nok om. Forslagene så langt er gitt ut fra det som framstår som mangler ut fra:

- *kunnskapsinnhenting i Groruddalen*
- *erfaringer fra forskning i andre nordiske land*
- *resultater fra tidligere forskning, samt fra*
- *tidligere forsøk i Norge.*

I tillegg har arbeidet med bibliografien i tilknytning til dette forprosjektet avdekket flere områder som det har vært forsket lite på i Norge. Dette gjelder særlig temaer knyttet til segregasjon og inkluderingsproblematikk, samt temaer som omhandler drabantbyenes forhold til byen i et helhetlig perspektiv.

Temaer som foreslås:

Følgforskning: metoder og prosesser i Groruddalssatsingen

Det fremgår av bibliografien at det finnes et rikt forskningsmateriale fra både Danmark og Sverige der en har evaluert de statlige satsingene i drabantbyer og andre boligområder der det har vært behov for en særlig innsats. I arbeidet med evalueringene av den svenske storbyssatsingen (Storstadssatsingen), ble det satt av et betydelig beløp hvert år fra 1998 til 2005 for å følge prosessen med satsingen. Forskningen omhandlet både midtveisevalueringer av de ulike satsingsområdene for å se eventuelle effekter og påpeke kursendringer, følge og evaluere selve prosessen knyttet til tiltak og medvirkning i de forskjellige bydelene samt å følge satsingen på et overordnet statlig og kommunalt nivå. I Danmark har det vært gjennomført en omfattende evaluering og forskning i tilknytning til tilvarende statlige satsinger som "Kvarterløft" og "Helhedsorienteret byfornyelse". Forskningen er gjennomført både i form av såkalte midtveisevalueringer og etter at prosjekter er avsluttet.

Det bør settes av årlige penger til en tilsvarende følgforskning innenfor en eventuell Groruddalssatsing, både for å følge enkelte tiltak og selve prosessen underveis. En del av metodene og erfaringene kan hentes i evalueringene fra Handlingsprogrammet Oslo indre

øst samt fra forskningen som har foregått relatert til den svenske storstadssatsningen. Aktuelle problemstillinger kan være å se på hvordan satsingene gjennomføres, hvilke resultater som forventes og hva som oppnås. Hensikten med denne typen forskning er å få fram gode eksempler på prosesser som fungerer sett i forhold til mål i satsingene, og for å kunne videreføre gode metoder til andre satsiner.

I tilknytning til en satsing i Groruddalen vil det være relevant å følge *de fire bydelenes rolle, satsinger og arbeidsmetoder* med vekt på hvordan bydelene arbeider, hva som fungerer og hva som er vanskelig å få til i forhold til intensjoner. Erfaringene fra dette forprosjektet viser at bydelene har ulike prioriteringer, innfallsvinkler og arbeidsmåter, og det savnes en helhetlig erfaringsbasert kunnskap om hva som fungerer bra i de fire bydelene. Hensikten er å få fram vellykkede eksempler der erfaringene kan komme de andre bydelene til gode. Det er også relevant å se på Oslo kommune sentralt. Er kommunen koordinert i forhold til bydelenes behov? Hva med tidligere planer og private reguleringsforslag?

Nullmåling: Kartlegging av sosiale og fysiske forhold

Erfaringer fra tidligere storbysatsinger, som for eksempel i Sverige og Handlingsprogrammet Oslo indre øst, viser at det kan være vanskelig å måle effekter av satsingene i ettertid fordi status ikke var kartlagt da tiltak ble igangsatt. Før det settes i gang tiltak og ulike satsinger i Groruddalen er det behov for å kartlegge befolkningssituasjonen og fysiske forhold. Det er viktig å få fram kunnskap om de kjennetegn ved befolkningen som med rimelig sikkerhet vil kunne gjennomgå forandringer over relativt korte tidsperioder, slik at man i ettertid kan måle hvilke forandringer som har skjedd i løpet av innsatsperioden. Slike nullmålinger må ta utgangspunkt i de strategisk overordnede områdene for innsats – dvs. de sider ved fysisk situasjon og levekår som framstår som særlig problematiske og hvor det mest sannsynlig vil bli iverksatt tiltak.

I møte med utsatte levekår står bydelene overfor flere utfordringer. Det er variasjoner bydelene imellom, både i befolkningsstruktur, behovssituasjon og etnisk sammensetning. Dette bør en kartlegge på et tidlig tidspunkt og avhjelpe med tilpassede tiltak. Særlig viktig fremover blir hvilke tiltak og tilpasninger som kan være nyttig i forhold til det etniske mangfoldet som nå vokser frem i Groruddalen. Likeledes er det viktig å dokumentere fysisk tilstand i boligmassen, omfang og plassering av offentlige bygg, forretninger, kjøpesentre samt kartlegging av tilstand på offentlige uterom.

Demografiske og sosio-økonomisk situasjon på strøksnivå og bruk av kommunale helse- og sosialtjenester på samme nivå vil være forhold som bør gå inn i en null-måling. Nullmålingen må mao. omfattes av gode mål på de områder hvor det anses som særlig viktig å oppnå forbedringer i levekårene i fysisk, materiell og sosial forstand.

Stedsutvikling og møtesteder

Forprosjektet har avdekket at det er et stort behov for lokale møtesteder. Gode og velfungerende lokale møtesteder er viktig som et ledd i arbeidet med integrering. Vi ser derfor behov for å bedre kunnskap om hvilke møtesteder som finnes, hvordan de fungerer og hvilke andre og nye typer møtesteder det er behov for. Dette arbeidet kan knyttes sammen med Plan- og bygningsetatens arbeid med kartlegging av torg og møteplasser, i forbindelse med Oslo kommunes kommunedelplan. Møtesteder omfatter her både fysiske arenaer som halvoffentlige og offentlige uteområder, og sosiale arenaer av både formell og uformell karakter. Det bør særlig settes fokus på forholdet (interessekonflikter) mellom næringsliv og nærmiljø / beboere, samt på de offentlige uterommene rundt boligområdene.

Det har i ulike sammenhenger blitt påpekt behov for en større satsing i forhold til drift og vedlikehold av offentlige veier og gater, parker, plasser, friområder. Det er et særlig problem der det finnes mer eller mindre synlige SLOAPS (Space Left Over After Planning) som det tilsynelatende ikke er noen som har ansvar for. Vi ser et behov for å studere dette feltet nærmere for om mulig å utvikle modeller for helhetlig drift og forvaltning av slike områder, evt. i form av nye typer spleiselag som for eksempel Hovedstadssatsningen.

Boligpreferanser

Undersøkelser viser at Groruddalen scorer lavt i forhold til attraktivitet og renommé i forhold til en del andre områder i Oslo, og enkelte boligområder i Groruddalen har økende tendenser til etnisk segregering. En sentral utfordring er å gjøre områdene mer attraktive for flere grupper, for å øke mangfold i bomiljøene. En annen utfordring er dagens boligmasse sett i forhold til aldersgrupper. Det er derfor behov for mer kunnskap om folks boligpreferanser i Groruddalen, for å kunne imøtekomme dagens preferanser i utviklingen av morgendagens nybygde og rehabiliterte boliger. Dette er ikke minst relevant i forhold til nye beboergrupper og en mer sammensatt befolkningsgruppe som nå bor i Groruddalen sammenlignet med tidligere. Nye befolkningsgrupper og hushold-sammensetninger krever et mer variert boligtilbud.

NIBRs undersøkelse av framtidige eldres boligpreferanser (Brevik og Schmidt 2005) viser at tilgjengelighet til boligen (heis) og tilgjengelighet i boligen (på ett plan/med livsløpsstandard) har stor betydning for seniorenas vurdering av boligens egenhet i en situasjon som skrøpelig og dermed for etterspørselen etter pleie- og omsorgstjenester. Samtidige synes villigheten til å flytte være stor – men aller oftest innen eksisterende område - gitt at visse betingelser er oppfylt. Med 3 av 4 boliger i blokk, har boligmassen i Groruddalen et stort potensial i forhold til å kunne bli gammel og skrøpelig der, både ved relativt stort innsalg av tilgjengelige boliger og boliger som kan bli det, særlig ved installasjon av heis. Blokkene representerer samtidig et tilflyttingspotensial for de seniorer som i dag bor i ulike former for småhus i Groruddalen og nære områder. Således ligger det an til å frigjøre de noe større boligene for barnefamiliene. Blokkbebyggelsen har et dobbelt potensial. Som del av boligpreferanseundersøkelsen ønsker vi groruddølenes seniorers vurdering av dagens blokkbebyggelse samt interessen for å flytte dit blant dem som nå ikke bor slik og hvilke betingelser som må oppfylles.

En slik studie om boligpreferanser vil måtte omfatte både forhold knyttet til selve boligen, og området / stedet. Det er også behov for mer kunnskap om hvilke mekanismer som bidrar til at folk bosetter seg / blir boende / flytter ut av Groruddalen. Det kan være viktig også å ha fokus på hva som skal til for at norske familier blir boende, for dermed å dempe ytterligere segregering. Hvilke typer boliger vurderes som attraktive, hvordan kan eksisterende boliger utbedres og hvordan kan Groruddalen få et tilskudd av nye og attraktive boliger?

Borettslagsmodellen sett i lys av tilgjengelighetsproblematikk, drift og vedlikehold

Bolig- og bygningsmassen i Groruddalen er overveiende godt vedlikeholdt, sett i forhold til tilsvarende boligmasse i andre land. Dette skyldes bl.a. borettslagsmodellen og godt drevne borettslag. Når det gjelder større ombyggingsprosjekter i forhold til dagens krav til standard, står imidlertid borettslagene overfor store utfordringer. Hvilke tiltak og mekanismer kan iverksettes for å utvikle borettslaget til å takle store ombyggings- og oppussingsprosjekter? Dette er særlig relevant i forhold til tilgjengelighetsproblematikk og energisparing (miljøtiltak). Tema kan sees i et videre perspektiv både i forhold til immaterielle verdier som trivsel og godt bomiljø generelt og gode oppvekstvilkår spesielt,

og til en samfunnsøkonomisk verdi / gevinst. Hensikten er å få en bevisstgjøring og kunnskap om dette feltet for ulike aktører. Hensikten er også å se på borettslagsmodellens begrensninger, for så å finne ut hvilke mulige strategier og virkemidler som kan etableres for å kompensere for disse begrensningene.

Borettslagsmodellen sett i lys av inkludering i bomiljø

Det har blitt påpekt at den norske borettslagsmodellen basert på kollektivt eie og dugnadstradisjon er en viktig forklaring på at boliger og det nære bomiljø har relativt sett bra vedlikeholdsstandard. Spørsmålet er hvordan kan denne tradisjonen videreføres i bomiljø med større etnisk mangfold. Undersøkelser av multikulturelle bomiljøer viser at dugnaden som frivillig arbeid er i ferd med å forsvinne fra flere og flere borettslag, og der frivillig innsats erstattes av betalte, kommersielle ordninger. Dugnad og frivillig arbeid knyttet til bomiljø har vært en sentral sosialiserings- og inkluderingsarena. Hva skjer i bomiljøene når dette forsvinner? I hvilken grad har disse samfunnsendringene innvirkning på deltakelse og inkludering i bomiljøet? I hvilken grad deltar ulike etniske minoriteter i styre og stell?

Skolens rolle i nærmiljøet

Skolene står overfor nye utfordringer i forhold til integreringen av barn med minoritetsbakgrunn. Hvordan kan skolene demme opp for ytterligere segregering ved å holde på de norske barna? Funnene i forprosjektet viser at det er store behov for tiltak knyttet til arbeid med barn og ungdom, særlig sett i lys av integrering. Erfaringer fra for eksempel Sverige viser at skolene kan spille en sentral rolle i nærmiljøet, både som fysisk arena og som skole. Hvordan kan skolene i Groruddalen spille en sterkere rolle i nærmiljøet? Skolene kan være sentrale både i forhold til barn og unges fritid og i forhold til sterkere engasjement og involvering av foreldre når det gjelder å følge opp barna. Dette kan undersøkes både i forhold til bruk av skolens lokaler etter skoletid, og forholdet mellom skole – foreldre – bydel.

Det har vært gjennomført ulike forsøk med språkopplæring før skolestart, og det kan være behov for både tiltak og følgeforskning på dette feltet. Idretten har hatt rekrutteringsproblemer i forhold til deltakelse fra foreldrene til innvandrerbarna. Vi vet lite om hvordan dette fungerer i skolene (FAU, foreldremøter, musikkorps og lignende).

Senterutvikling

En rekke mindre lokalsentre i Groruddalen sliter med å opprettholde et godt vare- og tjenestetilbud, og konsekvensene er ofte tomme lokaler, lite folk og fysisk forfall. Markedsgrunnlaget for mindre sentre kan ofte svikte som konsekvens av økt konkurranse fra større bydelssentre, bilbaserte regionale sentre og tilbud i Oslo sentrum. Fysisk forfall kan skyldes både det at sentrene er lite befolket og dermed mer utsatt for hærverk, og det kan skyldes at sentreiere nedprioriterer oppgradering og vedlikehold av sentre som har et vanskelig utgangspunkt for varehandel. Nedgangen i virksomheter ved sentrene kan også skyldes at bydelene har sentralisert mange av sine tjenester som følge av bydelsreformen. De mindre sentrene blir på denne måten skadelidende ved at også kommunale tilbud forsvinner.

Vi mangler kunnskap om private reguleringsforslag, en analyse av dem ville kunne fortelle mye om hvordan næringslivet og utbyggerne ser på mulighetene i dalen. Et forskningsprosjekt her kan handle om å kartlegge utfordringene ved de dårligst fungerende sentrene, for så å diskutere mulige strategier for å utvikle denne typen nærsentre. Viktig her er hvordan offentlige og private aktører kan samarbeide om felles målsetninger til tross for ulike motiver. Det er ikke sikkert at det er mulig å opprettholde

et godt vare- og tjenestetilbud i alle mindre nærsentre. I slike tilfeller er det en utfordring å finne frem til hvilke andre typer aktiviteter og virksomheter som kan legges til sentrene både for å møte lokale behov og for å unngå at sentrene preges av forfall og utrygghet. Dette forutsetter også diskusjoner av eiendomsforhold og hvilke gevinster det ligger i en slik utvikling for private sentereiere.

Kultur- og foreningsliv.

I samtaler med representanter for bydelene og befolkningen i Groruddalen er kultur- og foreningslivet ofte nevnt, der det pekes på utfordringer både i forhold til omfang av tilbud og oppslutning om det som finnes. Dette tema er sentralt i forhold til inkluderingsproblematikk og sosiale møtesteder. Et sentralt spørsmål er hva er lokal drabantbykultur? Skal det satses på de daglige og på aktivisering av den enkelte, eller på store festivalpregete saker? Hvilke aldersgrupper? Er det motsetning mellom utlike alders, etniske og sosiokulturelle grupper? Kultur kan studeres i tilknytning til sentrene, der vi kan anta at det er store ressurser som er ubenyttet. Sentrene har forfalt kulturelt. I forhold til de opprinnelige tankene om samfunnssenteret har først og fremst de kulturelle sidene falt bort. Bibliotekfilialer og kinosaler er lagt ned, verksteder og hobbyrom er tatt til andre formål eller ikke bygget i det hele tatt.

Det er også behov for mer kunnskap om det frivillige foreningslivet, hvilke befolkningsgrupper som deltar, hva som lokker og hva som hindrer deltakelse.

Arbeidsplasser i Groruddalen – lokalt forankret?

Arbeidsmarkedet står som en av de viktigste arenaene for inkludering og integrering både i forhold til boligkarriere og i samfunnslivet for øvrig. I hvilken grad er arbeidsplassene i Groruddalen besatt av lokalbefolkningen? Og hvilken betydning har lokalt forankrede arbeidsplasser for lokalmiljøet?

Omdømme

Funn fra forprosjektet og andre undersøkelser om Groruddalen viser at omdømme scorer lavere i dette området enn mange andre steder i byen. Hva kan heve Groruddalens omdømme i befolkningen generelt? Her kan en studere andre vellykkede eksempler (.feks. Loddefjord i Bergen og andre steder som har klart å snu et negativt omdømme)

Segregasjon

Segregasjon er et sentralt tema i forhold til utviklingen av enkelte drabantbyer generelt og Groruddalen spesielt. Det er for det første viktig å se på hvordan offentlig politikk bidrar til og forsterker den etniske og sosioøkonomiske segregasjonen, For det andre er det behov for mer kunnskap knyttet til konsekvenser av etnisk segregasjon. Hvordan påvirker dette for eksempel skolens satsinger, opplæring, integrasjon i nærmiljø, utvikling av møtesteder etc Disse aspektene er sentrale å studere innad i Groruddalen.

Vedlegg 1

Historisk om etnisk segregasjon i Oslo i 1980- og 1990-åra (Brevik 1999 – upublisert på norsk)²⁹

Bypolitikken i Norge på 1980-tallet handlet mest om kommunal økonomi, nye styringsformer og markedsliberalisering (Wessel 1996). Ved inngangen til 1990-åra holdes segregasjonen imidlertid fram som hovedutfordringen i byutviklingenⁱⁱⁱ. Samtidig settes fokus på etnisk boligsegregasjonen som et særegent problem. Den norske forskningen på feltet ble til i løpet av 1970-åra. Relativt få har arbeidet med problematikken over lengre tid. Utover på 1990-tallet er det imidlertid publisert en god del forskningsmateriale om boligsegregering, særlig i Oslo.^{iv}

Økt innvandring fra ikke-vestlige land^v til Norge i 1970- og 1980-åra er blitt til en ulikhetsskapende faktor i Oslo. I 1998 utgjorde slike innvandrere 13 pst av Oslos innbyggere, mot ca 1 pst i gjennomsnitt i landet for øvrig. Ikke-vestlige innvandrere utgjør etter hvert 20-30 pst i flere østlige bydeler i Oslo^{vi}. Vi er imidlertid langt fra etniske ghettos, som i internasjonal litteratur defineres som boområder nesten helt ut dominert av etniske og kulturelle grupper. Konsentrasjon av innvandrere i bydeler med en fra før høy andel sosioøkonomiske problemer^{vii}, gjør Oslo i så henseende nokså lik en del andre vest-europeiske byer.

I perioden 1988 -1995 ble det etniske segregasjonsmønsteret forsterket ved at det ble flere ikke-vestlige innvandrere i de områder hvor det var flest fra før, dvs i Oslo Indre øst og i de nord-østlige-drabantbyene + Søndre Nordstrand (Blom 1996). Nordmenn og innvandrere av ikke-vestlig opprinnelse flytter mao til dels motsatt. Blant ikke-vestlige innvandrere bosatt i Oslo både i 1988 og 1993, konsentreres en netto flyttestrøm fra indre øst til de nye drabantbyene. Blant nordmenn bosatt i Oslo både i Oslo i 1988 og 1995, gikk den største flyttestrømmen fra indre vest til ytre vest. Det er en massiv tendens til at grupper med høy inntekt og utdanning flytter vestover, mens indre øst har et nettotap av de samme (Barstad 1997). Mens det ble færre nordmenn i de nye drabantbyene lengst øst i Oslo, var mønsteret for innvandrerne motsatt (det siste kan til en viss grad forklares med forhold som familieøking/-gjenforening – Blom 1995). Den geografiske avstanden mellom innvandrere og nordmenn økte. De historisk boligsegregerte bydelene i ytre vest motsetter seg rimelig naturlig integrasjon av innvandrere. Segregeringstendensene synes

²⁹ Deler av manuset ble publisert i artikkelen: Brevik I. Income Inequalities and Socio-economic segregation in Oslo: Governance by the Market in Andersen T og van Kempen R: Governing European Cities. Social fragmentation, Social Exclusion and urban Governance, Ashgate. Aldershot, Burlington USA, Signapore, Sidney 2001.

dermed til en viss grad å vedlikeholdes og muligens forsterkes gjennom slike *asymetriske* flyttemønstre.

Innvandrerens bostedsvalg i Oslo har i hovedsak vært markedsbasert, og er således preget av lave inntekter. Ca 3/4-deler av bosettingen har skjedd på det grunnlaget. Den kommunale boligtildelingen har jevnt over fulgt det samme mønster som den markedsbestemte (St meld nr 14 (1994-95)).

Den etniske segregasjonen har tiltatt betydelig i Oslo i 1990-åra. Segregasjonsindeksen for innvandrere fra ikke-vestlige land vokste fra 23,5 i 1992 til 29,2 i 1998, eller med ca 1 prosentpoeng pr år, jfr tabell 5. I de historisk sterkt segregerte bydelene i Oslo indre øst (Gamle Oslo og Grunerløkka-Sofienberg), økte andelen ikke-vestlige innvandrere fra 25 pst i 1992 til 30 pst i 1998. Andelen var stabil (23-24 pst) i de to drabantbydelene Søndre Nordstrand og Romsås, som var de første større tilflyttingsområdene for disse innvandrergruppene. Derimot økte andelen ikke-vestlige innvandrere med ca 70 pst i årene 1992-1998 i de 3 nord-østligste bydelene, Furuset, Stovner og Grorud, hvor andelen ikke-vestlige innvandrere i gjennomsnitt var kommet opp i 20 prosent. Tendensene som ble observert i begynnelsen av 1990-åra, er blitt forsterket. Konsentrasjonen av fjernkulturelle innvandrere i Oslo indre øst og deres innenbys flyttinger underbygger den sosio-økonomiske segregasjonen i Oslo (Wessel 1994).

Data fra USA kan tyde på at dersom den etniske segregeringen innebærer at en minoritet utgjør mer enn 20 pst, har dette ikke innvirkning på majoritetbefolkningens flyttheadferd (Huttman 1991). Det såkalte *tipping point* antas å ligge mellom 20 og 30 pst. Et fjernkulturelt innslag på 25-30 pst er klart en betydelig andel i et så ensartet hvitt samfunn som det norske. Den norske (hvite) utflyttingen fra innvandrer-tette områder som bydelene Furuset og Stovner, er forenlig med *tipping point*-teorier (Blom 1995). Den bør ikke nødvendigvis oppfattes som rasisme, men representerer kanskje like mye frykt for synkende boligpriser.

ⁱ Reguleringer som pristakst, forkjøpsrettsbestemmelser og seksjoneringsforbud ble opphevet. Først ble andelsleiligheter og leiligheter i frittstående borettslag unntatt for prisregulering, idet maksimaltakstene ved salg av brukte borettslagsboliger blir fjernet og prisene ble justert opp til markedspris. Medlemmenes forkjøpsrett blir i praksis opphevet. I 1983 ble forbudet mot oppløsning av frittstående borettslag og boligselskaper opphevet. Ny lov om eierseksjonering opphevet så forbudet om seksjonering av leiligheter i tidligere leiegårder (og fjerning av maksimal husleie i private leiegårder i flere byer). Etablering av eierleiligheter i alle typer bygninger ble tillatt (med ett unntak). Husbankens selektive støtteordninger fikk et lavere nivå og det ble innført mer selektive kriterier for bostøtte.

ⁱⁱ Fra 1970 til 1987/88 ble rundt 44.000 leiligheter omdannet (seksjonert) til eierleiligheter. Eierseksjoneringen var en av de "mest intense prosesser som har utspilt seg i byenes boligmarked i nyere tid" (Wessel 1997, s 55)

ⁱⁱⁱ Etter at en i 1980-åra i liten grad hadde tatt opp spørsmål knyttet til boligsegregering (i motsetning til 1970-åra) ble problematikken på nytt vist oppmerksomhet ved begynnelsen av 1990-åra. Det var særlig NIBR som først tok opp spørsmålet på nytt (Gjestland og Moen : East is East, and West is West . NIBR-rapport 1988:21, Brevik I. *Sosiale skiller i Oslo. Er de fortsatt virksomme?*, St Hallvard nr 3, Oslo 1990 og Orderud G.: *Sosial ulikhet i Oslo – bydelsvise forskjeller*, NIBR-notat nr 5, Oslo 1992). Spørsmålet behandles så i levekårsutredningen NOU 1993:17. *Er graset grønt for alle. Levekår i Norge*, Oslo 1993. Problematikken drøftes mer utførlig i en ny stortingsmelding om bypolitikk, St meld nr 14 (1994-95), *Om levekår og boforhold i storbyene*.

^{iv} Vi nevner her: Bildeng M. Og Furst R (red) 1993: *Levekår i storby*. KS-forskning, rapport nr 21, Oslo; Wessel 1994: *Segregering – en drøfting av årsaker til sosio-økonomisk og etnisk segregasjon med utgangspunkt i eksisterende kunnskap*, Oslo-forskning, UiO, Oslo; Hagen K et al 1994: *Oslo – den delte byen?*, Fafo, Oslo; Orderud G 1995: *Sosial strukturering i storby*, NIBR-rapport 1995:17, Oslo; Blom 1995: *Innvandrere og bokonsentrasjon i Oslo*: Tidsskriftet Plan1996: temanummer om *Segregering*, nr 3, Oslo; Wessel 1997: *Boligsegregering. En drøfting av*

underliggende prosesser Barstad 1997: *Store byer, liten velferd? Om segregasjon og ulikhet i norske storbyer*, SØS nr 97, SSB, Oslo; Wessel 1999: *Levekår og ulikheter i norske storbyer*. NBI, prosjektrapport 258, Oslo

^v Antall *ikke-vestlige innvandrere* (tredje verden + Øst-Europa, tidligere Jugoslavia og Tyrkia) i Oslo ble fordoblet fra 1988 til 1995 (Blom 1996).

^{vi} I Oslo var det pr 1.1. 1998 mer enn 20 pst ikke-vestlige innvandrere i 6 bydeler i Oslo med til sammen 140.000 innb. Blant 28 pst av byens befolkning bodde 53 pst av innvandrere definert som å være fra land utenom Vesten

^{vii} Gamle Oslo og Grunerløkka skilte seg ut med høye innvandrerandeler både i 1980 og 1990. Etter hvert fikk de følge av bydelene Romsås, Stovner, Furuset, Hellerud og Søndre Nordstrand. Pakistanske statsborgere utvikler i perioden 1980-1990 et bosettingsmønster fra å være konsentrert til 2-3 bydeler til å omfatte konsentrasjon i 4-5 bydeler. De har i liten grad trengt inn i vestlige bydeler (Orderud 1992).